

Apa nuyá núku jintiaamu

Apa nuyá núku
jintiaamu

Quito, 2000

Material educativo producido con fondos del
Proyecto MATEBITE y SOLIDARIDAD de ECUADOR

- c: DINEIB
- c: Ana Yánez Cossío
- c: Goering Cabezas
- c: Interpretación shuar
Santiago Utitiag
- c: Asesoría técnica diseño
y diagramación de "Macac"

ISBN:
No de derechos de autor:
Primera edición
No. de ejemplares: 400 ejemplares
Imprenta: SION GRAFICA
Quito, 2000

Arak nuyá yajasma

Arak nuyá yajasma
irunuti kanákar
matsámsachminiaítji.

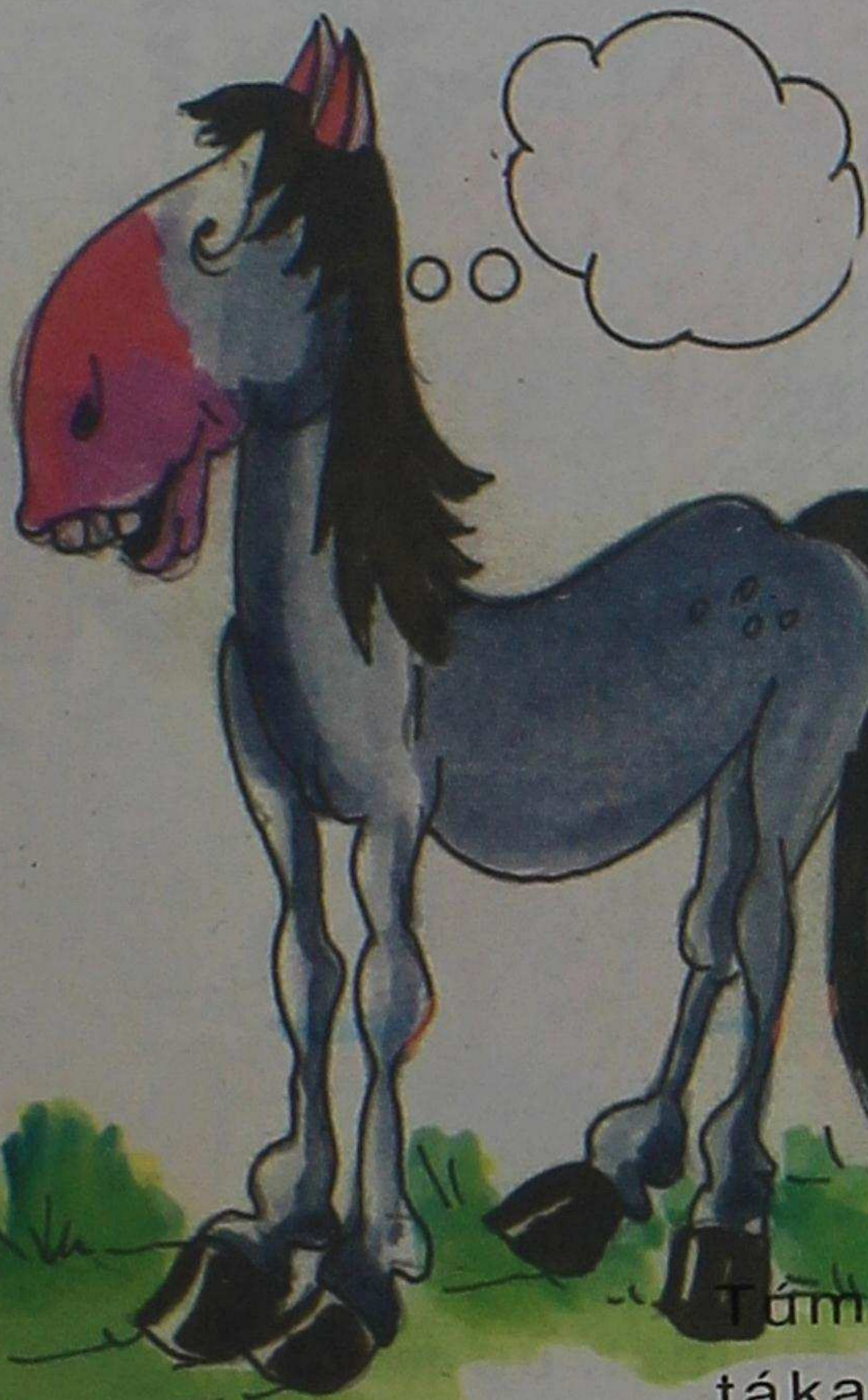
Yajasmatish, arák irunainia aú, mayaín ii
mayátkatniun iwiárar turá yurúmatniun
amaíniachkiuish itiúrak matsamsaintiaj....

Yajasmaka, árak tsakárat
tusa nunkán pénker
iwiárin aíniawai.

AENTSTISH, iisha
yajásmashitaj.

Aentsún iyáshinkia,
chíkich muntsú
yajásma irunainiana
auna iyáshiya
ántiaku iwiárnaru
aíniawai.

Túmaitkiuisha, enentaimtai
tákaku asár aentstikia
yajásmajainkia métekchaitji.

Yajasma, aéntsúana ántiakuka
uunt washiti.

Uunt washí uchin takúska,
tii shiir aneás jimíará uwikish
iniánkak pénker iiniaiti.

Tumaitiat, uunt washí
apa, tii kajékka,
nii uchirín kajénk
amúkminiaiti.

Nii waínmanash tsuátmakminiaíti, túrutskesh
chikíchan itiúrchat najánamniaíti.

Aents, nii kajék suirán katsúntsuk yajásmá
ántiaku iniákmamniush irunaíniawai...

AENTSTISHA, chíkich yajasmana núnisrik
nuumták *iruntrar* matsámniuitji.

Turasha aents matsátmanumka, apaka túke
apaiti nútiksank uchirinkia tuke nii uchirí
aíniawai.

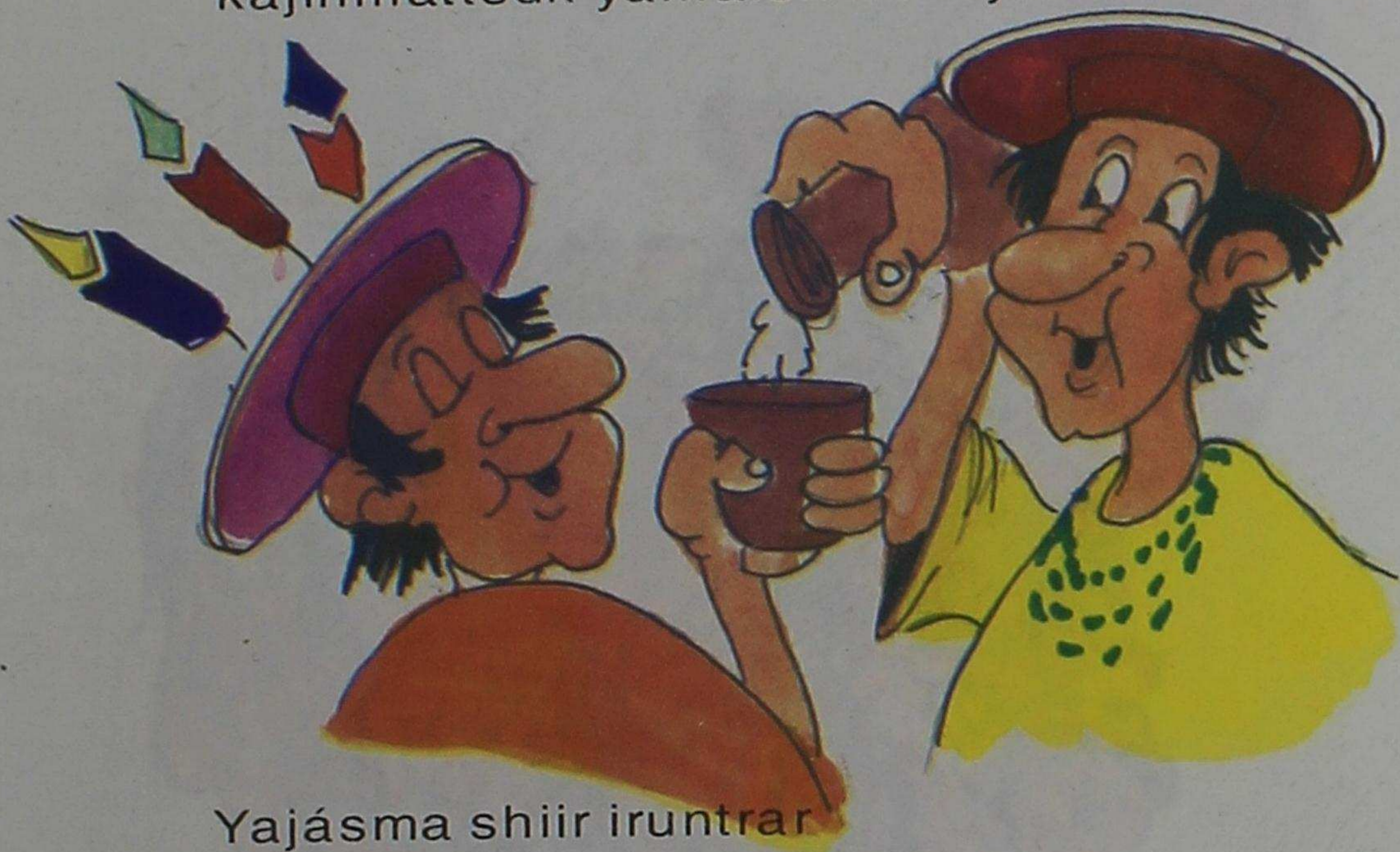
Apán takátrinkia penkësh amuíchaiti.

Apaka uchín enkérrar jú takátnaka
sumámin aíniawai.

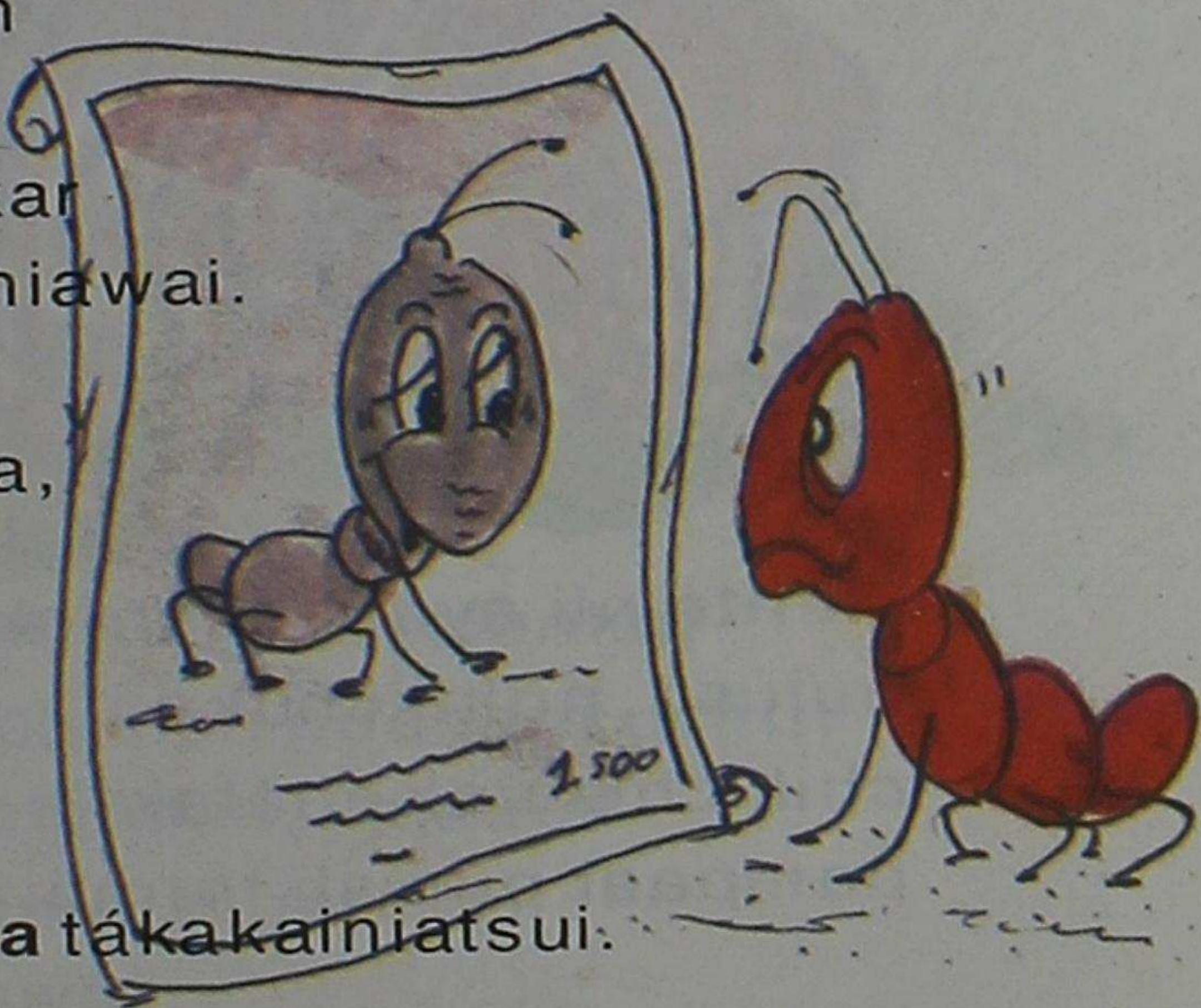
AENTS TIKIA, nuumtak iruntrar shiir
iwiárar matsámniuitji,
turá ii **pujútairi** tákarji.

Pujútainkia, warínkish ii uuntri aítkiatai
kajínmattsuk yamaísh nékajnia nú aíniawai.

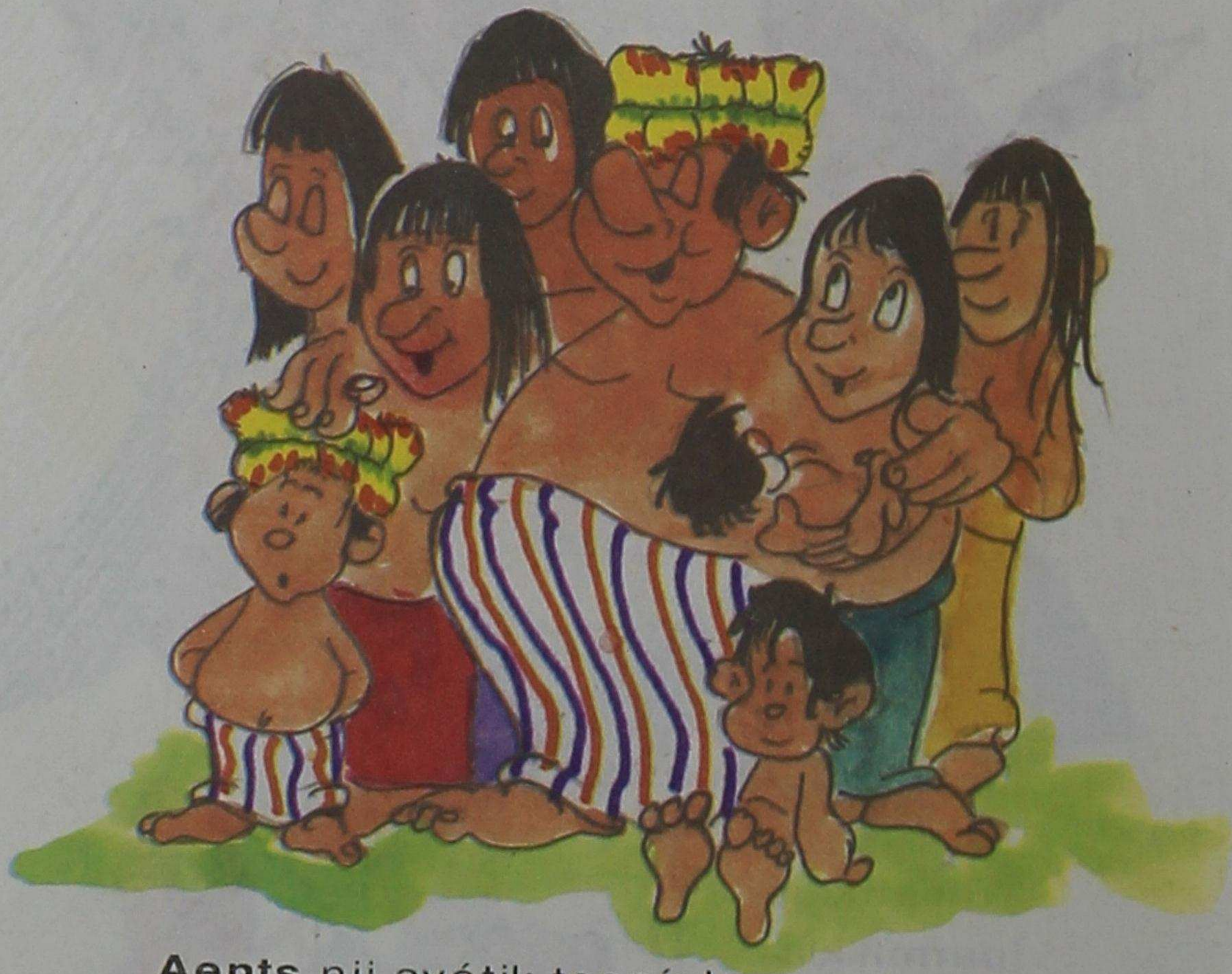
Yajásma shiir iruntrar
matsamniush
irunainiwai.
Juurmik tuákar
matsamin ainiawai.

Túmaitkiusha,
juurmikkia
turá chíkich
yajásmash
nii yaúnchu
pujútairinkia tákakainiatsui.

Aents matsatkainia, ni núkap nuán apátar
pampaar pujúsh irúnainiawai.

Yaunchuya shuar

Aents nii ayátik tsanínk
pujúsh, nuínkchuka
chikíchkiniak nuátak
pampaar pujúsh írunui.

Tuínkish aents matsátmanumka, yá
aents nii túke pujútairin umiátsu
núnaka asútin aíniawai.

Nuní asamtai, aents
chikíchkiniak núatniunmanka,
aíshmank, chíkích nuánam uchín
yajútmarmatainkia, yajaúch
iisar nuyá umítiai papijiai
asútin aíniawai.

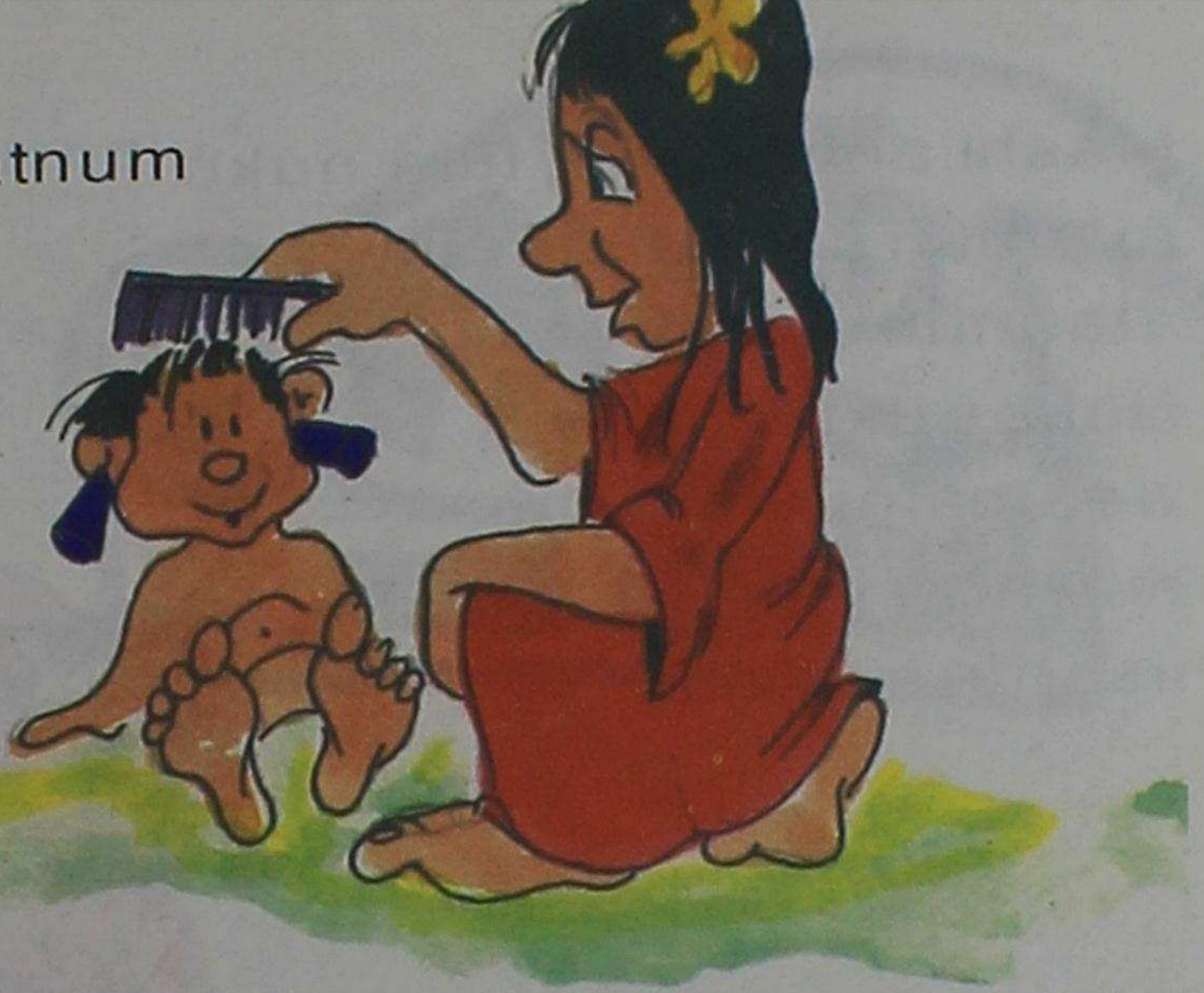
Enéntaíjiai asútiamuka,
aúka ii enéntainin,
wiápi írutkamunam
yajaúch najánaja
tusár iik itík
nekápsar,
natsaamakur
waítiamuana
nuíti.

Umítiaijiai asútiamuka,
auka, uunt papín umimtikin
aents tsuátnum uchín
akián, chicháman jurús
apán uchín enéntaimtusat
tusa útsuana nuiti.

Aishmank tsuátnum
 yajútmaruka,
 uchi nii
 aparíjiai
 nii jeén
 tsanínk
 pujáchuk
 waítian
 nekaawarka,
 nii enentaínin
 itík nekápeak
 pénger
 pujúchu aíniawai.

Nútiksank,
 nii nekás
 uchirínias
 jeá pujuínian
 pénger
 shiir
 enentaimias
 aneás
 iiáchuk,
 nuísh tii
 waítniuiti.

Uchi aíshmanchikia nii aparí
 urúkniuit nuna nakúmniuiti.
 Turá uchi, nii aparíjiai pujáchuka, sápij ajaú
 aíniawai turá chikichkia nukurí urúkniuit
 núna nakúmin aíniawai.

Mashi aents, apa turá núku
ajainian shiir enéntaimtus
araantin ainiawai.

Nekás ukúnmai nii
weámainiakui uchi
tsakárar niin
iisartin asamtai.

Aents matsatkainia,
apán nii takátrijiai,
nekaska
uchi
iistinjai
umíkiat
tusa
útsuiniachuka
kakármachu,
chichámtichu,
arántukchamu
aú ainiawai.

Tsawant nankámaki
weákui, aents
mesétan pujúrs
nuínchuka nii
araantukar
pujústinrin
ejéracharu
ásar mash
amuukash
irunainiawai.

Aents mátsatkainia kuitriniawar eemkaruka,
uchi shiir araantukma tsakárat tusar umítiai
papin turá pénker pujút chichaman najának
tákarainiawai.

Nú nunkanmanka, nuátnaíkiaruka
uchinkia chikíchkinkish nuínchuka jímiarnakesh
akiin ainiawai. Turásha ajápnaiyawaru
uchirinnkia tii núkap ainiawai. Antsu apa uchirín
enentaimtusarat tusa umítiai papi najátamuiti...

Apa túke tsawantin nii uchirín shiir aneás
pénker enentaijiaí jintiákka, ukúnmaí aénts
matsatkainia pénker ármí tusa yaímiui.

Matsatkamu,
nuínkia aénts
juna tákaku
pujuíniawai:

- pujutairin,
- yaúnchuyarin,
- chichamen,
- wakán iwiártairin,
- unuimiatairin,
- aitkiatairin, nusha
niiniunak.

Iruntramu, juka mátsatkamu itiúr ejeer
iwiárnar tuakar pujuínia nú tutainti.

Mátsatkamunam
tuákar pujámunam
aents:

- ajápamush,
- kuítrinniush,
- unuímíararush,
- nekaacharush,
- jaainiachush,
- jaainiash,

irunaíniakuinkia
nú matsatkamuka
yajaúchiti,
áyatik ishíchik
aentsnak
yaínia asamtai.

Mátsatkamu
yajaúch
aíniaka, apaka nii
uchirín iistinian
nakítin
aíniawai, tuma
asa, nii túke
enentain shiir
nekápchaiti.

Mátsatkamu
shiir pujús
émainiachkiuinkia,
- sápij,
- ishámamu,
- akásmak,
- meseáamu,
- náki, turá
- yajaúch
enentaí
aentsún
anentain
mash amútniuiti

Turá aentsun
enentaí shiir
pujáchkuinkia,
kajétai paant
tsakáwaiti,
tumakui,
iiksank
sapíjmiatainkia
inítiani tsakáwaiti.

Apasha, irutkamu uuntri anaíkiama aínsank,
nii uchirín, aents tsakaínian turá aentsún
iimtintrin nékachkunka, penkësh, nii
utsúmainiamun yaínkchamniaiti.

Apán takátrinkia uchi
tsakáki weákui túke
yapájniawaiti.

Tuma asamtai
kuírach akíniajai,
uwi 1, 2, 3, 4, 5

turáchkush
núkap uwín

tákakujai apátkam,
uchi iistin
métekchaiti.

Uchi akiinianka antár, áyatik yurúmatniunak,
sunkúrmakchatniun tura wapíkmatsuk
pujústinniank utsúmniua núniniaiti.

Tumaítkiuisha, uchí mutsuké tsakáksha
urúkniukit, uchísha **itiúrak** iwiáku
pujústinniash nékawait....

Uchi yáma akiinia iwiáku pujústin
yúpichuchuiti, niinkia urúkunmak
pujús tsakárat núnaka
penkэш nekatswai.

Uchi yáma akiinianka nii nekámatairijiai
takákmastiniaiti. Niinkia aya juní aents turá
warínkish imiátkin niin ayaamas írunun
nekáwaiti. Nuní asamtai, niinkia urúkamtaink
turá itiúrak mash írunna aúsh najánakuit
núna nekákminiaiti.

Uchín wakérutairish
itiúra tsakáwait,
itiúra nii nekámatairini
chicham ímiancha
enkemá,
ishámamu
turá sapíjmiamu,
yajaúch najákratun
nupétniuit nú nekátniuiti..

Ayu
nekaska,
uchín
mutsúknum
chicham
yaítmataik
shiir **antújat**
jeárit
takurkia ju
aneárar iistiniaiti:
chará ajámu,
tuntuisamu
chírpatin,
micha, chupitin, tii tsuer, mayai tii
umpuamu, uchi kakaarar peamu.

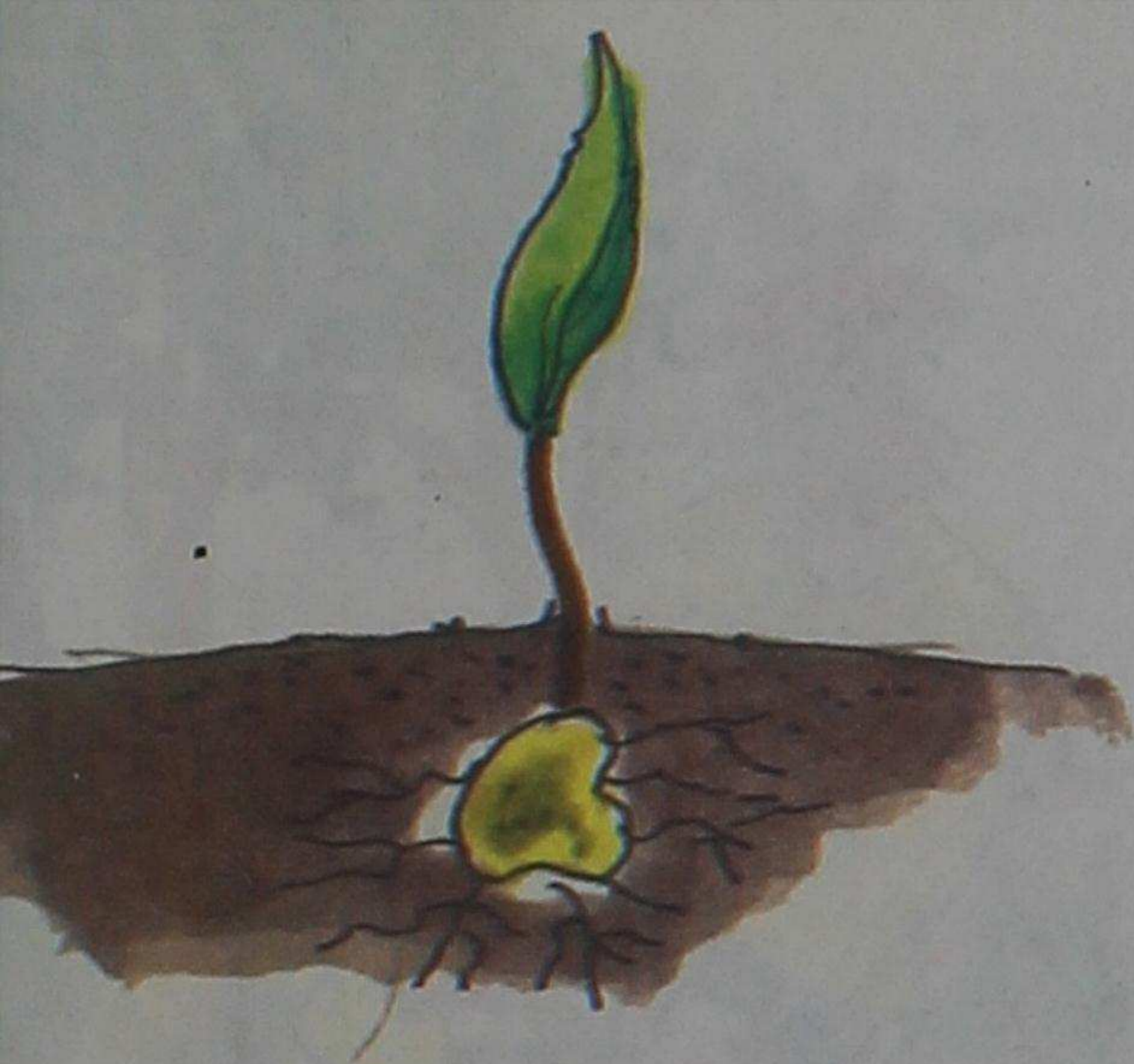
Uchi shiir nekápas pénker pujáchkuinkia,
chicham mutsúknum yajaúch wakérukcham
jeáwaiti. Nui, uchikia **esétrachu** nuyá **enénta**
amichu ainiawai.

chi yáma akiinia
sakáki
esa, esétar
néntaimprachu
urá enentai
mikiatniun
ekaachu
sanka,
unt aják
ajaúch
mentai titiaak,
ishatka
iákmamniuiti
nis:

ápij
éketka
ajékjet
shu
áki
ntichu

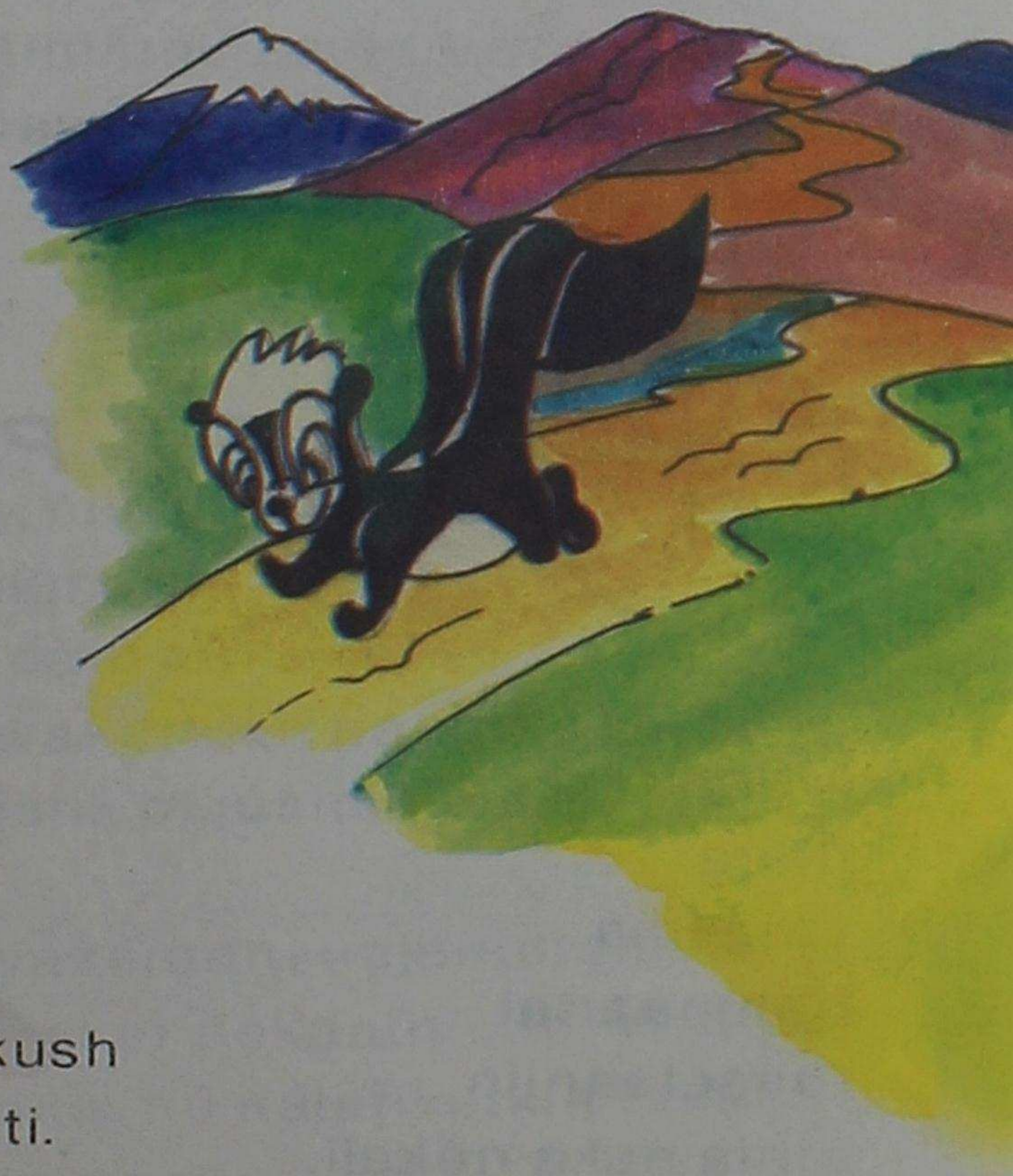

Uchikia,
áarakana
aintsank,
akiinia
niinki
tsakártinniaka
iwiárnarcha
ainiawai.

Nútiksank,
yajasma aintsank
akiinia nukúrijiai
pujuutak
tsurák
wuwana
ánniuchuiti.

Uchikia,
tantánum
enkétkush,
yáma akiinia
asásh, turá natsámakush
túke aparí iisma awaiti.

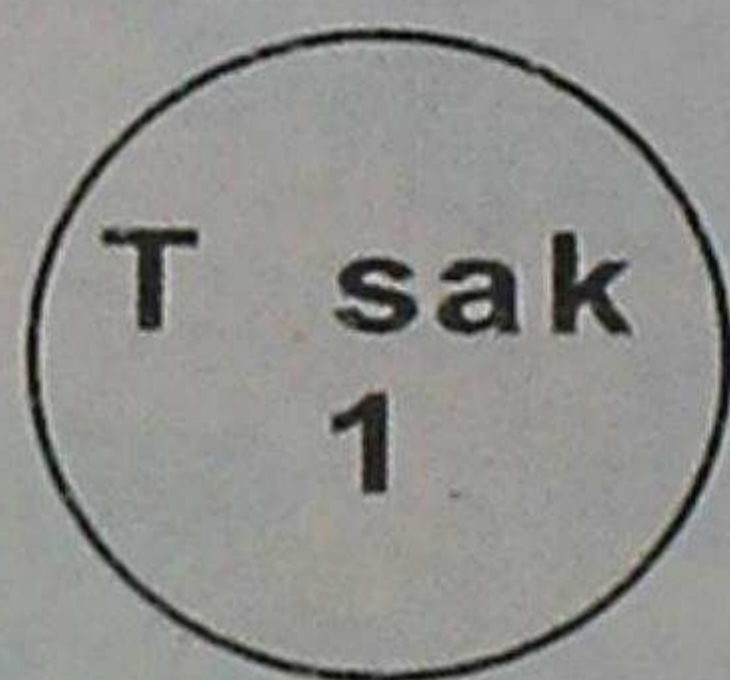

Apa uchirín
sunkúrmachun,
waraún,
shiir ajaún tura
kasámchan
takustai tuíniakka,
nii uchiri tsakákí
wénak, nii tsawantri
akántramú aínia
aí, warínia
utsúmainia
núna nekáratin
aíniawai.

Aents, uchi: itiúrak najánainiait, akiinniuít
turá tsakáwait tusa unuímiatin ainiaka,
5 tesakman aújmatainiawai,
núka jú aíniawai:

EJ PRAMU

Mashi
itiúra
yajásma
pampaartai
tusar tsaniin
ainia nuka nékaji.

Aéntstikia, uchi nájankurkia áya iyáshjiainkikia
tsaníshainti, enéntaijiaish tsaniitainti.
Nútiksarik, ii wakérakur uchísha
takúsminiaitji nuínchuka
áya júnikish
pujúsminiaiti.

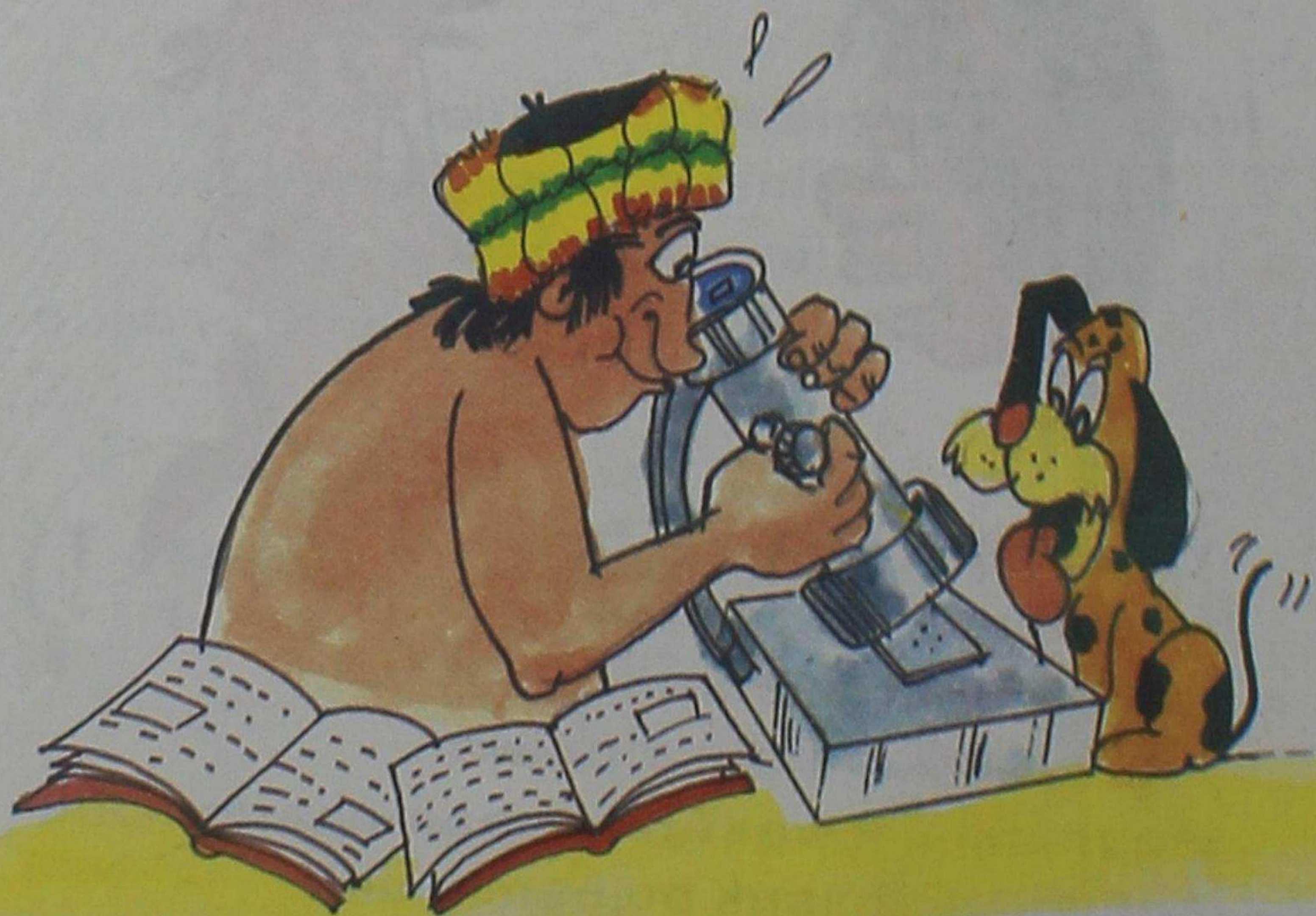
Yajasmaka
enéntaimtsuk, niinkia
áyatik nii iwiákmarin
amiiniak pampaín aíniawai.
Aéntstikia, ii wakérakur pampaarminiaitji
nuíchuka júnisrik pujúsminiaitji.

Aéntstikia ii wakéramu najánattsarkia, warí
wakéraj nu pénker nekaatniuitji. Warí, pénker
enentaímsamka, nú nájankurkia tákat
kakáram súmameaji....

Aentsti uchi yajútmartai turutskesh
núa ejáprukain takurkia, uchi
nuán iyáshin itiúrak najánainiait
nu pénker nekaatniuitji.

Yajásmaka nii uchirí itiúrak
najánainia núnaka nekainiatsui.

Tura aentstikia nuka nékaji, auka aents júna
unuímiatin ainia, pénkesh unuímiatan akúpas
pujuíniachu asamtai.

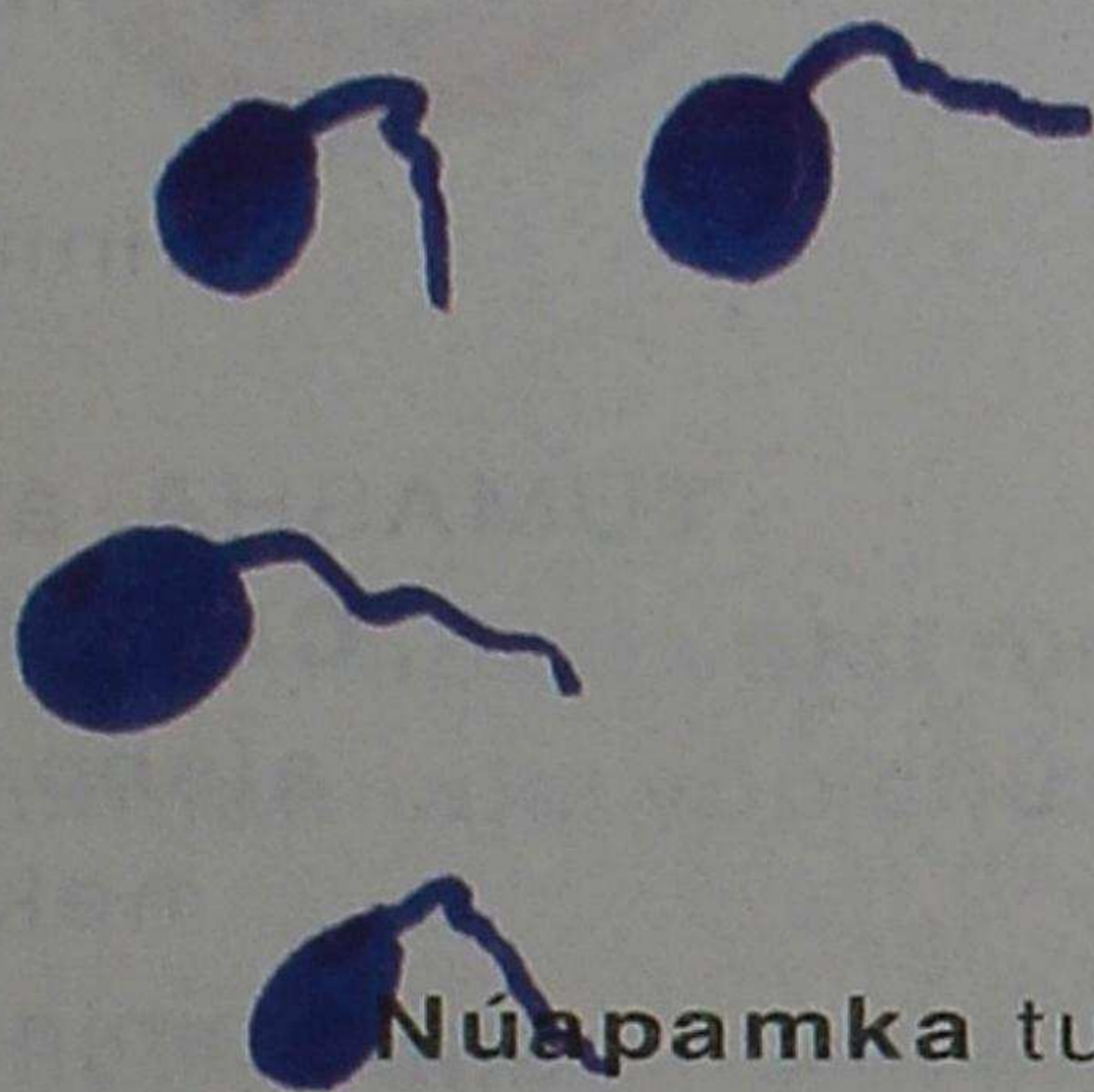
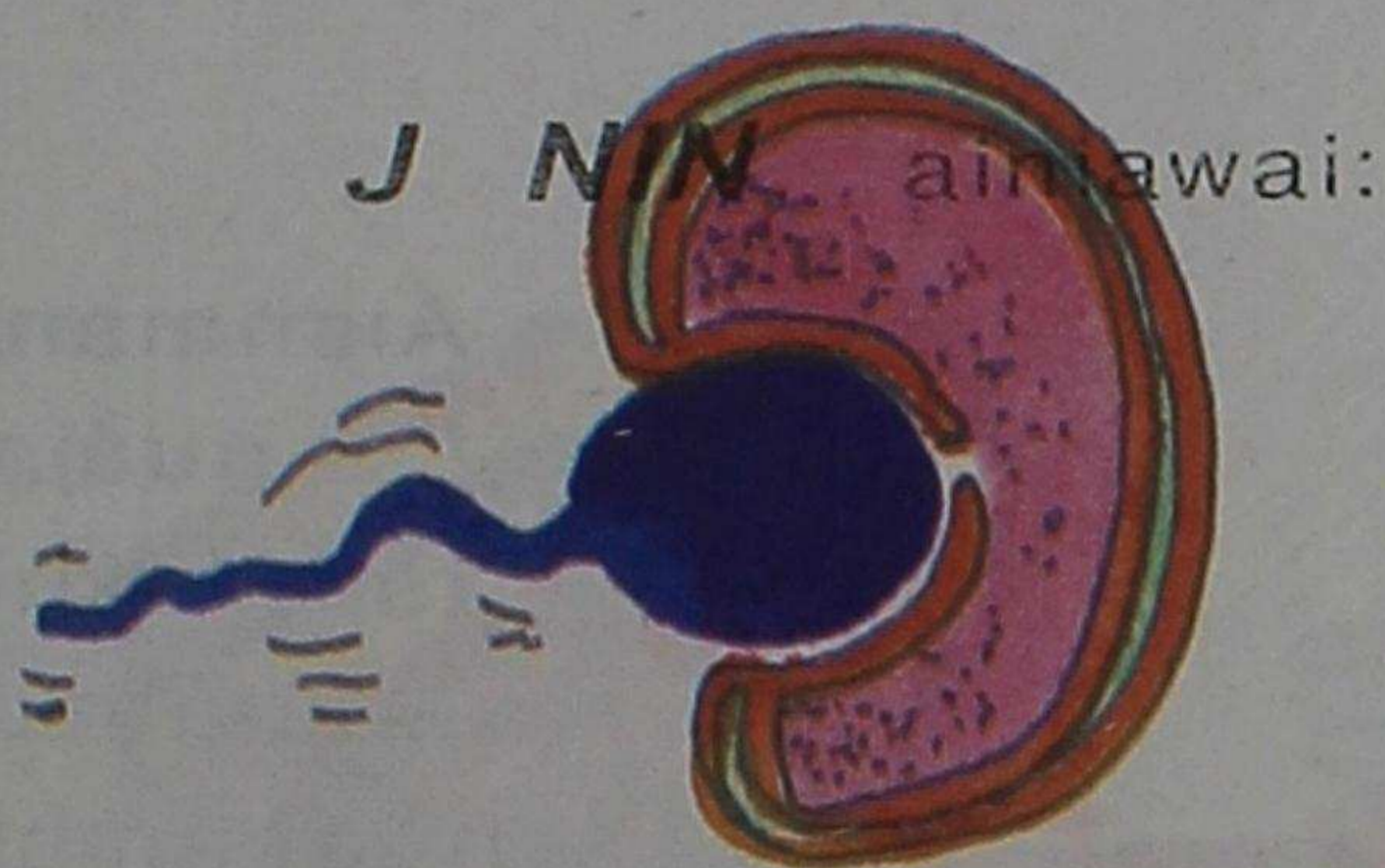

Uchisha ITIÚR najánainiait....

Aentsún iyáshí imiátkin pampaatain
najánin aíniawai.

Núa iyáshinkia imiátkin **núapam** naartinian najánniuiti. Aishmanka iyáshinkia imiátkin **aíshpam** naartinian najánniuiti.

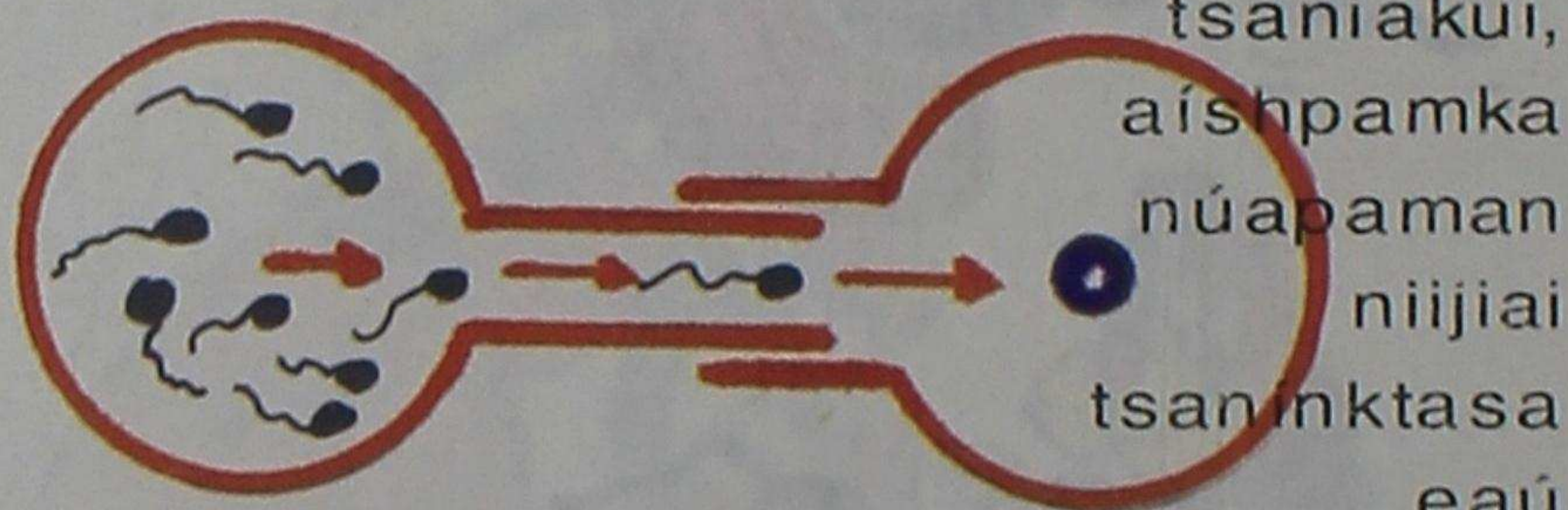
Núapamka turá **aíshpamka** tii ishitiúpach ainiawai, aya jíjiainkikia waínkiachminiaiti. Áyatik imiátkin ápumaar iitiajaink waíntiainti.

Núapamka turá **aíshpamka**, áya nii iirkarínkikia métekchaka ainiatsui, aúka núkaprin turá muchítmarin niishatka ainiawai.

Aíshpamka núkap, auka tii núkap aíniawai
turá tii wárik muchítin aíniawai.

Núapamka,
núninchaiti,
niinkia wárumchik
turá yaítmataík
muchítin
aíniawai.

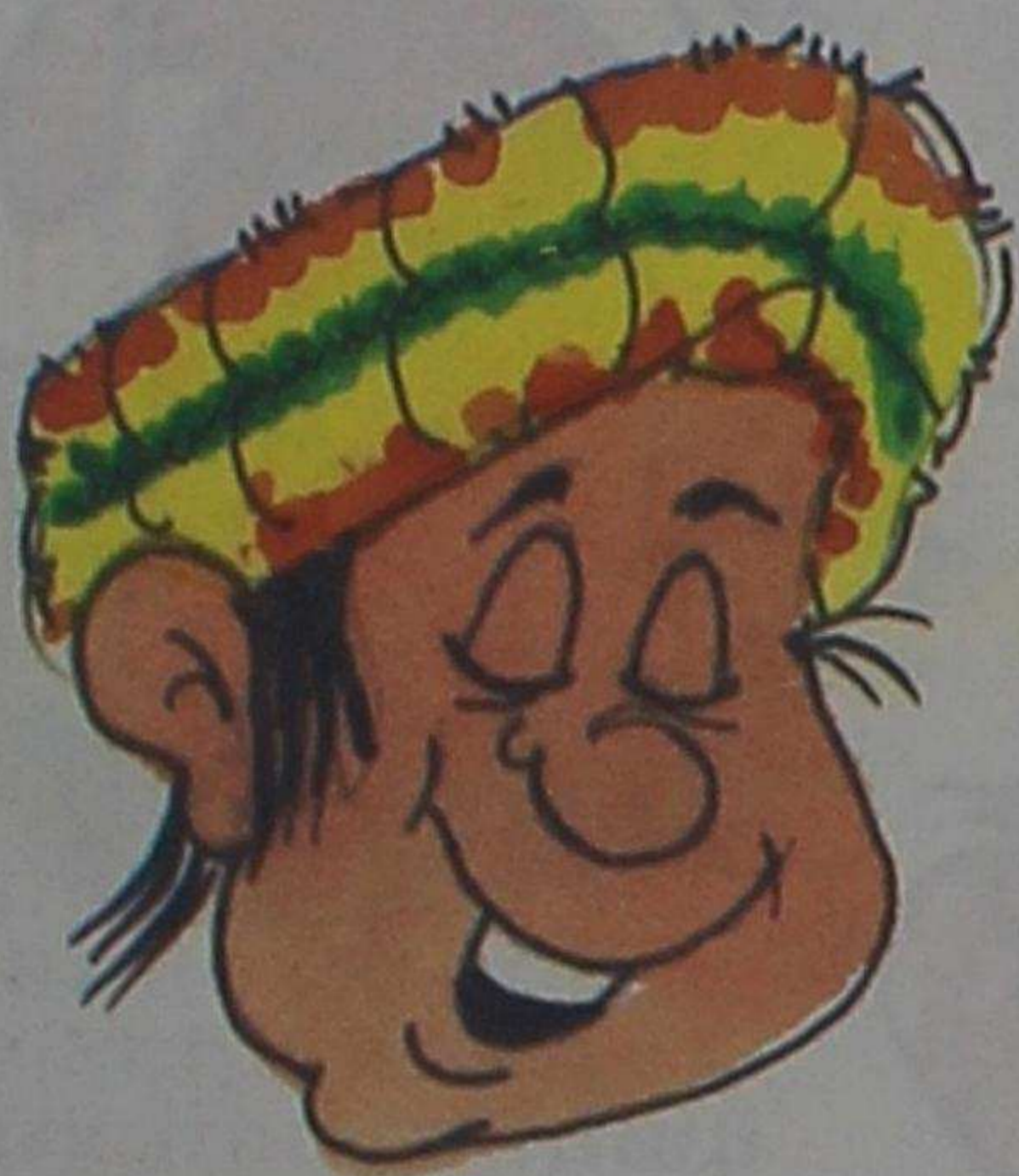

Aishmank
nuájai
tsaníakui,
aíshpamka
núapaman
niijai
tsaninktasá
eáú
aíniawai.

TUMASHA, áyatik
CHIKÍCHIK
aíshpamak
nekaska
núapamjaínkia
tsaniiniaiti, tumakui
á juákaruka
kajiin aíniawai....

Aíshpam imiánkaska
núapamnum wayamtai, antsu *NUÍ!!!*
uchi nuán tantánen
najánatan juárniuiti!!

Aíshpamka turá
núapamka aishmankan turá núan
iyáshin aíniawai, tuma asa, uchikia
nii apáriyana aní iirka jiinin aíniawai.

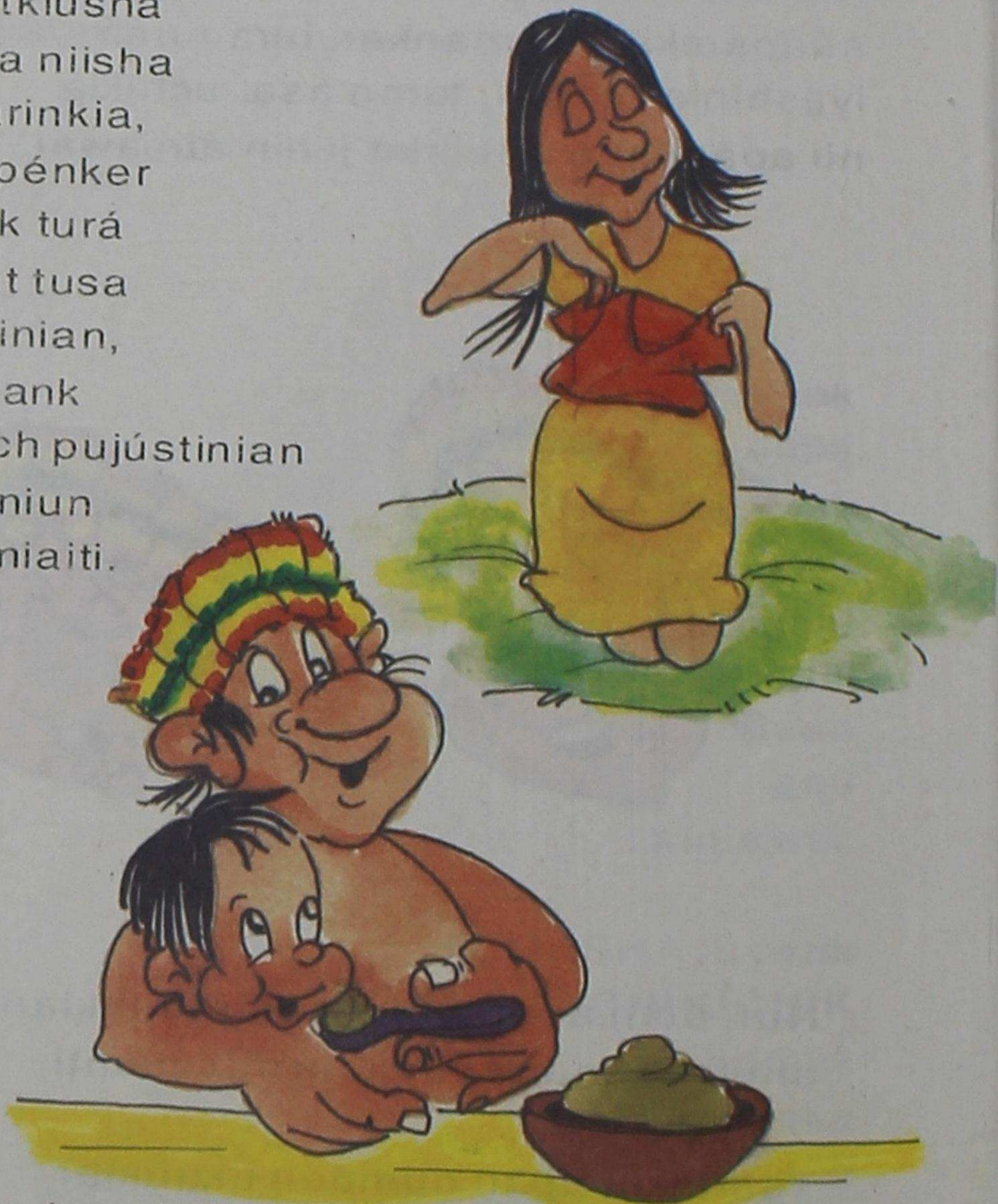

Nuí, uchí aparí yákít tusár tujíngiarish, jú
unuímiarmajai yúpichu nekátainti.

Yamaíkia apán numpén ukuítkiar,
nekáseash nii yajútmaruit tusár
yúpichu wárik nékainiawai.

Ejápramunmaka núa imiánkaska takatán
sumámsatniuiti, nekaska, nii pénker
yurúmátniuiti, iyáshín pénker iistiniaiti
turá warás pujústiniaiti.

Tumaítkiusha
apásha niisha
nii núarinkia,
uchín pénker
ejápruk turá
takúsat tusa
iimiastinian,
aítkiasank
paseech pujústinian
iwiáratniun
yaínktiniaiti.

Uchikia áya júnik akínniuiti, tuma asamtai,
pénker pujús tsakárat takunka, nii
utsúmamun mashi súsartin aíniawai.

Shiir pujústin tamaka,
ii imiá utsúmamu tákakma nuiti.

JEAKA

warínkish imiátkin najánatniun tesárman
takutniuiti:

eként

wapíkcha,
iwiárkamu, pujújat,
tsaapin átiniaiti.

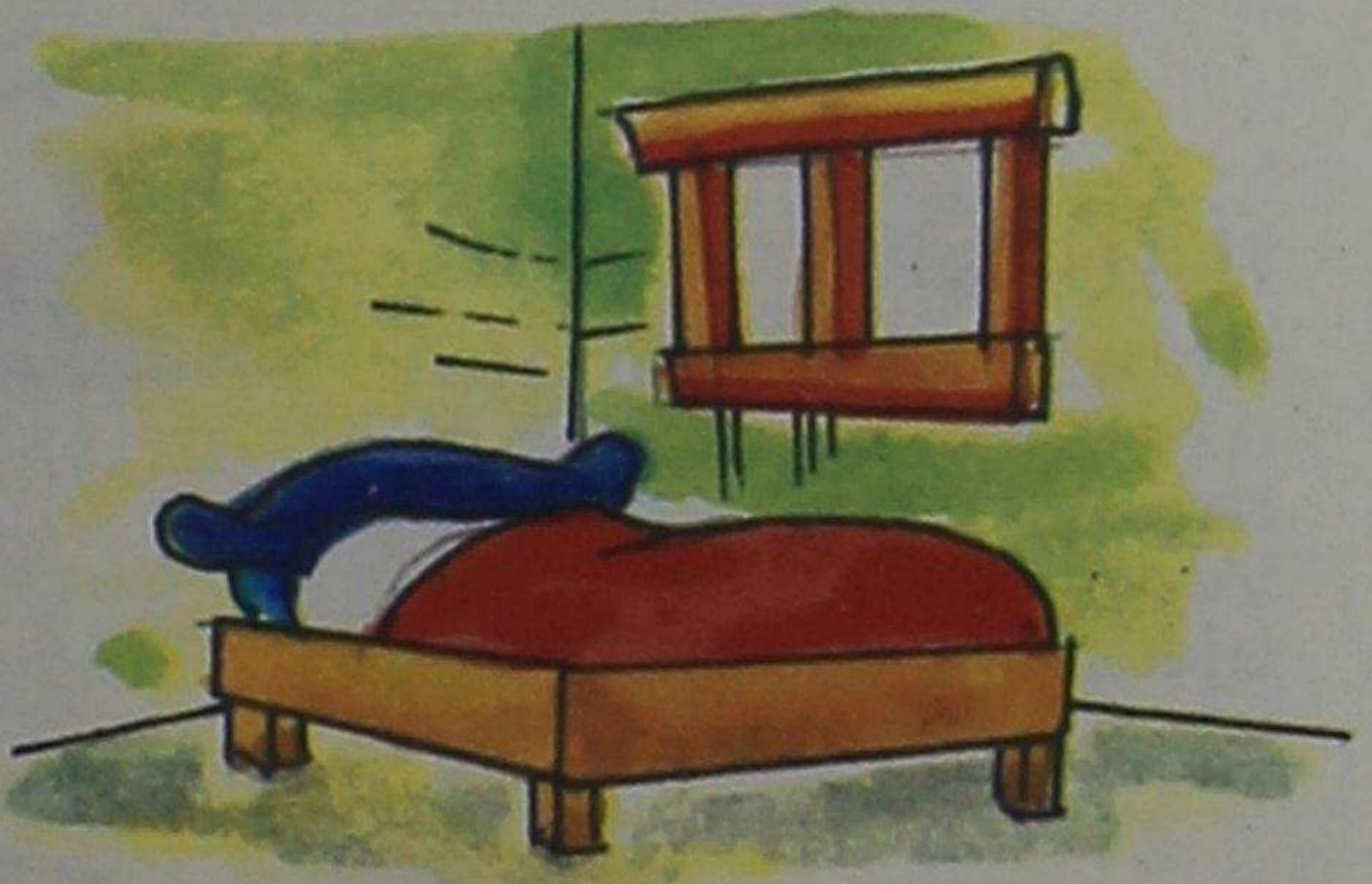
yurúmtai

piikmas
ekeemtaijai shiir,
wapíkcha nuyá
iwiárkamu átiniaiti.

kanútai

tii shiir
imiátkin
ikiústin
iwiárkamu átiniaiti.

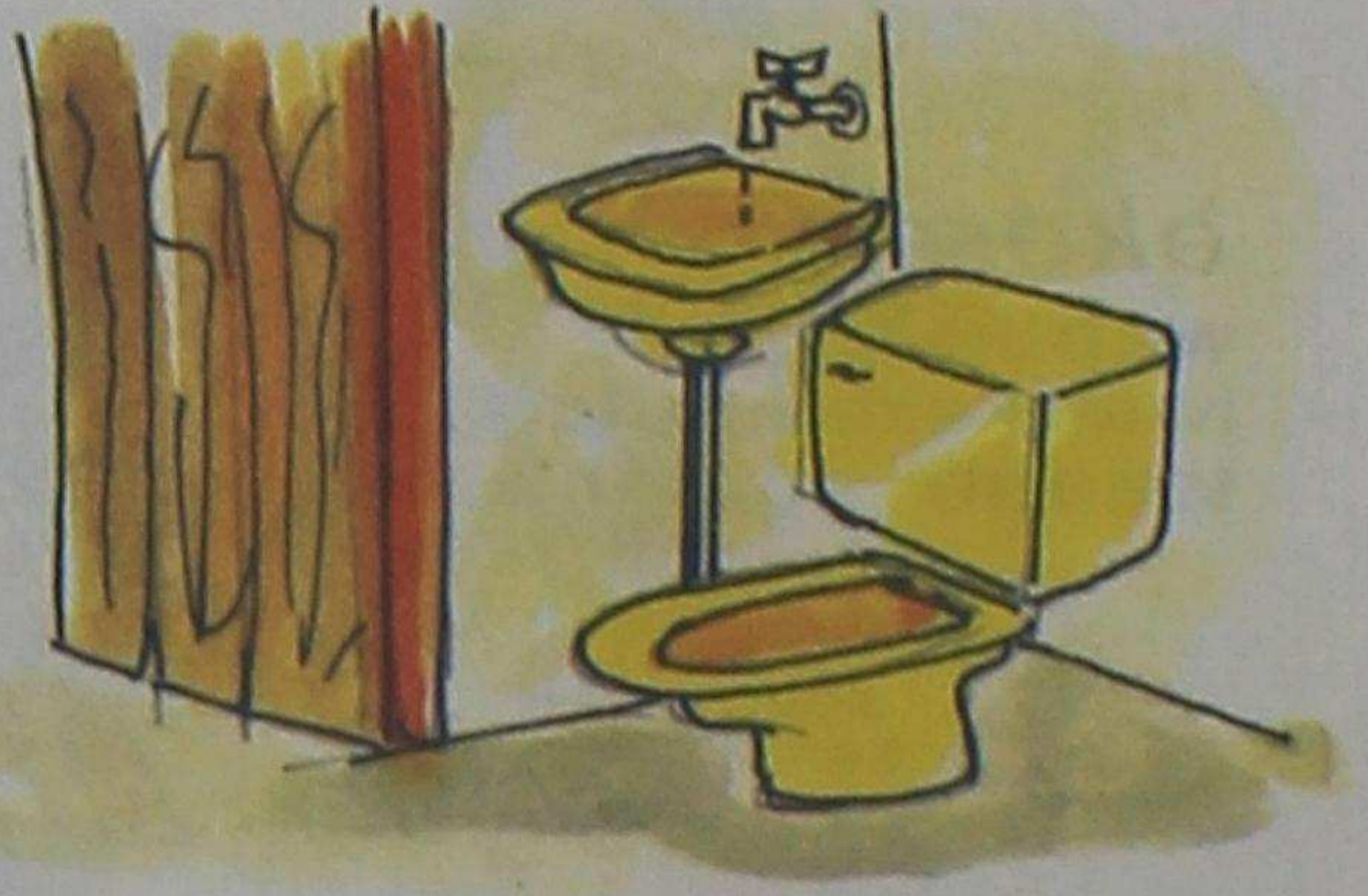

Jeá takát nájanmanumka, apa, nuku nuyá uchi
maémtek yaíniaikiartin aíniawai.

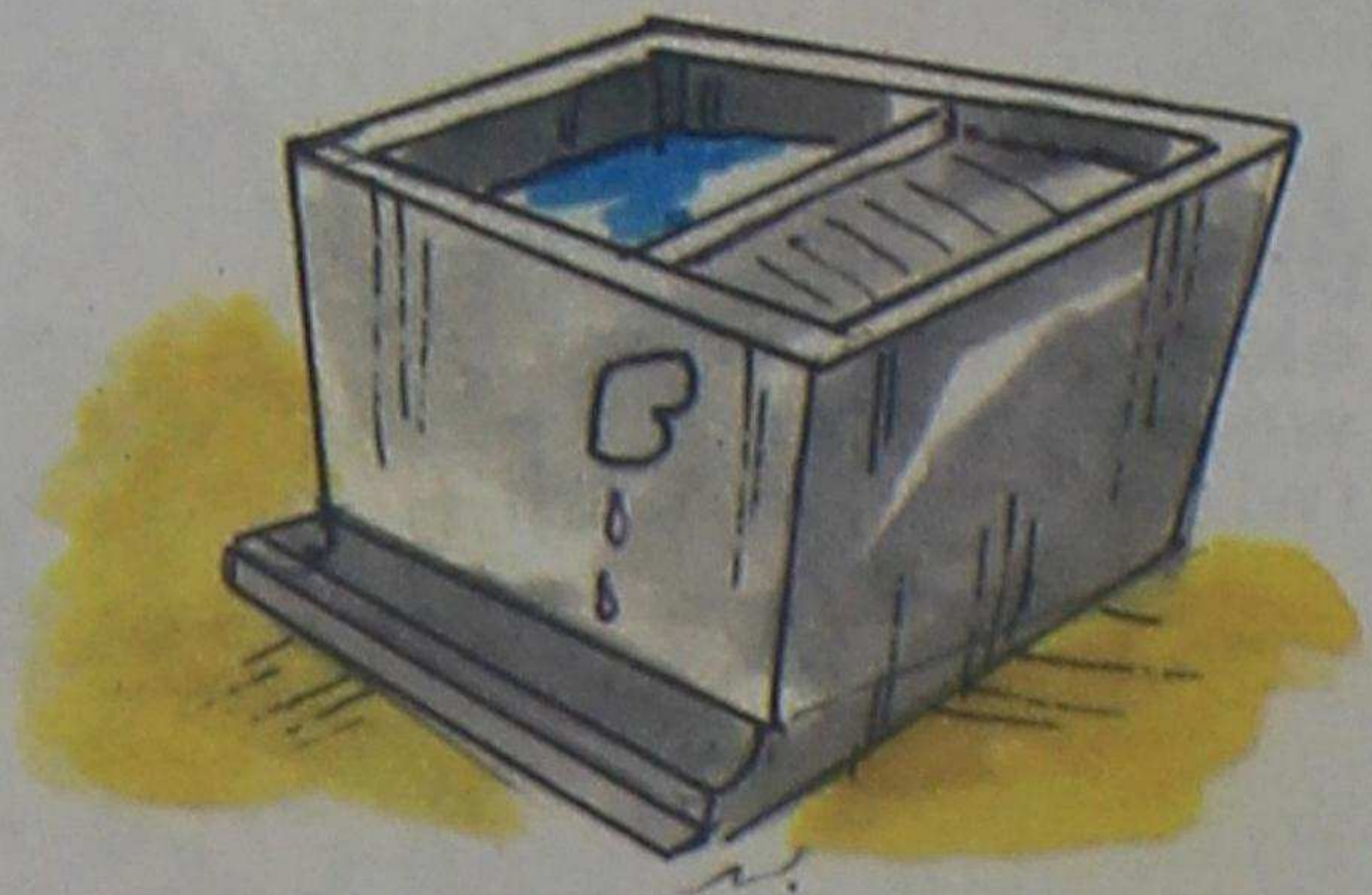
tsuátmatai

jeá aránchich
turásha wapíkcha
átiniaiti.

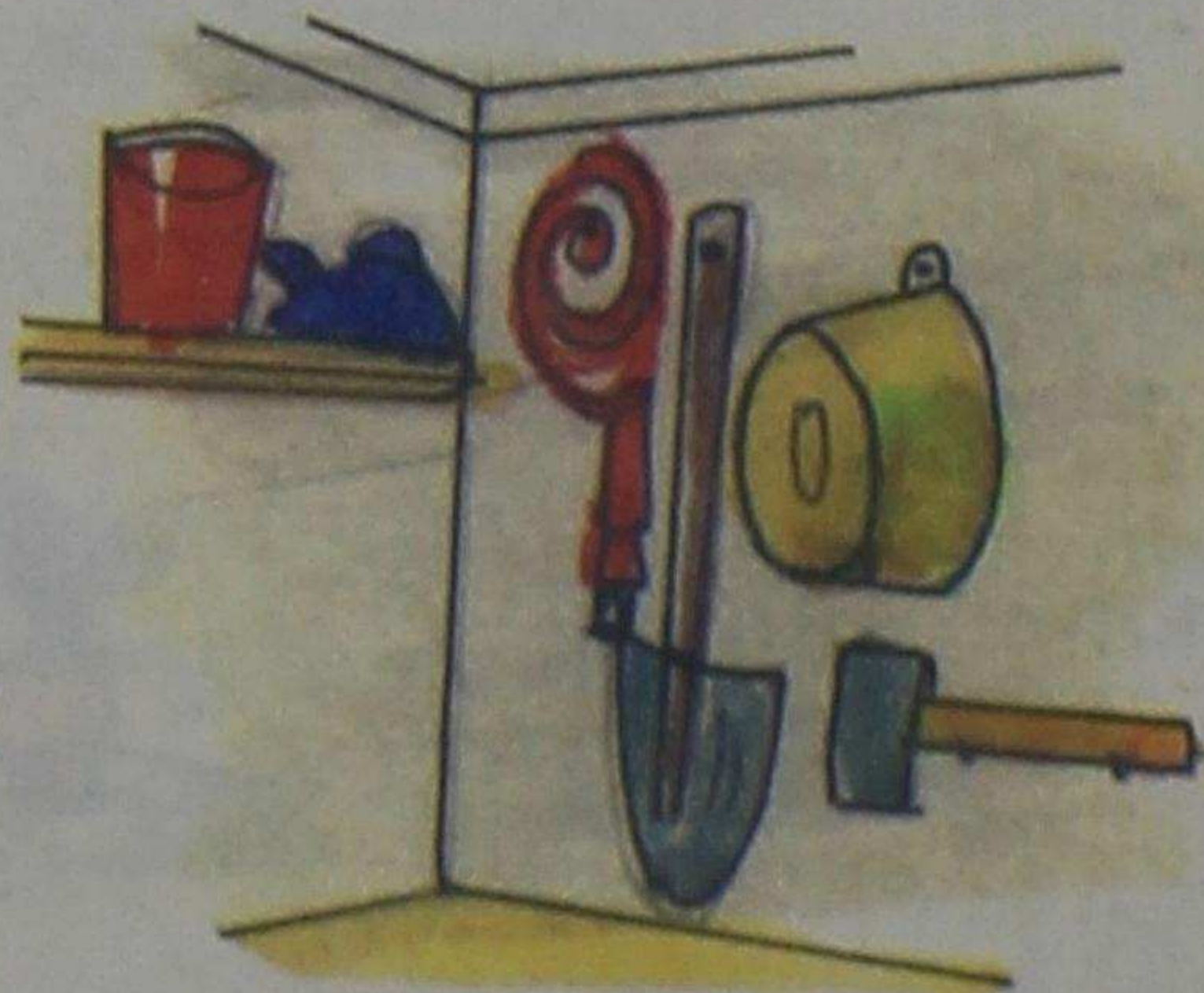
nijiákmatai

túke tsawantin
utsúmtainti, nui
pénker
iwiáramu, etsa
sukúamu nuyá
mayaísh shiir
átiniaiti.

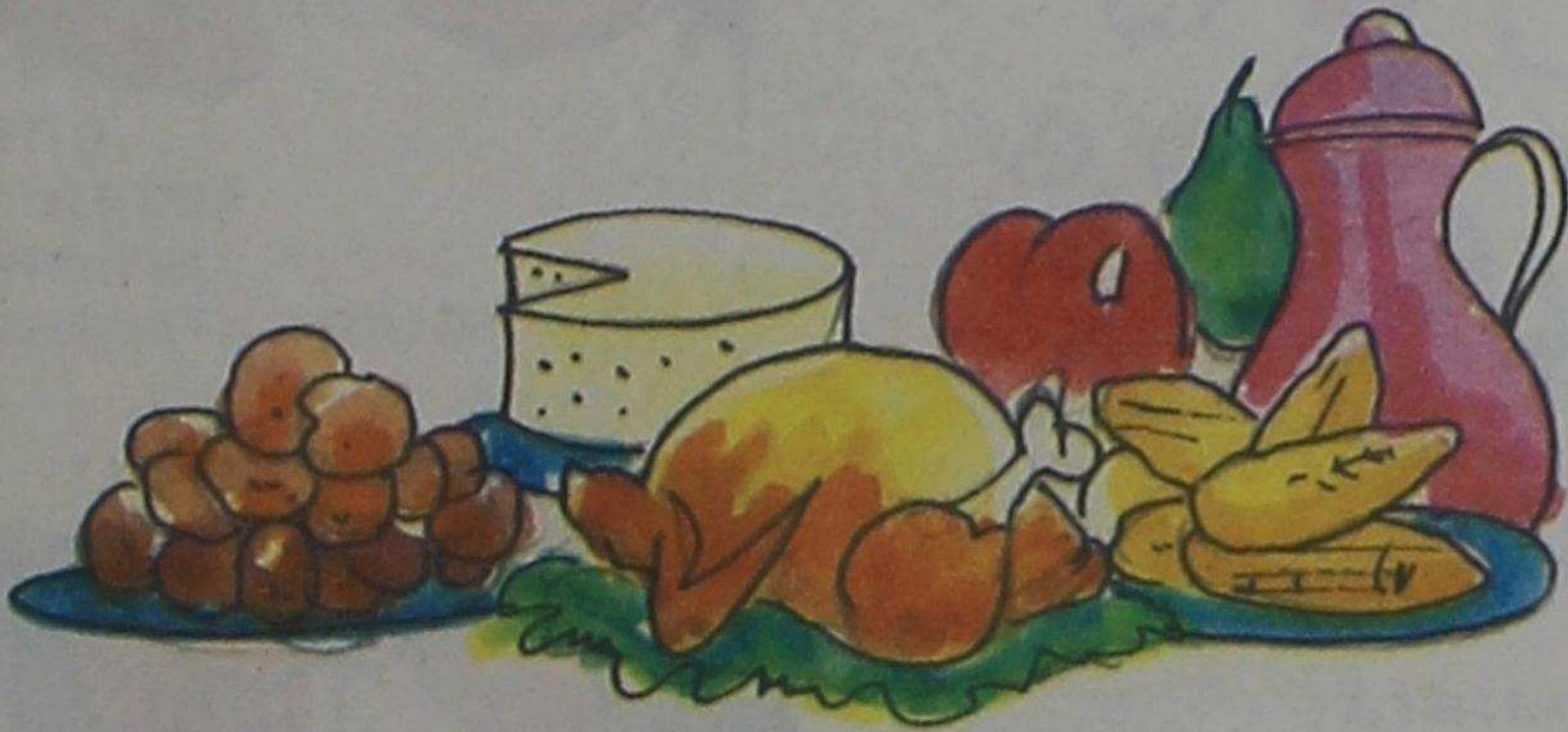
ikiútai

imiátkin takákmatai
aínia epénir
takústiniaiti.
Warínkish uuntach
ajásush ukúnmainkie
utsúmminiaitji...

YURÚMAK

Juka ii nunkéyank átiniaiti, aítkiasrik sámekak pachímprar yurúmatniuítji, ii uuntri yurúmin ármia núnisrik.

UNUÍNIAMU

uchikia nii jeénin araantuktinian, aparín, yachín, nii shuarin turá nii aents matsátman aneástinian unuímiawaiti. Nuí, apa jeá jintiámu aú, tii pénkeraiti.

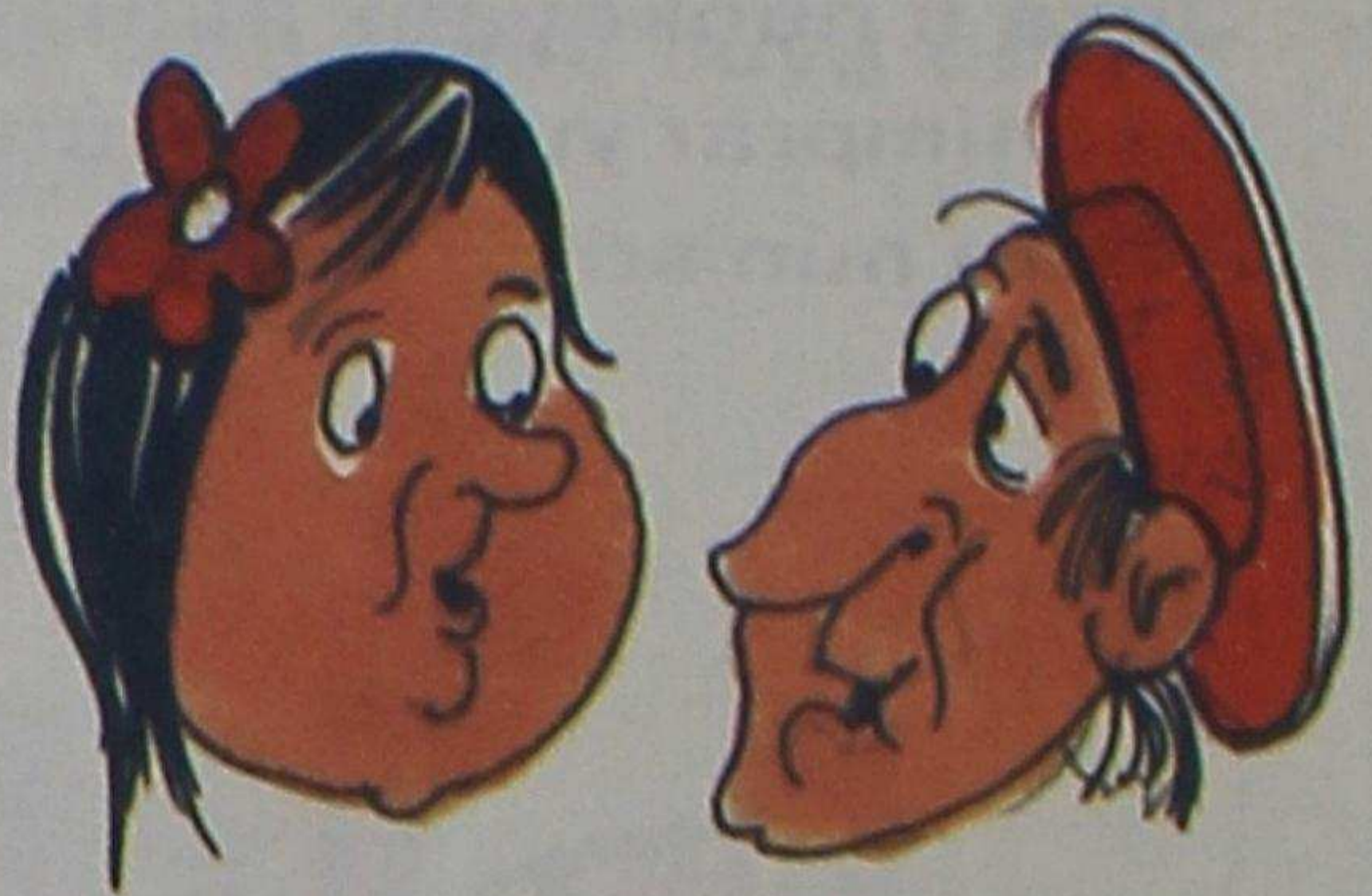
apa

uchín pénker
jintía
unuíniartinkia
áya apán
takátrinkiti.

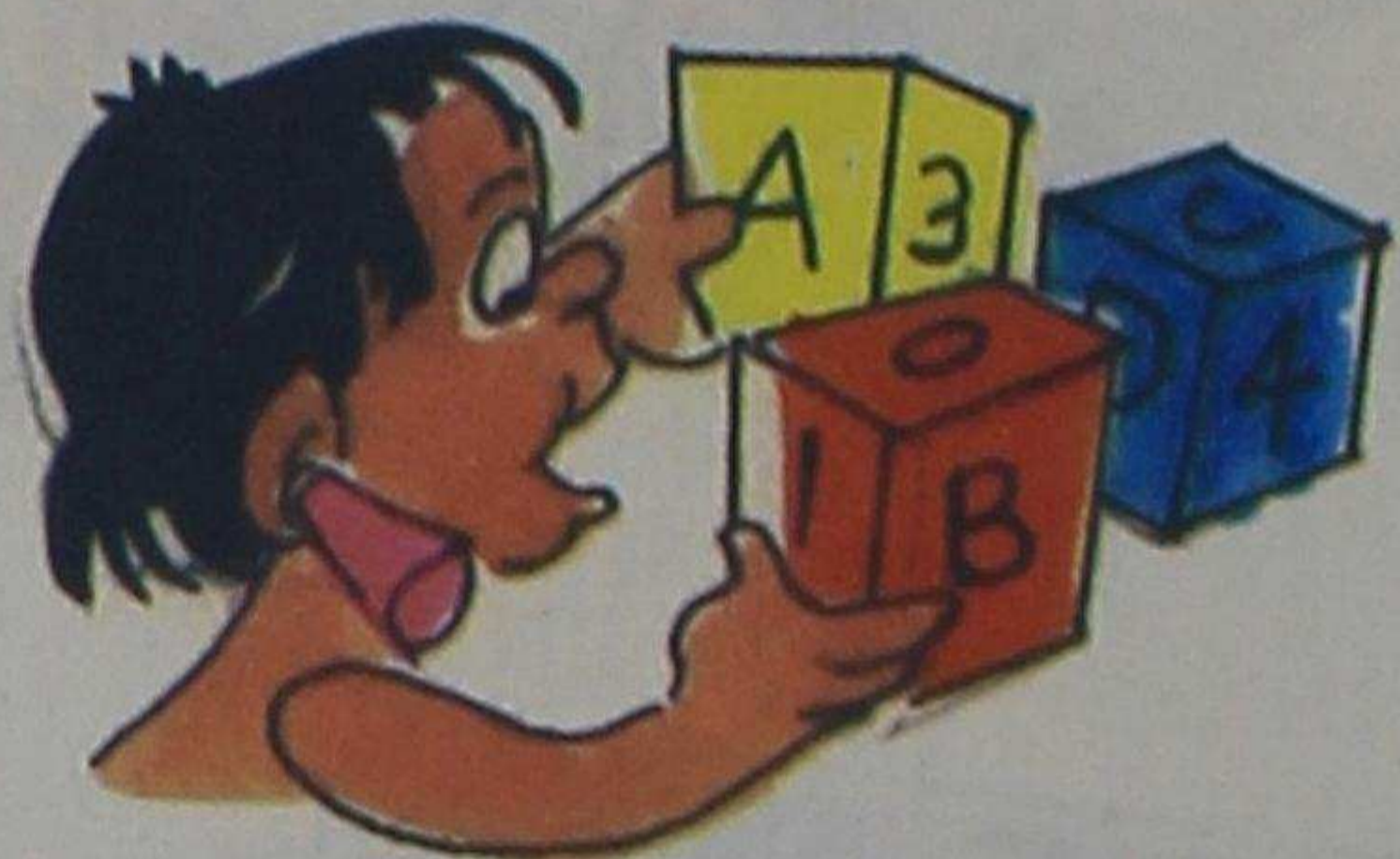
apaach

uchi pénker
jintíatin turá
unuíniartinkia
apaachi
takátrinchuiti,
turasha niikia uchi
amikrí aíniawai.

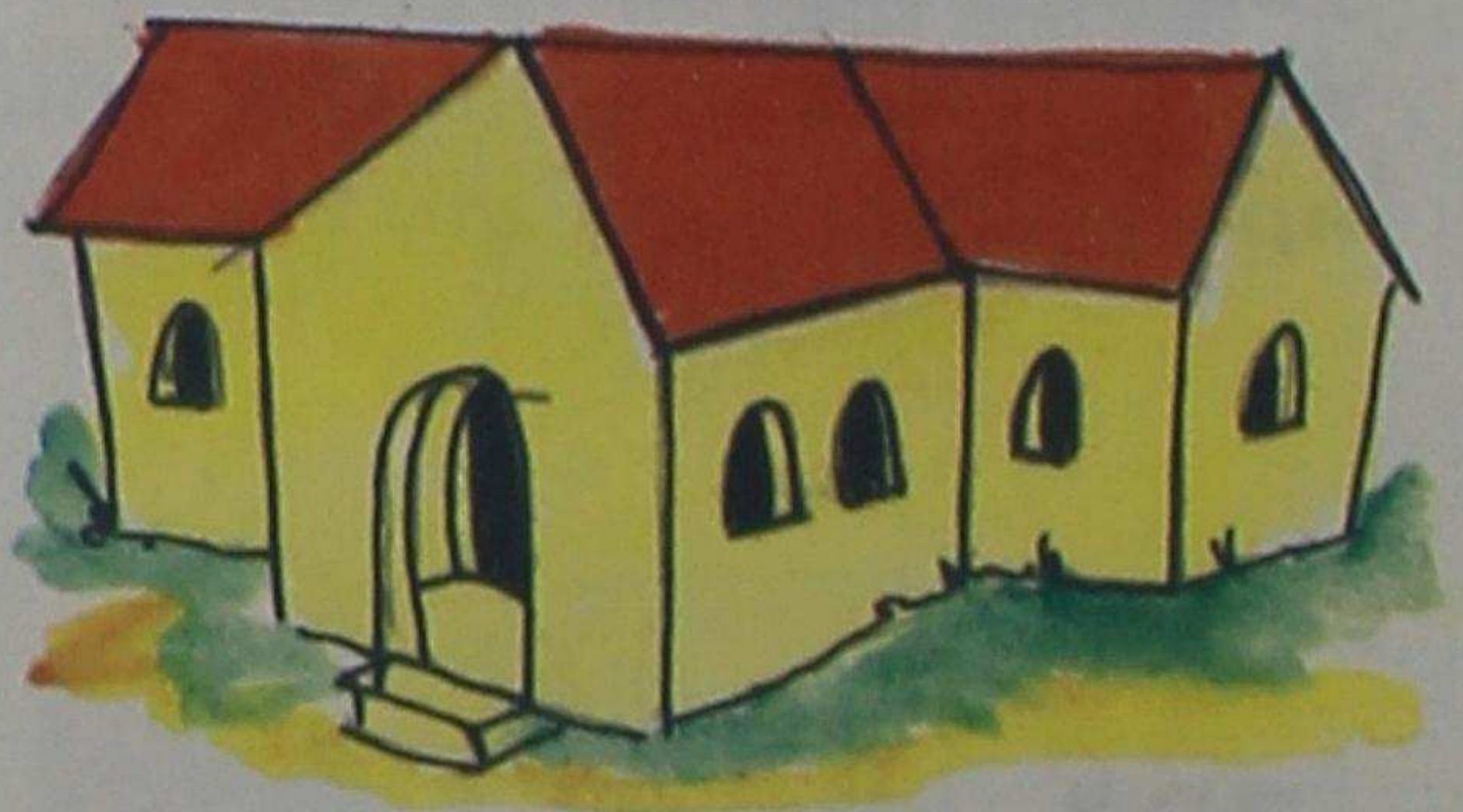
ajaach

unuíkiartinkia,
apánka nii
uchirí mutsúken
pénker
tsakátmararat
tusa yaíniawai.

unuímiatai

unuíkiartinkia,
apánka
nii uchirí núkap
unuímiararat
tusa yaíniawai.

Apasha, unuíkiartinjiaínkia nii uchirí unuími
amunam jimiártin aíniawai.

Áyatik uchi unuímiar amúkматаi, apaka,
niisha itiúrak uchírincha yaínkiuit núnaka
nekaamniaiti.

TSUÁMAT

Uchikia, shiir iiácham, pénker pujáchuk, wapíkma
puják nútiksank wapíkmatsuk pujústin
jintiácham sunkúrmawaiti.

aítkiat

wapíkmachma,
áyamma,
aújma,
warínkish
nájanma
enéntaimtamuiti.

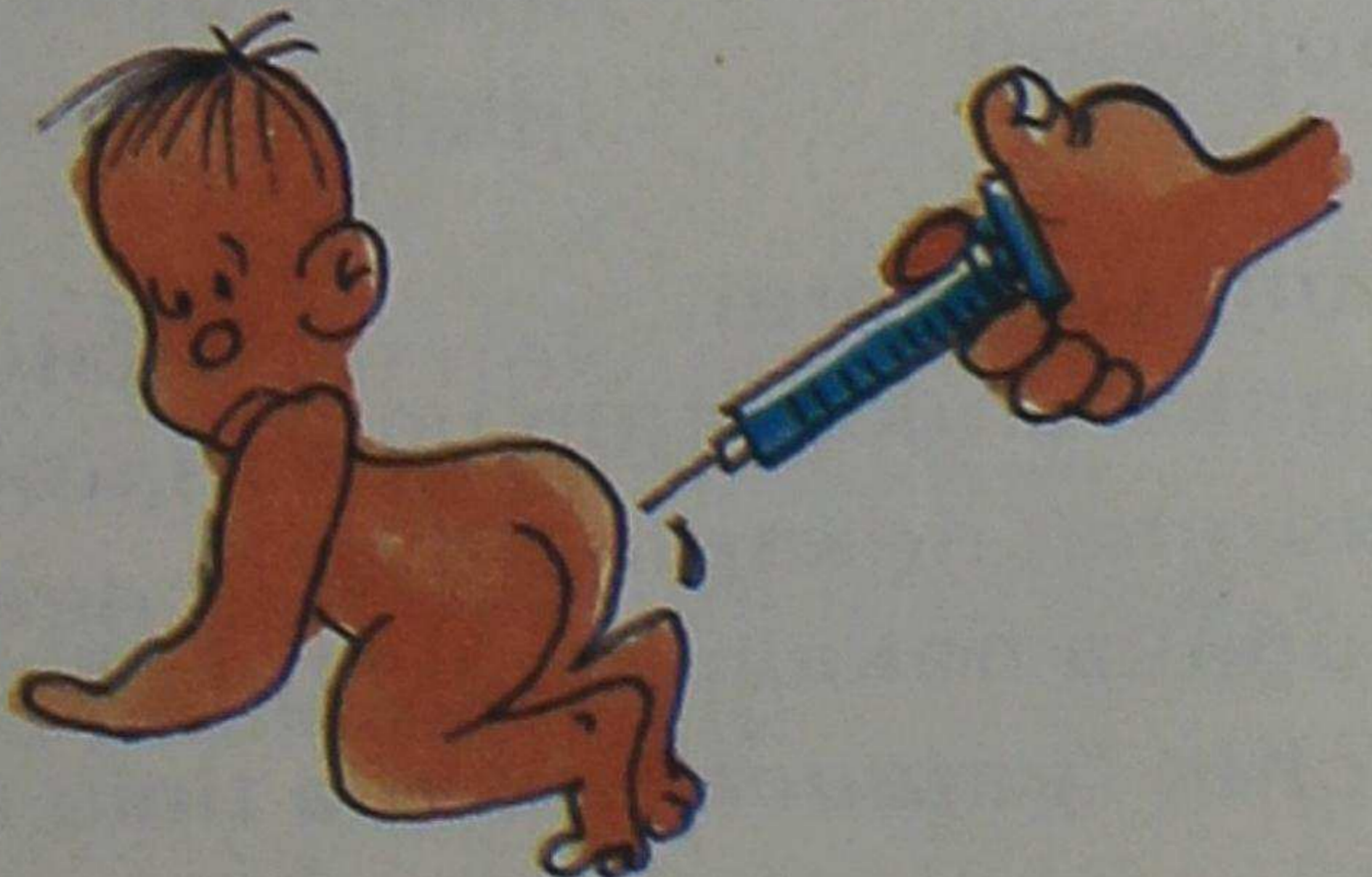
najántai

yurúmak,
entsatai,
tsawant,
nampérmatai.

kiishmamu

tsuák ijiúmamu.

Ejápramunmaka, apa nukújainkia tii
shiir wará warát enentaímiartin
aíniawai. Nújainchuka, uchi akiinia
tsakáki weák apáriijiai itúrchat
waínkiamniaiti.

Apa, nukújai uchín nakítiaíniat
akiámuka, tsakáki weák
nii enentaín
inít nakítiamun
nekáпки
kajén
najánaar
yajaúch
pujúwaiti.

Tuma asamtai,
apaka urúkamtain uchi
itiúrchat nekapín aínia
núnaka nékainiatsui. Nuí nii enentaíjiaink
uchín "yajaúch" akiinia tiniu aíniawai.

Apa, nukújai uchín nakítiaiat akiáwaruka,
uchiríntia shiir enentaímias aneás nii
utsúmamun súcha aíniawai.

Núa ejámtinkia nakítiaiat;
túrutskesh, ejáprak
sapíjmiaakkesh nuínchuka
suurmatsjash tú enentaímiakkesh,
ímiuwaiti turá usútmawaiti.

Nuí auka iyásh wakéruinkia
usútmashainti turá ímiushtainti.
likia antrar nuní enentaímniuitji.

Núa ejámtinkia, nii itiúrchat nekápmanum
enentaímsatniuiti. Kúntuts nekápeakkesh,
imiátkinian yayákkesh turá éketrus ímiakkesh
áyatik esétar enéntaimtumastiniaiti.

Aishmank nii núari ejáprakui niisha
yajaúch nekápnish aíniawai.

Nú itiúrchat, aents matsatmanum
túke tumau aíniakuinkia nuka túke
arántukma átiniaiti... turasha,
núna tumaajai tusa apaka nii
uchirín ajápa iniisachminiaiti.

Apaka uchi enkéerman NEKAAWARKA,
tii warásartin aíniawai, turá uchi
akiiniat tusa nákas pujúsartiniaitji.
Núsha áya chichamjaink uchirun
anéajai tíchatniuiti, uchikia ,
nájanmajai aneájme tusa iniáktustiniaiti.

Apaka, entsátai pénker takaajat iwiárar
apárman sumáktin aíniawai, uchikia iyáshi
penké shankurach akiinin asamtai.

Jánchin ukújtiurinkia mushátmam átiniaiti,
nuínchuka, ukújtiurmari tii paantaítkiunka, ukujrí
jíniak uchín iyáshin yajaúch purús jiintiniaiti.
Nútiksank, nékashtai sunkúrkesh achíkminiaiti.
Jánch uuntach turá táshi kaaruka iyáshin
sunkúrmawaiti nuí kuím jiinniuiti.

Uchikia
takám,
waítniuiti.
Tuma aí,
nu aránt
waítkiastin
yajaúchiti.

Apaka, uchi tuí akínia pujústata núna pénker
iwiárartin aíniawai. Apán peakrin uchi aépsar
tsakátmartin yajaúchiti. Nuí tsakákka,
warínkish niinki najáncha turá imián
enéntaimtumachu ajáwaiti.

Apaka, uchi akínkiui nii yachíchirish warásar
aneásarat tusár pénker jintiáwartiniaiti.

Apa nuyá núku uchin yajútmainiak
waraíniachkunka, antár apa aíniawai. Tuma asar
niinkia enéntai jákana ánin aíniawai.

Aénts matsatkainiaka,
núa takuákui
niishá iistinian
nekaíniash
irunainiawai.
Aítkiasank,
aishmank
uchín akiá niisha
warák,
nii iniákmamtain
tákarainiawai.

Yajá nunkanmash,
tuínkish, uchi takám waítin
aíniawai. Juní asamtai taji iistai:

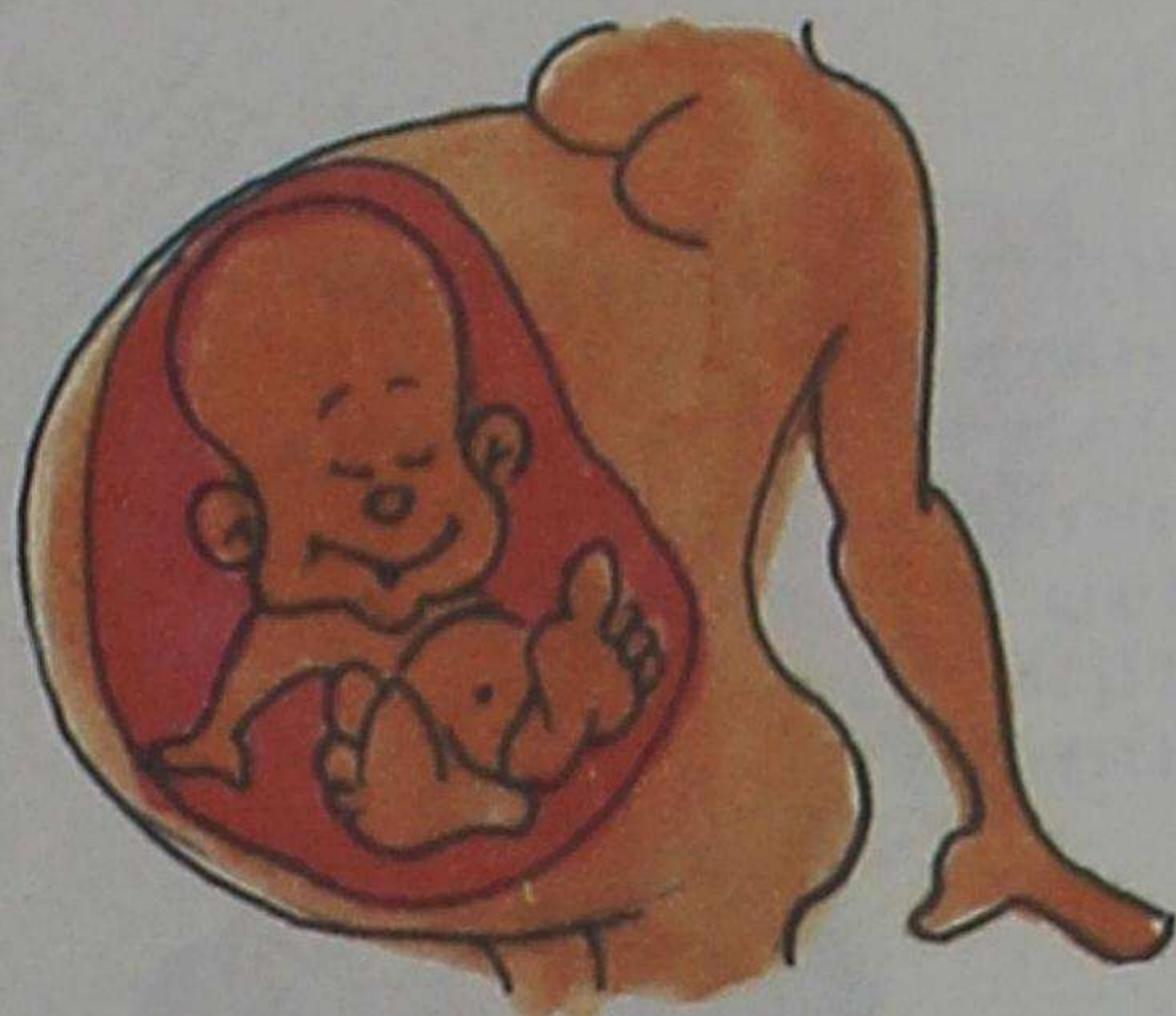
tsuémuri

tantánumka túke
tsuétsuét awaiti.
Anka, míchaiti
turá yapájniaat
ajáwaiti.

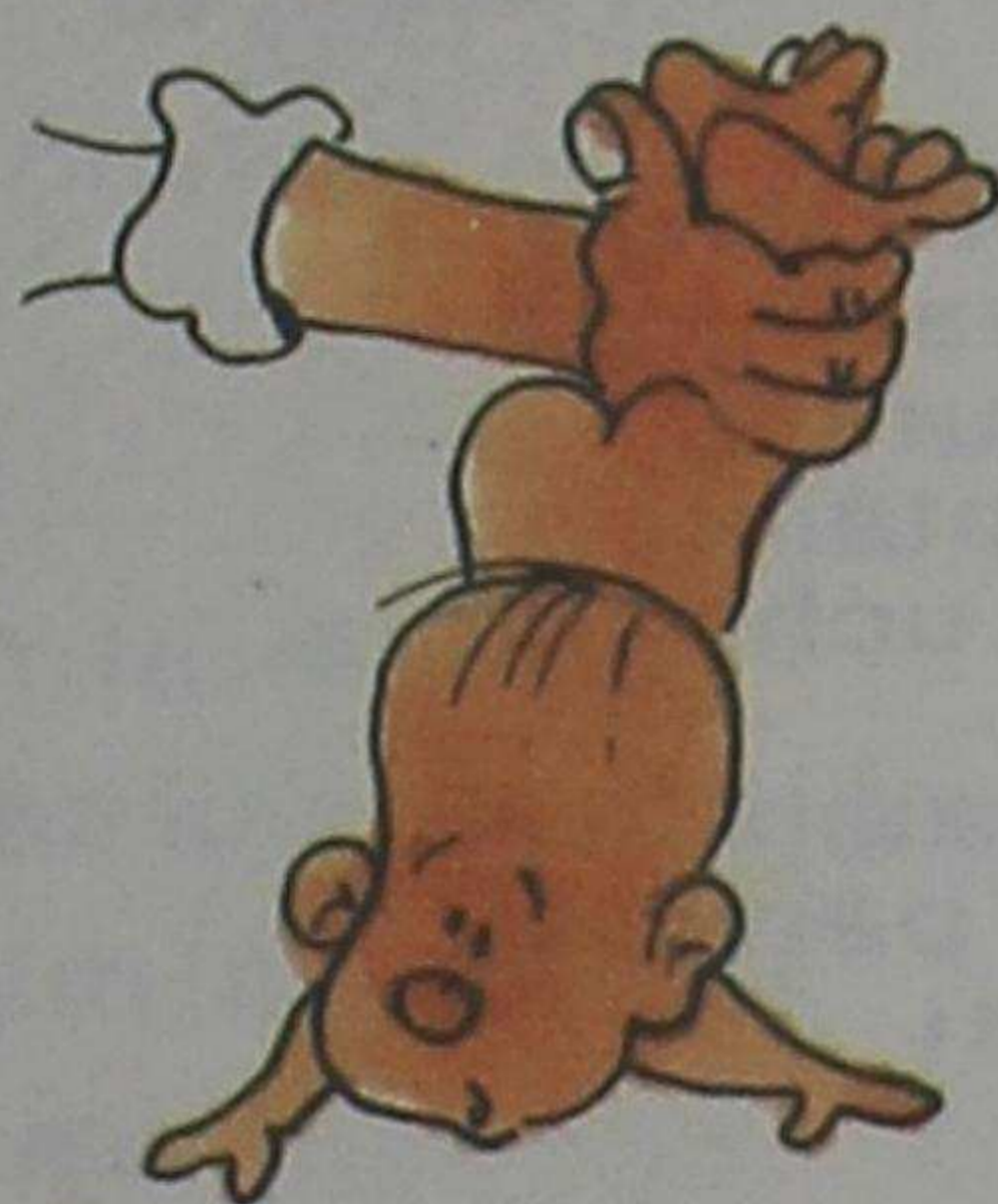

chikich **itiúrchat**:

yurúmak
tantánumka
uchikia
tsukámchaiti.
Anka,
muntsután
juárniuiti.

mayátma
tantánumka
uchikia
mayátchaiti,
Anka
suáchijiai
mayáttan
juárkitniuiti.

muchítma
tantánumka,
uchín
iyáshinkia
entsá nanátui.
Anka,
iyáshinkia
chikíchimias
umúchtan
juárniuiti.

yapájniak itiúrchat amaju:

imiánchakapma

uchikia nukún
tantánen enkétkunka
mash tákakui.
Antsu á jiinkinkia,
warínkish mashi
utsúmawai...

niishákapma

aentstí warínkish
nekáchkurkia
niishákaptainti...
aíntsank uchi akínia
ausha
jú nunkanam
aínianka pénkesh
nékatswai.

uutmam

uchikia warínkish
itiúrchat amájeam,
tsukámakkesh,
najaímiakkesh,
sapíjmiakkesh
nuínchuka
tsetsémakkesh
uutniuiti.

T sak
2

uchi n kap **nant rtin**

Aents
mátsatkainia, uchi
enkérmanumia
juárkiar, shiir
enentaimtus
pénker iiá iiákua
imiánkaska
6 uwí ejeemtai,
iis iníniana aú
timia shiir matsámin aíniawai.

Aents matsatkamunam,
apa, uchirín úchik asamtain
tii shiir waítmentas iis tsakátmau ainiana
aú, yajá nunkanmash timiá pénker
enéntaimtusma au aíniawai.

NÚsha URÚKAMTAI...

Uchi 1 uwí pénker iismaaka, jéa timiatrusar
ukúrma timiaú kákaram tsakaúwaiti.

Jeásha, uurkui, naseerkui, yútakui pénker
ukúrar jeámmia asanka kakárchat
pukuutsuk wajáwait... uchísha, ánniuketi.

Aentsnumka áya yúrumkakka
ímiánuchuiti, anenaítcha ímian
asamtai, ausha enéntaimtustiniaiiti.

Uchi pénker yurumá tsakarú asásha,
aparí aneáchmaka, enentaí kakármachu
átatuí, tuma asa chíkich aentsjai
itiúrchatan núkap waíntiatui.

Aents uchi asa, nii aparí turá nii
shuarí shiir waítnentsar aneásar pénker
iisma asanka, iyáshi kákarmachu
asámtaish, niinkia túke nupétmak mashi
warínmakesh eemkattawai.

Enentai kakármatai nuyá esétar enéntaimin
asa, chíkich aentsjaish shiir nawámnaikiat
tusa yaínktatui, nuí tii pénker warás pujúttui.

Urúkamtai uchín kuírchichi
uwírisha timiasha ímianait...

Uchi yáma akíniakka,
nii mutsukén
takámtiksatniuiti,
jú nunkanam
mash irunun neká,
nii enentaimiattrin
turá iyáshin juí
iwiákmanum
itiúr pujustiniait
núna jintiát tusa.

Uchi 1 uwí tákakkuinkia,
nii iyáshinkia,
turá enentaímiatrinkia
yurúmkejai turá nii
nekámatairini chichámnaka
nékak takákmawaiti....

Yurúmchakka túrutskesh
chichiárat tusa yayáchmnaka,
uchikia pénker uuntmachuiti.

Tuma asamtai, apaka nii
uchirín 1 uwín tákaku tsakákui
nekaska, iyáshí turá mutsuké
uuntmaki wea, yajaúch amájsam
setuáwaink túsa pénker iistin aíniawai.

Uchikia 1 uwínmak wárik uuntmar
tsakaú ainiawai, núna apaka
nii uchi itiúr yapájniaki wea, nunásh
émenkmas nekaa pénker iistiniaiti.

Nuní asamtai, chicham tsakaamu táma
uuntmamu tamajai métekcha ainiawai.

TSAKÁRTIN,
juka ápuri
kawénku
tutainti.

UUNTMARTIN,
juka muchítkiar
eemkar ii
enentai
wakéramush
jeárma
tútainti.

Uchi tsakáyat,
niiiyáshin turá
mutsúken
uuntmachkunka,
nii nékamurinkia chíkich uchijiai
apátkamka túke nunkách áwaiti.

Antsu, nii iyáshíncha turá mutsúkeencha
tsakakí turá uuntmaki weákka, chíkich
uchincha iniánkaat tii eemkattawai.

Uchín iyáshinkia turá mut súkenka, jú
akiinkiuin uuntmarmij tura tsakarmij tusa
áya jeás najánar awaiti. Tuma nuí, uchi
akiinia pujukí weakui, nii ápuri
turá kijintrish káweenaiti.

Uchí iyáshí, turá mut súke najánt ainkia
tsakámu, ishíntiaíniaiti, nui
yapájniamu paant waíntiainti.

Uchi 1 uwí tákaku YAPÁJNIAMURINKIA
ju aíniawai:

tsakámu

Uchikia 3 turutskesh
4 kijín jeá
turá esantí 50
washímkapkach
tákaku awaiti.
Turá 6 nantu
ejeenka, 6
nuínchuka 8
kijínniakesh
takúwaiti,
nuyá esantí 25
washímkapkach
paták tsakáwaiti.

Nekás, jú tesaamunmaka uchikia
wárik tsakáwaiti tusa jintiáwai.

Uchihkikié banatotejéjéatatai,
eerekkakaniakiaijijitintiaitaiti.

Apap, ayuchihianiahsaharuitaités tavavratataka
pupjúsúts tsapráinotututusa ekakatás sa
wamakéirniakakakujuna
jújútkiáijitktiaiaiaiaiaiaia.

"Náíá tsapákaunaaúnúchóhín
naratotújiáianéteketéti,
tutuma sasata tsá jújútkúktá'a"

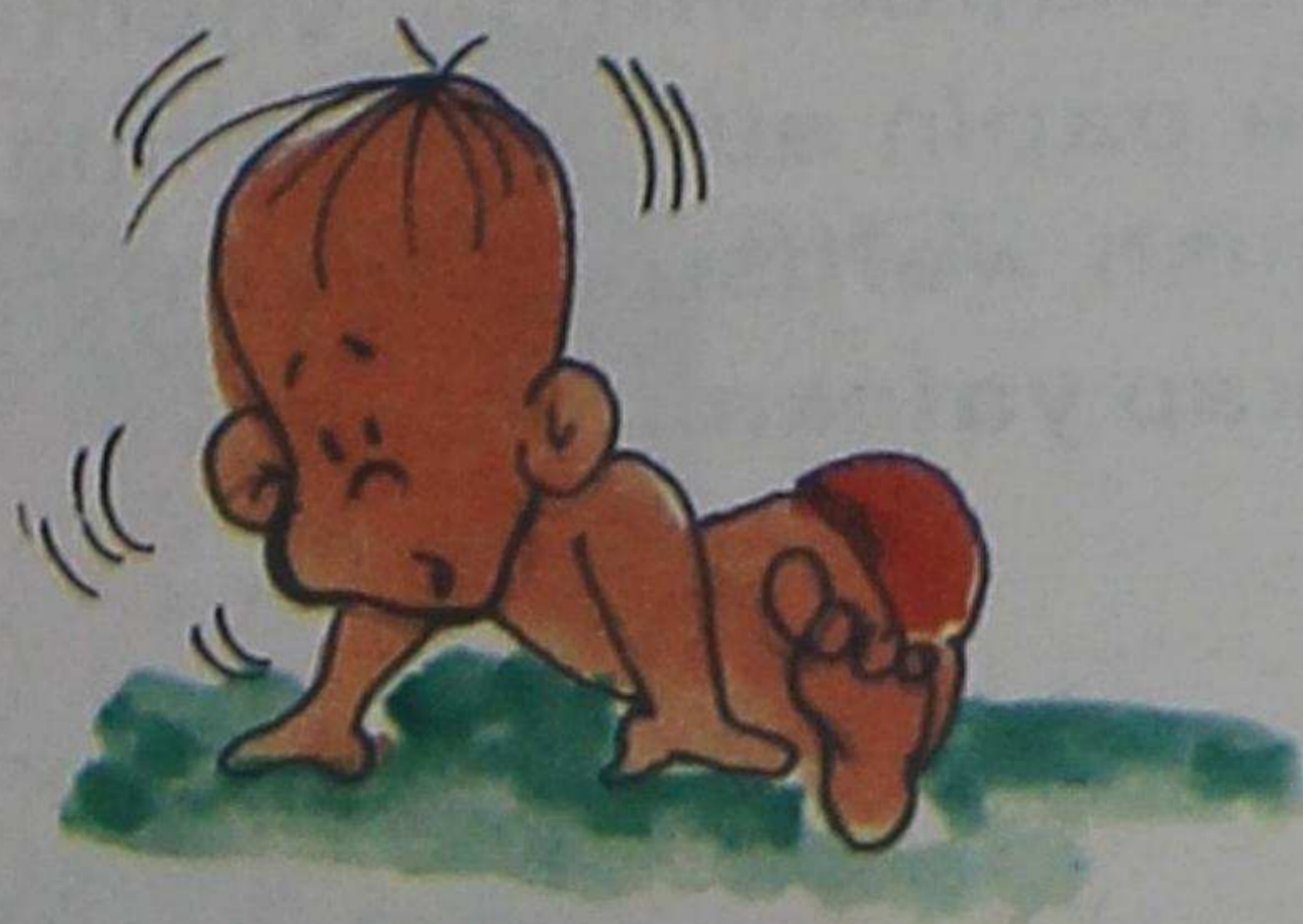
Jukakujunúts tsataaiauchihí diwivéjénakaká,
nimikiaké baiafohit tsapráektatui.

Apapujunapérenker ekaktáiaiaiaiaiaiaia:
nínúchóhíyáysáshístakákáomunarakaká
yuyúnáakakayúnámantitimiraaiaitai,
nútkékarakinihápapáshyáayáunuyá
nínshaharáyáaránkámarasahá
tiitimiraaiaiaiaiaiaiaiaia.

Tsakákáomunakakáijyáshimansh
takákáiaiaiamtiitimiraaiaitájúkáka
tsakákáomamtiitjájaníniaiaiaiaiaiaiaia.

uabhi mochitiui

AtAsakakamu
narakakaki
wewakui, ui chikiika
tú kék pérek er
iwiwír á aræjejer,
kukutúnin,
makakó itutará
mukeken
umórochitiui.

Jú te sasara omama miyásh m mchó hrit ana
tiitimiraiaitijujokiki, au chohiyáshin
umórodatajujárækakinasats hújó umkeraam
írúnumunekátajujáritiiti.

Uchohiyá ana ká kikiukak, aniyáshijai
tatakák ansitimiakakaké ká tsunúu í
3 á anatótú tákakakaká yáytáki wewé né n
tutárá jítákakakamanumákakékaká anaaiti.

Tutárá á anatótú e jejerak, as hímí úkákápech
nekaká anaaiti, tujujokiki, am mukék, ukuntó jéjtutará
tatátákaká tákakakaká nékáká anaaiti.

Arats 9 á anatótú e jejerak, ukutúnin, wewé jen,
nekáká anaaiti, tutará kukumani akakíin,
tsará wewé jen unyá ana wé nékáká anaaiti.

Nukuka, nii enentaíjiaink uchi yáma
akíniánka, tii shiir waítneas iin aíniawai.

Apasha, uchirín nii enentaijiaink shiir ii,
turá papín aujsar unuímia ajaíniakka,
uchish waíttsuk pénger uuntmarat tusa
núkap yaínkmin aíniawai.

Uchi kuírchikia
jú nunkanam irununka másh jú
chichamtaikkia nekáchminiaiti, nii
nekámatairinkia, tii iwiárnaruka akínchaiti.

Uchi kuírka, nekámatairinkia tsuutramnian
takúwaiti. Nuí, tsaapin kákaram, chará tama,
tuntuísamu chírpain, jánch kaaru, iyáshín
kesármin, pushí tii káki yajaúchiti.

Nútiksank yumín turá yapáku, uchi yáma akínia
súsatin penké yajaúchiti, nekaska iimtairin,
antútairin, mejeetairin, takátairin turá yusá
iitiairin eméstukmin aíniawai.

Nú nekámatai, nánkamsar iwiakar
takársarkia, uchín enéntairin turá yajaúch
amájkar waítkiasminiaitji.

Apa nii uchiri kuírach asamtai, nii pujútairin
wapíkchan, pujújatan, warájamnian shiir
iwiártur susa tsakátmakka, nii uchirí tsakakí
turá uuntmaki weákui niinkia shiir enéntaimia
pujúmniaiti. Nuí, nú uchikia, ukúnmainkia
tsakakí weákka, mutsuké turá anénkrattairi tii
nankámantu átatui.

u ch i
u u u n i a i a i a i

At ~~A~~ ~~s~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~m~~ ~~u~~
 n ~~a~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~i~~
 w ~~e~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~u~~ ~~i~~ ~~u~~ ~~o~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~a~~
 n ~~i~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~s~~ ~~t~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~k~~
 e ~~n~~ ~~e~~ ~~m~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~m~~ ~~i~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~s~~
 c ~~h~~ ~~o~~ ~~b~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~r~~
 t ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~v~~ ~~a~~ ~~v~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~i~~.

U ~~o~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~i~~ ~~r~~ ~~i~~ ~~p~~ ~~u~~ ~~j~~ ~~u~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~a~~ ~~e~~ ~~n~~ ~~e~~ ~~s~~ ~~t~~ ~~s~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~s~~ ~~i~~ ~~h~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~r~~
 p ~~u~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~m~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~y~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~p~~ ~~a~~ ~~p~~ ~~a~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~a~~
 u ~~n~~ ~~u~~ ~~i~~ ~~m~~ ~~i~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~k~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~N~~ ~~N~~ ~~u~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~y~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~i~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~m~~ ~~o~~ ~~o~~ ~~u~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~o~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~,~~
 y ~~u~~ ~~n~~ ~~u~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~o~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~o~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~m~~ ~~i~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~u~~ ~~n~~ ~~u~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~e~~ ~~n~~ ~~e~~ ~~s~~ ~~t~~ ~~s~~
 m ~~a~~ ~~n~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~u~~ ~~p~~ ~~e~~ ~~r~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~e~~ ~~r~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~i~~.

P ~~e~~ ~~r~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~e~~ ~~r~~ ~~e~~ ~~i~~ ~~s~~ ~~i~~ ~~m~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~o~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~u~~ ~~k~~ ~~u~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~
 a ~~r~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~o~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~j~~ ~~i~~ ~~m~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~y~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~v~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~.
 T ~~u~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~u~~ ~~n~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~o~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~i~~
 n ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~u~~ ~~k~~ ~~e~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~o~~ ~~k~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~j~~ ~~i~~.

T ~~s~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~m~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~w~~ ~~e~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~u~~ ~~i~~ ~~o~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~w~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~c~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~s~~ ~~h~~ ~~i~~
 n ~~i~~ ~~m~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~e~~ ~~v~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~N~~ ~~N~~ ~~o~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~w~~ ~~e~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~m~~ ~~u~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~
 y ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~u~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~w~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~t~~ ~~u~~ ~~t~~ ~~s~~ ~~t~~ ~~k~~ ~~u~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~j~~ ~~i~~ ~~u~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~
 a ~~p~~ ~~a~~ ~~p~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~t~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~m~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~U~~ ~~u~~ ~~n~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~p~~ ~~i~~ ~~p~~ ~~i~~ ~~p~~ ~~i~~ ~~e~~ ~~t~~ ~~a~~
 a ~~r~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~o~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~i~~ ~~j~~ ~~t~~ ~~u~~ ~~n~~ ~~a~~ ~~s~~ ~~s~~ ~~a~~ ~~o~~ ~~h~~ ~~i~~ ~~k~~ ~~i~~ ~~a~~ ~~i~~ ~~j~~ ~~u~~ ~~j~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~w~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~a~~ ~~n~~ ~~i~~ ~~o~~ ~~i~~ ~~t~~ ~~i~~.

Iti ilinkakavaiawho lairararato kukimata it....

Jukukapupiphotiit Uwhat araisiwarankiklis hajajanta t
n unio fohkukerentatani satat utasaraité tsukhanta to itjiti.

Papasasana ms, usuai taitiaiaia m, ara pepereuno rutará
u noótat aiaia raju kshmtia ititi unta taitatitai aiasarataia i.

Tiitá raratnw eékákur yúnó asstsi hiru kshmtia ititutará
u unta kakaitataiaia rnw eékákur cho hju kshmtia ititi.

Ucho h á yá yá itant in
tstas arant
tetsésá ra nkaka
tútké t mra tauts rikik
á yá yn kdrur
u m rktktia itjiti.

Sisiriir
w apá p r k a t a t s y k,
tstésé m i o h a n a u n i o t h o k u k a
a é a n t s t e s e s h y, a j a j a n a k a e s e s h
y a j a j a o h a r a e j a j i t u t a s a p e p r e k r e i r á k á k u a r a r a n t a j a j i.

Iti ktia ra e j t s t e k u k s h h i p u j ú s a t a t u t a s a s i t s t i a i t j i t j i.

I m i r á t á t k i a r a t o i j á j a t s t a p a p i r w a r a m k i k l i s h m o n o h o h i e t i a i a j a,
n u n k u k r a a n á r a n i o k e k e s h b n o ú o h k i a r a r a t o t o t i k t i a t a t o i t j i t j i.
T u t n á r, a n, a n y a j a i m i o h a n á m a n y a t e t e k a k i n i i y á s a s i h o t c a n a
m i o h a n p a u t u t e k e k p a p a t a t u t a s a y a y a i a k r k t i a i t j i t j i.

**uchi
amínk
nakúrawai**

Uchikia
warínkish
amínktinian,
eweje
umúchkiatniun,
imiátkin
awáttinian
nekaanka
nakúrustinian
juárniuiti.

Uchi ju uwi tákaku, nii iyáshijiai
warínkish amínk amúchak nakúrokuinkia,
antrar ii uunti ataír tsurínkiar chikich
nakúrustai tusar útsukchatniuiti.

Apaka nii uchirí, nii iyáshijiai warínkish
amínk nakúrusarat tusar inísartiniaiti.
Uchikia nii iyáshin umuchak
nakúrak tii wará warát nekápniuiti.

Uchikia amikíar, shiir nekápeak titiú pujuwaiti.

Uchi nakúrustasa wakéruiniakuinkia,
apaka nakún iis, nii uchiri mutsúken
tsakátmarminian iis,
maí wasúr amájminiaiti.

NAK

uchi 0 tur 12 nantu t kakunu

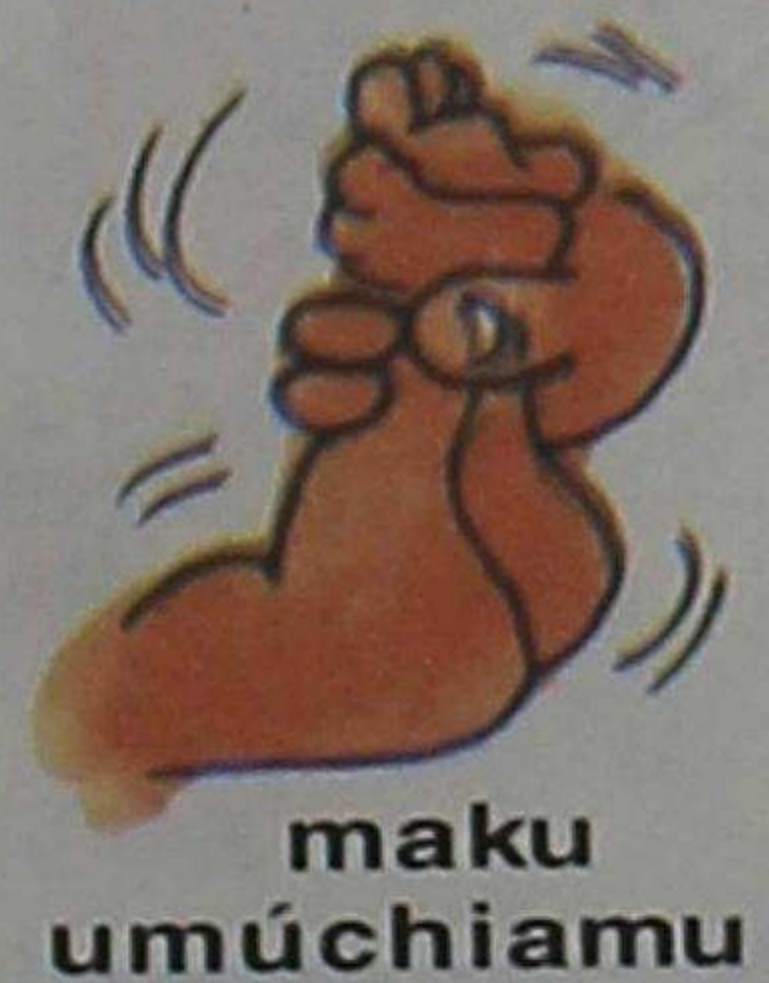
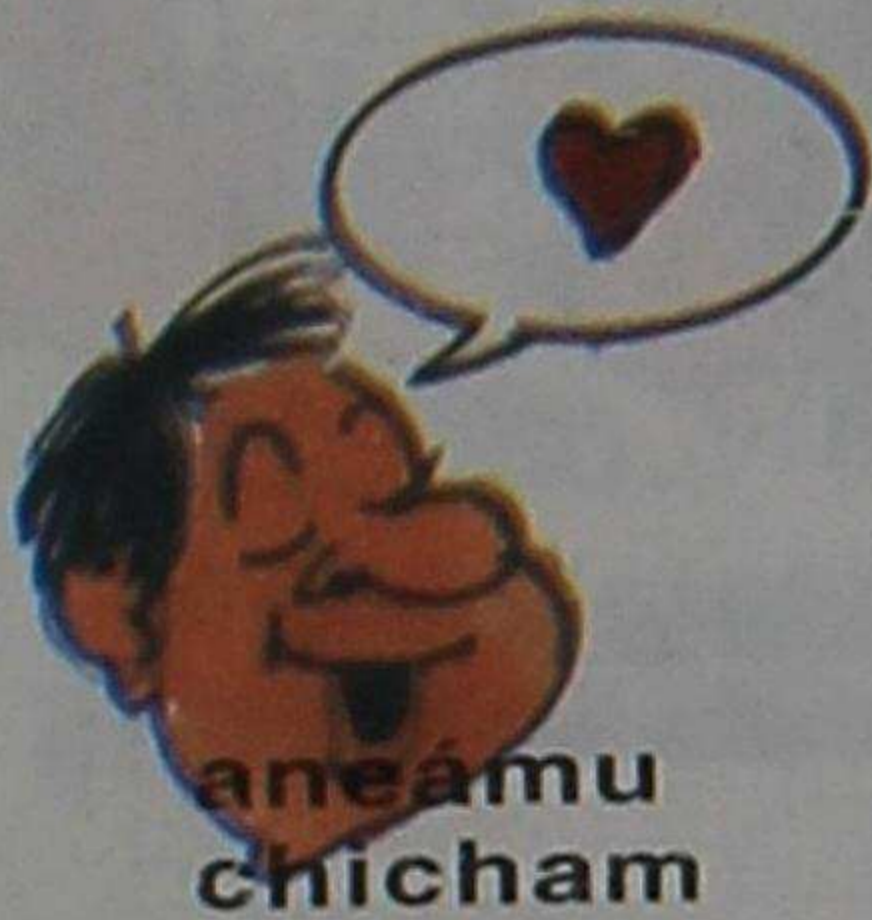
0

tur

3

nantu

Menaint nantunmanka, wasúrkur
nekámatairi ishíntiattainti
turá apati ii uchirí shiir
aneámush iniáktutainti.

66
t utu r
99
n aratru t u

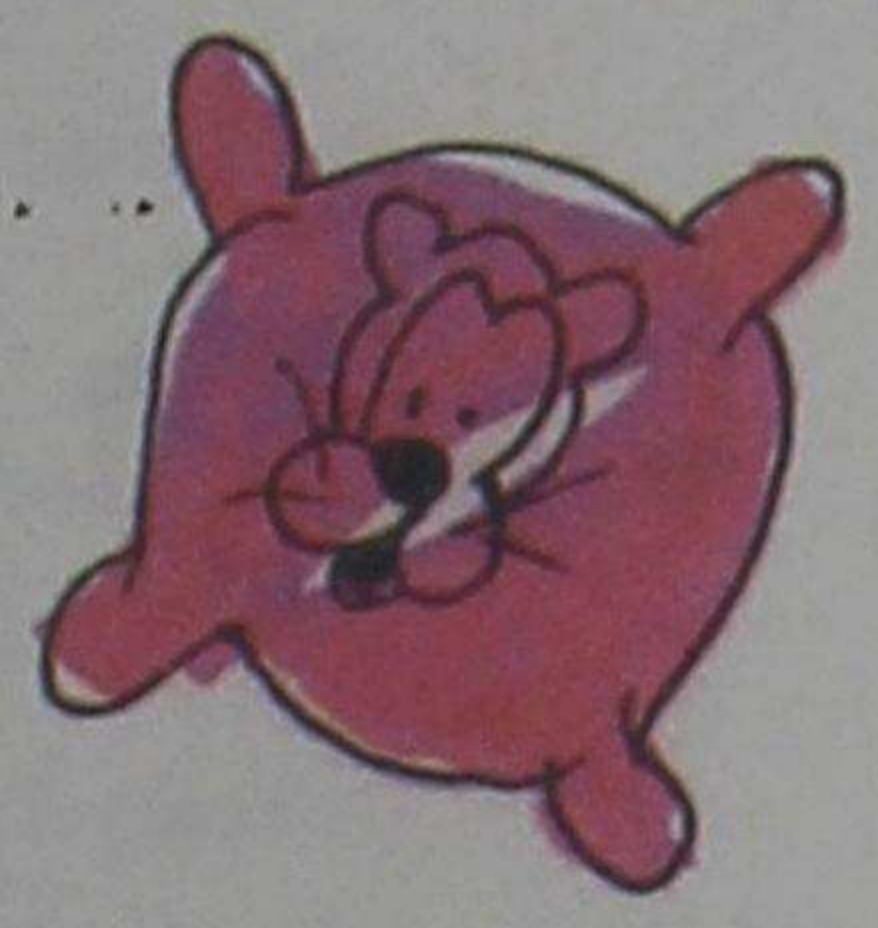
UjUjínkú m í r a í a u t á r a s u s o t a t a i a n a t u t u
e j e j e k á k u n e k á k a t a t a i r s h s h í r a t t a r a t u t á r á
y a y a p í k í k í k á t t a t a t o i t i t u j u o k i a
p i p í á k á k o a n k a k a k a í a i t i t i .

i i n i i a t a t a i a i a m
w a k á k á r i n i á k á k t a t a

i m i a t í k i n
s h a k á k á t u

i m i a t í k i n
m i n i a i a m a t a t

i m i a t í k i n
u r k a k a r
i n i a k á k t a t i t i n

n a n a p e s e s a n a
t u t á r á
t u t u t í s á s a m u

p e p í k á k a t u t á r á
i r a a a t i k i a m u

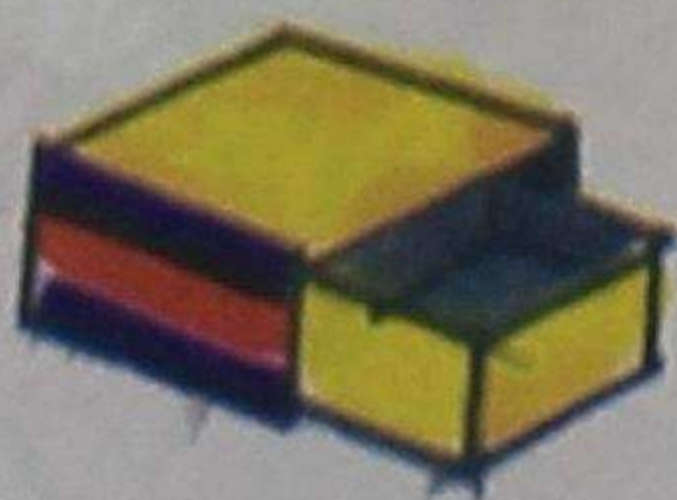
9

tur

12

nantu

Usumtainmaya, nawe jímiar
nantunam, uchikia wekaarattsa
yapen ikiákartinian utsúmáwai.
Tuma asamtai yaíktiniaiti.

imiátkin
wayá, jiiniaínia

tuntuísamu
nampesma
turá muchítma

imiátkin nankímiar
japiámu

aujsar turá
nakúm kamu
iniáktustin

warinmakesh
enkerá ewékastin

entsa
warástin

Apaka uchi yama akínia urúkawak
tusa anear tii pénker iimiar pujústiniaiti.

Apa nékachma, nii uchiri chikich uchi
urúka muchíttrait, ánis muchítchakuinkia,
wárikmas uchín tsuaú pujámunam júkitniuiti.
Uchi warínmankesh yajaúch ajásu, wárik
tsuarminiash awaiti.

Apaka, uchi akíniamtai tsuákan íjiutin
aíniawai. Uchikia túke sunkúr
kiishmatkatniuitji. Nékachma senchímiatai
nuínchuka túnimiar sunkur achík
uchí iyáshin túke tunámamtikramniaiti.

KIISHMAK IJIÚMAMU

BCG .....akiiniamtai ijiutniuitji
TÚNIMIAR ..... .2 nantunam, eemka ijiuamu
4 nantunam, jimiára ijiuamu
6 nantunam, menaintiú ijiuamu
SAAMPIA..... .9 nantunam (18-ijiútniuiti)

Uchi 1 uwi tákaku nakúrutairinkia, uuntmatai
naku aíniawai. Nuí, wásuraik najánachminiaiti,
pénker enéntaimprar waúrtutsuk najánatniuiti.,
Nu asamtai uchi nánkamsar kunchía tiri peárkut
amájeam áyatik sapíjmiak awákmamniuiti.

u oho hkiuk tairahc **haabóún** abahó á kákaia **iiáánuu**

Apap anasishiw arámín akaksh hin úchohíri
iiáíáma autiitímíraiaaiaiaiaaia.

Túru ana ía k, kímíráiátiúróhataáka ukuka erestsu
iyáshihira, erestsunúníra tákrai, u", e'fereta íamara íh"
tintioiaiaiaiaia, úmíráiátiúróhataáti.

"E'fereta íamara íh" a "á yáyat íá erestsu mura vaáiaíti,
jújájakíáimíráitákíeképapamutará
wáiaítra munekékráataatinti.

Uchohá ká kía íakrak, an ukukúmí p epetáka
tutará kákpápara kákatohimín
n eképapíotíití. úru ana saara tátaí,
úchohíin á papá íá já pap a
kíá kúraiaiaiaiaian a
a ukukáitíw áiaírtin
a íaiaiaaiaia.

Máiaítra ukuka
úchohíúchoíbfóhimakak, a,
hín? E'fereta íamara íh"
útkékiníh já papó haramiaia
pérekeshs íakékrá haramiaia
ujáiaiaíti.

Ú já papó haramí ukuk, ay unnt
jajansaramu asats túkúka vaáiaíti.
Aerestsu ru ana vaáiaí ukuk, ak, akéjéjéjet,
s íakukúhóh tutará únú aiaiaiaiaiaiaia.

Uchikiakia
 tsakakaki
 wewakani mikiki
 iimirastitiaiti.
 Tuimamasatatiai,
 tukukunukunuyaya
 tsanakakimikiki
 pupujustitairan
 nekakatititi.

NiNu
 tsanaramu
 tiitirajajaiti.
 Uchikiakitsanakasah
 unukutatinumanakaka
 nekakatititi.
 NiNa sasatatah unukukapeprekere
 esestatereeratamirachihkiakitsuskakatititi.

Apakaka,
 tiitishirir
 eerenatantotus
 iisairantiaiaiaiaiai.
 Tuimariakishaha
 nushahaitii
 eketetikukairantiaiaiti,
 nuniaotokukachihkiakia,
 kakajemimikiki waranikishahajajaitichakakajeraramin
 tutarahoikikiclaentetsasahereansaiaiaiaiaiti.

Nékachma shiir waraamu imiá pénkeraiti, juka,
aéntsnaaka waúrkachu tura araantin amajniuiti.
Aents tumaunka, yákesch chichaíniak: ausha
shuarsha *"imiá pénkeraitia..."* tiniu ainiawai.

Uchi
nekámatairijiai
turá iyáshijiai
nii enentaíjiaink
shiir warás
pujúchu
aíniakka,
nemaskartin tura
chíkich aentsún
suír iin najánainiaiti.

Uunt ajásárka,
aentsún takámtikin,
aújmatkartin,
tirípush, waítrin,
yajúch amajkartin
mankáartin,
kasa turá
nampen ajaú
aíniawai....

Tuma asamtai
aénts
júninkia:
"kása , tunámakaru"
tiniu ainiawai.

Uchikia nii waínman, ántamun, takaamun,
nekápeamun turá mejeásar iiámun shiir
pujurás nájanchakka, itík nekápeak waítniuiti.

Waítiamuka, "enentaímiaman" maját turá
itiúrchat amájniuiti, nuí inít yajaúch katsuá
juákmatai, nii enentai iwiárturtin tii itiúrchataiti.

Apaka, kame kuíttsuk mashi chichamnaka
iwiárniuitia tawá nuke, uchín áya
"takamtiksattsá", yajútmainiawai.

Núna turutsuk
uchi shiir
"waraú" áti tusa
iistiniaiti. Kuítkia,
**"enentaínmam
mesékunka"**tsuátsui.

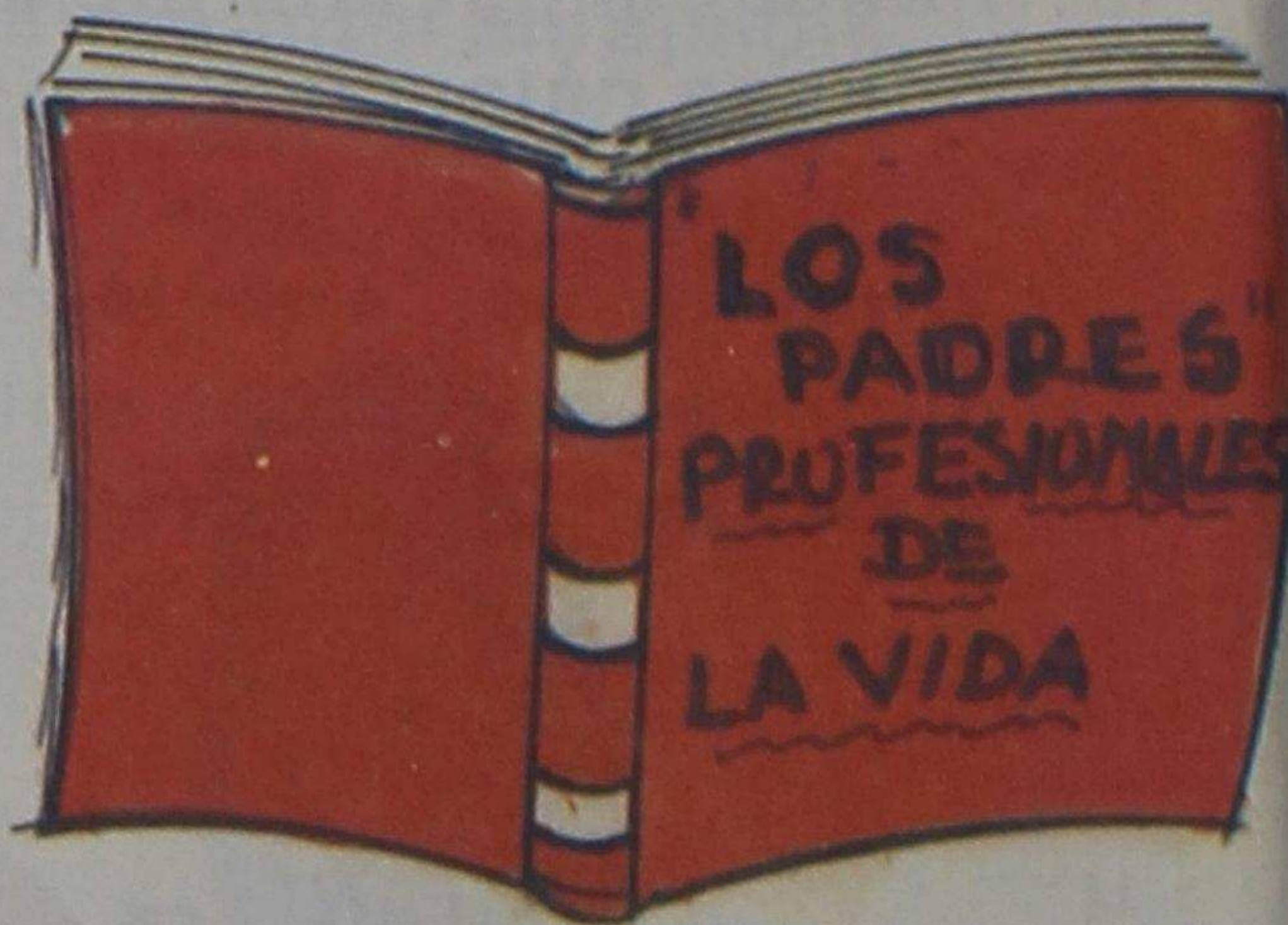
Ayatik pénker
enentaík, uchi
waítniunka turá
uunt **"mesékunka"**
yaínkminiaiti. Jíti aentsún itiúrchat amajniuka.

Apa turá imiánkaska núku uchi itiúr
tsakátmartiniait núnaka
tuké nékau aíniawai.

Túmaitkiusha,
unúkaij tusár
iníntruskesh
nekaawar shiir
aújmatawartin
aíniawai.

Apaka, uchi yama
akiinia iisar
tsakátmartinia itiúrchatrin
nekaawar, ántsu nui uchirín pénker
iistinniaka takátnaka sumámawarmin aíniawai.

Nuna turáwar apán turá nukún takáttrinkia
áya aentskeapi najánniuitia, tú enentaímias shiir
nekápiartin ainiawai.

Áya núna nekaawar,
iyáshjai tsaniámuka
ántrapitia, auka
aents iwiáku
akíniapi
tsakátmartiniaitia
tú nekápiarminiaiti.
Warínkish,
áarak nunká
taúrar arámuana
núnintiakuíti.

Mátsatkamunam, apa turá núku,
uchi itiúr tsakaú ainia núna aújmatchash
irunaíniawai, áyatik, nii takátriniak
aújmatstsatta wakérin aíniawai.

Apa turá núku núna tumauka, uchi itiúr
najánainiait, ejáprutaint, akínniuit turá
uuntmawait núnaka penké nekainiatsui.

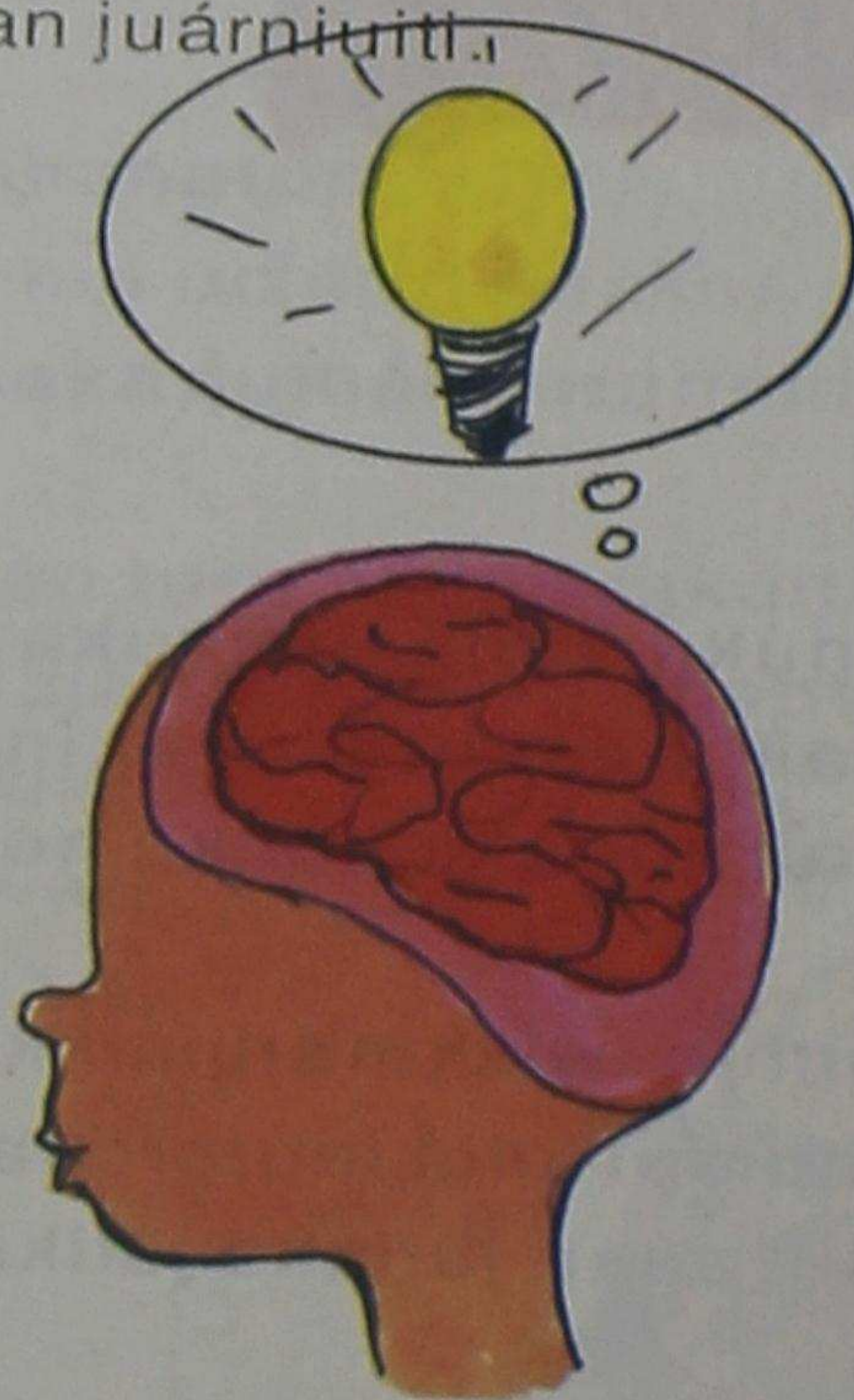
Niinkia, uchín iwiákmarijiaínkia, uunta
pujútairimpiapi imiá itiúrchataitia tú
enéntaimin asar, júnaka jútikin aíniawai.

Uuntka, áyatik tsanú chichaman turá kajét
enentain túke pujúrin asar, kame jutsúk
imiá nankámakuitia tú enentaímiainiak,
uchíinkia páchichu aíniawai.

Apaka turá núkuka uchirín akiáwarka,
tákát tii imianan amíktinian takákainiawai.
Niinkia uchi mutsuké itiúr uuntmawait núna
pénker nekaawar iistin aíniawai.

Uchikia, akínkiunka nii mutsúkenkia,
jú nunkanam imiátkin irununka
penkesh nékachu akínniuiti.

Auka, uchín mutsúkenka, antútainmani,
wainmatainmani, iniaínmani turá nujínmani
chicham wayákuí, imiátkin jú nunkanam
irununka nekátan juárniuiti.

Uchí mutsúkenka chichamnaka áyatkikia
irúmchaiti, núnaka pachír najanmawaiti.

NAJANMAMTIN, tamaka warínkish írunu pénker
ikiúmtikrar nájanma tútainti.

Chicham nuyá imiátkin nekámatainmani enkémun, pénker achímtikiar najánmar iwiárkar juámunka, mutsúk wárikmas túke najánniuiti. Jú takatka mutsúk jeáchkui turá aents jakámtai amuíniaiti.

Uchí mutsukénka, úchichik aínk, tii núkap takákmasu asamtainkia, nii enentamtairinkia tii pénker najánainiaiti turá nekátairish shintiaíniaiti.

Mutsúke takattrí majátaitnkiuínkia, uchín enentaimtairi turá nekátairish maját najánainiaiti.

Nuínkia, uchi "*anchaka*" atsúwaiti, auka apa turá núku uchín iistinian nekaacharu irúnniuiti.

***Aentstikia nekátai tii
kákaram tákakji!!***

Tumasha, iikia ishíchichik
takákmamtikiaji....

likia ii nekátairijiai kakárar enéntaimsar
itiúrchatash wajátrrar nupétkar
iwiáramniaiatar ántrar: waitkiní,
ántárcham tukiní, uutkiní, seamkiní,
aújmatkartukní, nampékar ajínkiní
turá tsanúcham najánkiní nuyá
anákkartukní wekaíniaitji

Itiúrchat írunu, iiksha iwiáramniaítti
tusár, ii enentaíjiaink nekápsar iischiatar
ántrar, wísha páchitsuk yaíkma átiniaitjai
tusár seámkini wekámu yajaúchiti.

Apaka, ukúnmai winia uchirush winiaka
iniánkaku shiir pujúsat tusanka, uchi, nekátairin
pénker tsakátmarat tusa yaínkiartiniaiti.

Nekátainkia,
mutsúk
chicháman
turá
warínkish
núkap irúmki
weákui
tsakáwaiti....

Nuní asamtai,
mutsúk tii nekákaruka,
núkap chicháman
takú aíniawai.
Turá mutsúk ishíchik
nekákaruka,
chichámnash ishíchik tákakaíniawai.

Apa turá núku aínia aú, yamaíkia
yapájar, uchikia niishá unuíniaktai
tutai, nakítniush aíniawai. Junaka nii
nékachu asár sapíjmiák tíniu aíniawai.

Tuma asamtai, apa turá núku
niisha pénker chichamnash nekaatai
tuíniakka, **niinki nekámataírijiaink**
enentaímias nekátin aíniawai.

niinki nekámatai

Mash aentska, tuínkish páchitkiakkesh turá
pujákkesh akíniakka, túke niinki
nekámatairtiuk akínniuiti.

Aéntstikia, niinki nekámatai, tákakchakrikia,
núketiatar turá nú chichámak chicháyattrik pasé
matsamsamniaitji, chíkich aentsjaish aitsarik.

Niinki nekámataikia aents nekátai nantújenti

Niinki nekámatairi taasun iniákma:

Túke tsawantin TURAAMU	Pénker ENÉNTAIMSAR tama	ENÉNTAIMTSUK tama
Irutkamunan amáram enentaijiai uchi unuíniantrat usa, apán ujáktasar irunratarum tuiniawai.	Apa, irúntmanum weár nii nekaataj taman, mash inintrus nékainiawai.	Apa nékainiachiat, nii aí chicháreak, aúka nunkán atánktiasa tuíniawai takui, iikia nakítiaji tuínia.
AÉnts tá, winia jápturatarum, wikia awákmaknaka, entsán saawin mástajrume tawai.	Apa tuakár, shiir aújmatkaar, chichaíniak, núsha atúmek entsaka jeásh amástárum tuinia.	Apa, amástajai taman pénker nekaachariat, aents waítru wekán mash ajápruiniamu.

Túke tsawantin TURAAMU	Pénker ENÉNTAIMSAR tama	ENÉNTAIMTSUK tama
Jeá shiríkip amuukayi	Apa, shiikran jukí sumátainiam we sumák itiaawai.	Núku, nuách 5 uwí táka kun shiríkip sumaúta ti awémayi...
Apa, waakan nuját jinkiát niun uyúmaawai.	Apa, aentsun akík waaka jinkiátruata tusa akúpeawai.	Apa, uchirí 7 uwi táka kun waaka jinkiá ikiutá tusa akúpui...
Apa, yurúmkan surúktasa uchiríjiai weáwai.	Apa, kawaínium aentsak tura tiárunka niinki yarúmuí.	Uchi, yáma natsáma 14 uwíncha ejeáchun aéntsak waitkiawai....
Shiam sunkúrjai kajíawai.	Apa, shiampan kajénk entsasha ajáptsuk nunká taúr ipiúknawai.	Apa, shiampan kajénk, súrawai turá yuíniawai.
Irutkamunam entsa umártinian táka kainiatsui.	Mashi tuákar, chicháman jusár, iruntrar takákmasar, kuítian muchítrok eákar amájainiawai.	Aents pujuínia antár matsamsar, nuumtak maí kájernai, maí aujmatnai, entsa itiát niun nájan chiat akásmatum ajámu..
Apa, takákmastasa wénak, áya uchíniak nukúchich já pujájai ikiuíniawai.	Yákeshe, apáksha nuínchuka nukúksha uchijiai juák nukúchin iiáwai.	Ánkisha urúkaya, uchikia nukúchjai pujú ajárti, jákashtatui.

Uchikia 2
uwín tákakkusha,
nukúriyanka
kanáchuiti,
nii nérentin
nekápnuiti,
tuma asa:
"winia núku"
tiniuiti.

Áyatik 6 uwín
tákakeakuk, nii yaít,
nuna nekámniaiti
Turá kame,
nii aentsmamri,
najánaru asasha,
pénker katsuárchaiti.

Uchikia, 2 uwí ejé,
iyáshi ishí katsúnkiaru
asamtai, jeánka pachiiniak
warínkish najántan juárniuiti.

Nájankui

Juní yaíntá

Uchi 2 uwín
tákkakunka, niichik
máshi yapeenash
umúchak iimiawaiti,
túmaitiat, tii
katsuárcha asa,
jawíntra ántiaku
kákarmachu awaiti.

Imiátkin kijín
ainia, suríttuk
émamkesar
takuítin yaíntiniaitji.

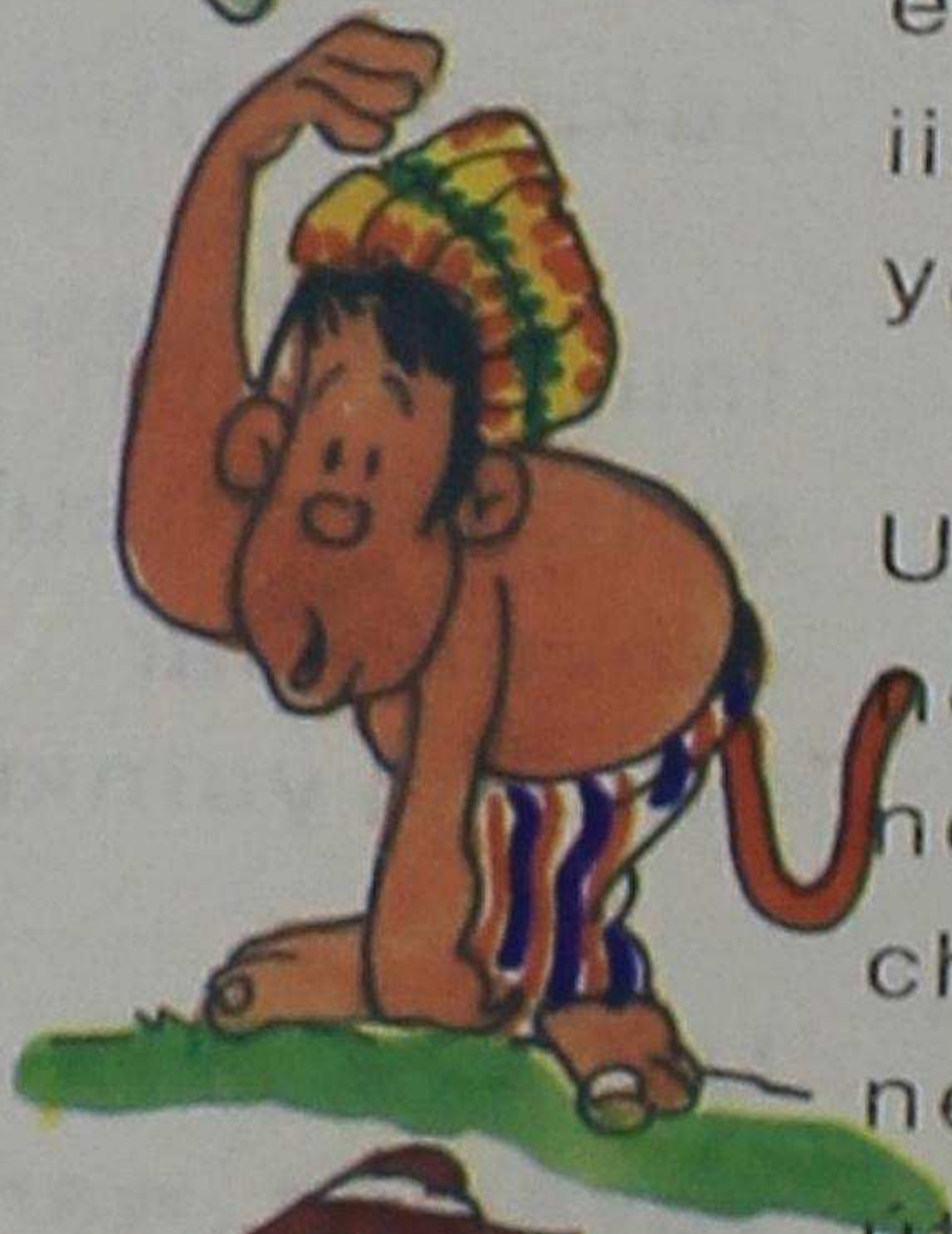
Uchikia, jútikia
yayámka, warínkish
imiátik nánkamas
kijínian tákkainia
irunun nékawaiti.

Uchikia, tuínkish
muchítiak wekátan
utsúmawai.

Muchíntiaín tusa
surítkiashtiniaiti,
áyatik ajíntraín tusár
pénker iistiniaítji.

Urúchjai, auján
weáktaj túrutskesh
tijírsajai papín
tsupírtaj takuinkia,
aneárar émamkesar
iistiniaitji.

Nii nakúrutairin
eménkakmataikia
iisha eáktin
yaínktiniaitji.

Uchikia áyatik,
nekápmatai 1
nekawaiti. Nuí,
chíkich nekápmakan,
nekaat tusar
útsukchatniuiti.

Uchi jú uwín
achiákuka niichik
nakúriniaiti. Nuí itít
amájchatniuiti.

Apaka, uchírinkia, imiátkin pénkeran turá shiir átin chichaman jintiátniuiti. Nuínkia, shiir wámpu enéntaimiar, nii enéntaimmiarin, ikiátsuár shiir pujúwaiti.

Uchikia nii jeámunka wárik nékawaiti, tumaítiat, aparí yayáchmaka, niinki esétar muchítkiatniu ishíchik tujínniuiti.

Apaka, nii uchír sapíjmiakain tusa iis yaínkmin aíniawai. Nii nékamujai jintiámniaiti. Waats jútikia, nayaímpin turá yuránkmin iniáktus, juní tíminiaiti: *"áu yuránkim iistá sapíjmiamun turá ishámamun yaruák wénawai, turasha ameka wíjiaí pujáme"*

Nánkmasar aújmatstsar jintiámniaitji: etsánu, nantúnu, arútmanukesh, núsha uchi waríniak wakéra núri nekár aújmatstsamniaítji....

NAKÚ

uchi 2 uwi tákakunu

1) Esétar enentaímin áti tusár

Uchí wasúrtairi jurúkir, naékjai
jinkiár chíkich imiátkin írunmanum
pachímprar urkár ikiúrsar amíkiar, naék jinkiámu
susár, wáts, wasúrtai eáktai, tsuraaput japíktia tiri
susár yainkminiaiti.

Turá nii waínkiamtai, tii shiir warársar uchikia
kakárar miniákkatniuiti. Nuyá, wasúrtaisha,
ii chichámejaink, áme menkáka,
waínkia asár ishá, tii waraaji tíminiaitji.

2) Jíjiai turá ewéjéjai métek umúchkiat tusar

Uchiki yakí warínmakesh iwiákar ekéntsar,
wasúrtai nankímiaam chankínnium
enkeátá timiniaítji.

Nuí turár, wasúrtai jútikia nankímiaata timiniaitji.
Turá amikiar: "*paí nankímiata*" tiri, chankínnium
enkeámtai uchi tii shiir enéntaimtusar warársatniuiti.

3) Para enseñarle a escuchar

Uchi nuínchuka yajásmakesh náwentin wasúrtai
najánamu achíkiar:

*"wajáktiá, yamaíkia pujustá, náwem
takuítia, muukem umúchkiata, pepéret
ajáktia, kankeekata"* amajminiaiti.

Turá amikiar, uchi, yamaíkia ame ánkiata timiniaitji.

4) Urúkamtain túmawait núna nekát tusar

Nakúrutai, naékjai ejápeen pénker jinkiár numíniam yakí nenásminiaitji.

Túrarkia uchi wasúrtai juní tiri shitiátin jintiatniuitji: " *shitiáta, weáwai, winiáwai...* "

5) Nekámatairi uuntmátkiartai tusar

Nekáptai: yuránk nakárar. Chikíchkimsar naarí anaíkiar, mejeásar: *tii pénker kunkuáwai titiniaitji!!*

Uchi yuránk mejeásta tiri nuyánka nii naari chikíchkimsam anaíkiar titiá titiniaiti.

Waínmatai: imiátkin nakumpramu aíniajai, uchi chichárkur, iisam naari timi uktá timiniaitji, turá ataksha ukuínki weákum, naari anaíki wetá timiniaitji..

Antútai: aitkiasrik antuujamniajai i turamniaiti.

Takátai: aitkiasrik imiátkin, miniárjai, tuupjai turá tsatsapjiaish turamniaiti.

6) Enéntaimtairin tsakátmarat tusar

Nakúmpramujai, "*júsha waríngit*" tiri uchíjjai nakúrusminiaiti. Nuínkia, nakúmkomu ishíchik nukúkar, júsha waríngit nekaata tiri wasúrsamniaiti.

Apasha, chíkich nakuun nánkamas najának, nii uchírijjai nakuurak, itiúr nakúrutain núna jintiák, uchi yámaram chicham nékachmanash núkap jintiák tii pénker niish uuntash warásminiaiti. Núna turaak,

aitkiasank iyáshin nekámat, wishíshit áti, anénkratin áti, tuntuíya nampén atí tusa uchirin penké penkéram jintiámniaiti.

uchi **2** UWÍ tákaku **IIÁMU**

Uchi warínkish jeáchiat
najánataj tukáma
tujíntiak, uutkui,
kajeákui, chiriá
ajákui aúka uunti shiir
enéntaimtuser
atsánkratniuitji.

Uchikia warínkish
najánataj tiniuiti,
tumasha niinkia
tujínniuiti.
Chicháman
núkap
nékaru asásh
nii wakéramun,
utsúmamun turá
enéntaimmian paant
chichák etsérkachminiaiti.

Uchi **wakeetairi** turá **anénkrattairi**
uuntmakui shiir áti tusar pénker
jintiátin tii itiúrchataiti.

Apa núna turattsanka, nii uchírijiai túke tsanínk
pujús tsakátmak núnaka shiir jintiártiniaiti.

Apa, uchirín yaínktasa wakérakka, warínkish shiir najánkur wishírminian: nampétnakesh, aíntniaíratniúnkesh, uumnaíkiatniúnkesh najána, niijiai nakúrak, nuí jintiámniaiti. Nuí, uchikia nii yaínktaj tamaan nekáttawai...

Nútiksank, apaka, uchi iníntrin áti tusa warínkish nájaneak jintiátniuiti. Jútikiamniaitji: imiátkin warínkish itiúr muchitín aínia nú iniáktusar jintiámniaiti.

Imiátkin tii kuit jeá irunun, uchi takás yajaúch amájsamniaka ukár ikiústiniaiti. Nuínchuka, júka takásaip tusárkish túrutskesh nújaish warí itiúrtaint nú, uchikia jintiátniuiti.

Uchi, nii enentaijiaink nájanma, shiir enentaimtusar warársatniuiti Uunt yayaam, uchikia nii aentsmamrin ikiákainiaiti.

*Uchi 2 uwi tákakusha
aújtmattsamu jintiátniuiti...*

Uchikia,
mashi
aújmatman
nékachkusha
chicháman
nékawaiti,
muchítman
amiiniaiti,
wakeetnash
antúkman
nakumniuiti turá
nii enéntaimmian
najánniuiti.

Nuí, apaka, warínkish
aújmatainiakka, muchítkiar, yajásmakesh,
aentskesh kame nú wariitia chichaarmia, núna
émamkesh nakúmas wishír, kúntuts nekápas,
uuti, chará tiinkish, nupánkesh
saír saír amájki pénker aújmatminiaiti.

Aújmattsar amikiár, uchi itiúrak nekápsa,
warasíash, wishíriash, uutiash nuínchuka
sapíjmiakiash nú, iníntrustiniaiti. Turá amiákur,
aents turá yajasma pachínkiaru, warí urúku
ármia, warínia najánawaarmia nú iniástiniaitji.

Iniákmamu:

Kampúnniunmaya katip

*Yaúnchu katíp púshu,
túke, káshik á jínki maí
naweejai wajakí
nunká tsuntsumá,
etsa jínkiui amíkmauya
timiaja.*

*Turamu chikich tsawantai,
tsetsék ajákui, katípkia,
janchin nankúr turá
muuknum etsénkruk á jiinki
iimmia timiaja. Turá etsán
amikmáttsa nayaímpin nakaas
iiáj tukamá. warín áti,
yuránkim mash nukúk
ejákuya timiaja.*

*Katípkia, yuránkmin
kajéрак kakaar tsuí.. tsuí.. ti
amík, túke kanártasa
nii pasúnken
wayamia timiaja.*

*natísar wajakir
nunká
tsuntsúmar,
etsa amikmaji
tusár
ajámniaíti.*

*jánchkish
nunkurar turá
etsénkrukar
yakiini iimkiur
íshamsarik
ajámniaiti.*

*kajékuana
aíntsarik
yakiini iimsar
tsuí tsuí.... tiri
nunká tepésar
kanártin.*

uchi 3 uwi tákaku

Uchi 3 uwi
tákkakush,
niinkia túke
nukúriyanka,
tsuráchuiti.

Tumaitiat

niisha

iníntrus,

chichák,

imiátkinian eák

neká, warínkish

najána yaímiak nújainchuka

waríchikish najánata tútai amík,

uchikia nii pujámurinkia pachínniuiti.

Tumaitkiusha, niinkia tii uchiti, nuí nukurí

chíkich takatan nájaneak, imián páchiacham,

tii kúntsuts nekápníuiti.

Turá, kajékka sankánmiar, awákrati, warínkish

ár nii waínmanka mash nankímiak útsainiaiti.

Ju uwi tákkakunka, akásmatan, sapíjmiatan,

shámтан iniichaiti turá yajaúch mesékramniuiti.

Uchi jú uwí tákakuka, waítaiyat turá
sapíjmiayat warínkish najánniuiti, tuma
asa niinki iimiaschamniaiti.

Nuní asamtai uchikia asútiashtiniati, júka áyatik,
uchin imiáncha kákarmachu najánniuiti.

Uchi, uchíchikia asútiamka tii núkəp
waítniuiti. Jú tsawanta
achiákuka,
warínk
pénkerait
turá yajaúchit
núnaka
nékatsui.

Warí pénker
tamait turá
yajaúch tamait,
nuka 6 uwi nuínchuka
íniankasrik tákakkur
mash nekátainti.

Apaka, urúkamtaink uchi yajaúch nekápea,
uutea, kunchía tá, turá maanaiya, núna
nekaatniuiti. Juna tumakka, uchikia warínkish
utsúmakkesh nuínchuka imiátkinian nii
wakéramun najánattsankesh túmamniaiti junís:

*nii peákrin kanártasa, yurúmattsa, kitiámak,
iimsattsa, nakúrustasa, warínkish achíktasa...*

Uchi 3
uwi,
ejeemtainkia
makúnmaya
yápká
katsuíniaiti,
tuma asa
uchikia,
wajáktinian
turá natísa
wekásatniunash
mash
tujínchaiti

Uchikia, maí nawéjaisha
nántmamniaiti, nakúrak tsekeakush,
pénkesh iniárchamniaiti. Niinkish yurúmamniaiti
nuyá nii nakúrutain ewéjejai nankímiamniaiti.

Apárin
yaíniaiti,
turá warínkisha
niinki mash
uyúmat suk
najánkamnia
ánin,
iimiawaiti.

Shaít
uyúkam
amájkimiunka
nájanchiat,
tent eenka
nakúmniuiti.

Numín
patár patar
uunt iwiák,
nuyá jeáncha
najánniuiti.

Jawíntra
nekápnuiti,
tuma asa,
aents nii
waínchatainkia,
ishámshim
ishámshim iiniaiti.
Uuntikia nú ishámamu:
natsaamamu tiniuitji.

Apaka uchi 3 uwi tákakujai pujuíniakka,
tii pénker shiir nekápin aíniawai.

Jú uwi tákakuka újunniuketi, enéntaimchachia
ánniuítiat, niisha enentai ajasúch asa,
waríchinkish nekaatsa wakérak, titiú pujúchuiti.

Aitkiasank akásmawaiti, nékachmash
sapúmiawaiti turá iyáshín mash umúchra
asa nankamas muchítiak nakúriniaiti.

Uchikia, jeánka túke kesaamawaiti, muunniuiti,
iniáiniaiti, yurumkan turá umútain ukaúwaiti.

Tumakui, apa nekaacharuka kajékar
kakár chará tuíniak jú chichaman
kajínmachu aíniawai:

*"aneárta!! , nú takásaip!
úchi antíchuul , wáts asútiattajme!"*

Uchi jú uwi tákaku, iyáshin umúchrat turá niinki
iimiásat takurkia, tsékeakui, nántmakui,
achímiakui, ésenkmakui, sankániakui,
warínkish takáuish pachíschatniuiti.

Uchi ankán tesárar nuí nii nakúrutairijiai,
sankántiairijiai, numírijiai irútrar suámu
pénkeraiti. Tumasha nii yurúmatin,
kanártin, ayámpratin nuyá iyásh utsúmamu
umíktin tsawántanktuamuka túke
arántúktiniaitji.

Turutskesh apaka, uchínkia ajápa ikiútsuk,
warínkish pujúrkuish túke iij pujútniuiti,
nékachma itiúrchat ajásaink tusa.

Apa, uchirun chíkich iitrusaink tusa
nakítniush irunui. Tuma asar,
6 uwi ejé ajaí, ákiiniamtain
niinki pénker iis unuínar
tsakátmau
ainiawai.

Kame
apa turá
nukúsha
warínmankesh
takákmastaj taush
irununainiawai.

Nu
asamtainkia,
uchi
matsamati
awai. Núsha,
nuínkia
aents núna uchi
iistinian unuímíaru, turá jéa pénker iwiáarkamu,
nuyá uchi unuímíartin mash iwiáramu átiniaiti.

Tumaítkiusha, apaka uchínkia ajápanka
ikiúkchatniuti, nuísh takátnaka tii núkap
sumámatniuiti. Niish nuí pachíniak uchi
pénker iirtustarat tii chichamprumaktiniaiti.

***Uchi matsamtainmaka ápana aítkiaanka
iiniatsui, nuínkia ishíchik yaímiainiawai.***

Nuách nii
 wasúrtairin,
 niish uchi
 asamtai nii
 nukurí niin
 aújchaakia, nii
 aítkia
 aújkunka,
 mutsúkeen
 niinki enéntain
 najának
 chichákmin jeá asa
 núnaka túriniaiti.

Nuní aítkia nakúrakka,
 nú nuáchikia, nii mutsuké turá
 enentaí tii pénker uuntmatki
 weáwai.

Aitkia niinki enéntaimias nakúrakka, yúpichu nii
 nukúriyanka waíttsuk tsuráwaiti.

Nú nuáchikia, nukurí atsákuisha itiáarak pujús,
 nukúrín enentaimtus aneákush shiir pujúmniaiti.

Nii waínkiar nekaamu mutsúknum pénker irúnar
 pachíniainiakui, uchikia unútsuk chicháwaiti.

listá: kitiámakka juní enentaín

pachiiniaiti: kitiák+núku +múntsu

nui nukúrin: "**muntsu, muntsu..**" ti seáwaiti.

Uchikia aítkia
enentaín ejeer,
chichatán júarchakka
warínkish
wakérakka kajék
áyatik uutniuiti.
Tumakui, apaka
warínk tusa ánia
tusa, wait ajá
ajákua
enéntainkia
nekárniuiti.

Uchi 3 uwi
tákkakuka
chicháman
turá enentaín
títinian nékawai, tumaitkiusha
tsuriár chichaak pénker antúrkachmin
ajáwaiti. Nuí apaka, warí tawák tusa antúrak
nekaataj tukáma tii itiúrchat nekápin aíniwai.

Uchi nékachma, nii kunkuímarijiai nakúrak
pujús, nii yurúmkarin yawán suákka, nii
kunkuímariin enkémar weák yurúmattsa
wakérak túmamniaiti.... tuma asa itiúrchataiti.

Nui apasha, uuntaitiat, uchín enentaín paant
nékarchasha, itiúrak uchíncha, warí tusa
wakérakmea tame, ujátkai tichamniaiti.

Apaka, uchi jú uwi tákakinia, pénerash
yamáram enentaín najánkiar takákmaki weena,
tusa péner iis nekaatin ainiawai.

Yamáram enéntai nájanmanumka, nekámatai
yaínmiuiti. Úchi enentaijai takákmakuinkia,
mutsúk tii yaímniuiti. Uchikia, nii enentaín
chichamjai pachík atsániak chicháktin asamtai.

Enentai tura imiátkinin nuyá aentsun wakáni,
nekámatainmani uchín mutsúkén enkémánka,
túke nuínkia japíniátsuk aarma júwainiaiti.

Mutsúknum aanranka, *najánmau* ainiawai, júka
aanrarut, mashi umúchrar pachiar takákmamuiti.
Turá imíkiar, urúm chikíchkinsar chichámjai
nekaamu ainiawai, nuní asamtai uchikia,
chichák aújmattan juárniuiti

Uuntikia,
uchi jú uwi
tákkuka
shirapi,
itiúrchatnash
waintsuk
pénerapi
tsakáwaitia tú
enéntaimniuitji,

turasha péner nekaamka, ánniuchuiti.

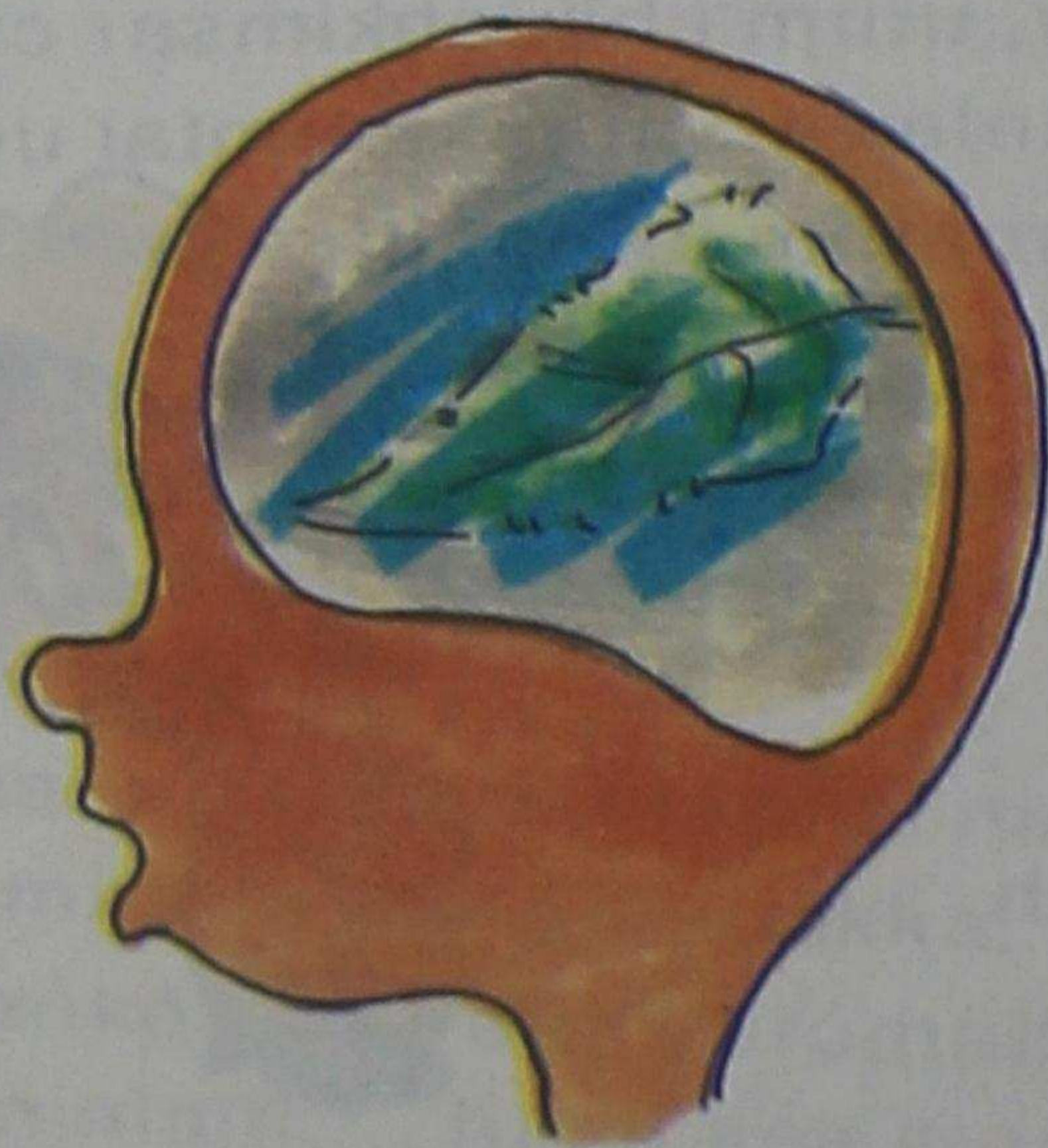
Uchíchikia, wakeetainiam turá
anénkrattaíniam itiúrchatan tii waínin ainiwai.

Uchín, wakétairi turá anénkrattairi pénker iisar
yaíngiar tsakátmachmaka, ukúnmai tii yajaúch
nuák, waítin ajásminiaiti. Núna tuma asa,
chikich aentsjaish pachíniair, shiir ajastaj
takush, túke itiúrchatan waínminiaiti.

liksank, aents uuntka, nuák pujús
waítiakush, niinkia kakáram ajás, júnaka
yúpichuch kajínmatkimniaiti.

Uchi nii enentaíjaink warínkish najának
takámuka, áya nii pénker pujústinniumkeka
yaímchaiti, auka, unuímiatnumkesh wárik
yúpichu nékau ati tusash yaímiui.

Enentai yamáram najánkar takákmamu:

Uchich, kayán naarinkia nékachiat taká pujana auka, kayán wakánin turá naarijiai apátak inkiúmtikia nekaachminiaiti. Nuí núna anaís chikíchjai, aújmatlachminiaíti.

Yákesch júna uchin tiinti:

" waitneasan kaya itiártikia, júna nakenktaj..."
tumasha, niinkia penkéch amirtamkashtatui.....

Juni asamtai, uchi enentai pénker nekárar yaínkchamuka, waúrkak turá titiú pujúchu najánainiaiti. Auka núsha, nékatsui turútiaraink tusa tumawaiti.

Júka kame
tiikia,
itiúrchat
Uchi júna
iniánkas
yajaúch
ajákaruka,
tii itiúrchat
ajásmin aíniawai.
Uchi
tumáwaruka,
unuímiatainiam
aujsatniunam turá nekápmatai
unuímiatmanum itiúrchatan waínin aíniawai.

Uuntash nii enéntaimmian nuínchuka
wakéramun **titiáj tukamá** ajaúsh aíniawai.

núsha **URÚKAMTAINK....**

Auka, uchi asamtai nii wakeetairi turá
anénkrattairi chíchamjaink titi tusár
yaínkchamu asásh, tuma áminiaiti.

Apa jú itiúrchatan tákakaíniaka,
nuárijiai chíchástinian nakítiaíniak katsúmin
aíniawai. Núna tumainiak, uchía núke kajék
chará tiár, nii waínmanka sankánia
tujákasa amajápin aíniawai.

Uchi asa
shiir aújmatas, nii
wakeámurin chíchámjaish chíchák
amíkiachu asa, tsakaak júnin iniákmamniuiti.

Áya aentstiik, enéntaimin asár, ii
wakéramusha paant chichákar aújnaisar,
warínkish ákuish ujánainiaitji.

Imiátkin túrutskesh wakeet, enéntaimsamukesh
nuínchuka wakániinkish, ii mutsúken aantra
juákuka: **CHICHÁT**, naartiniaiti.

Chichát, imiátkinnia turá
nunká irúnniunu, ii nekámatairi
enkémash irunainiawai.

Turá chikichkia, itiúrchat nekáchmin
chichát, áya enéntainmak najánamush irunui.
Nú chichatka, imiátkintri atsá asa, takásrish
nekaachminiaitji. Núka, aentsu ímiantri aíniawai,
wáts anaíratai: yaímiamu, tsankámamu turá
chikichash irunui... jú chichátka uchích asárik ii
shuarjai tsaká asár unuímiaitai.

NEKÁMATAIRI

ishíntiatratatái tusar

ENÉNTAIN JUSÁT
TAKUMKA, WASÚRSATA:

"mishi muuké
púju, turá
ujuké mukúsa
nánt nánt ajámiai..."

NIINKIMIATRI

ikiákárat tusar

NIINKI
NAJÁNMMAMTIKIATIN:
"tii pénker antújat, nampét
nampesume..."

SÚMAMTIKMA
"pinínk ijiákkrame,
yamaíkia júktin
yaínkiata..."

WAKEETRI

esétar iisat tusar

WAKEET TAMA
NEKATAI:
"múntsu ukaakmin wikia
kajeájai, urúkamtai
ukárum..."

PÁTIITIAJ TAKUI:
"kajéraknaka tátsujme.
Tsankúrturai tusán
miniákkattsan wakérajme"

Mutsuké turá wakeetri
uutmarat tusar yayámu:

1) IMIÁTKINJAI ITIÚRTAIN TUSÁR JINTIAMU:

"tsapájainkia nijiámanch umútaini"

"shikítjiainkia yurúmtainti"

"sapatka nawénam apújtainti"

2) AENTS ITIÚRNIUIT TUSÁR JINTIAAMU:

"núkuka jeán japímiui"

"apaka aránt wee takákmawai"

"yátsumka yurúmui"

3) WAKEETAN NEKAAT TUSÁR JINTIAAMU:

"waraamek"

"urúkamtai utam"

"waríchia wíshikiam"

"kajékumek"

"sapíjmiakumek"

4) WAKEETTRI ISHÍNTIATEAMU:

"mishi ayúrutai"

"nukúchrum iyútai"

"uuntkumin, yawaím kúntuts pujáwai"

"kánakminish núku iirmawai"

"yajá weáknash, túke enéntaimtajme"

uchi 3 uwi t kaku
NAK RUTAI

Uchi 3 uwi tákakujai tákat nájankur
wasúrsamniaka tii núkap irunui.
Túmaitkiusha, uchi 3 uwi achiaku
nakúrak shiir warásminia nújaink pénker
takákmastiniaiti.

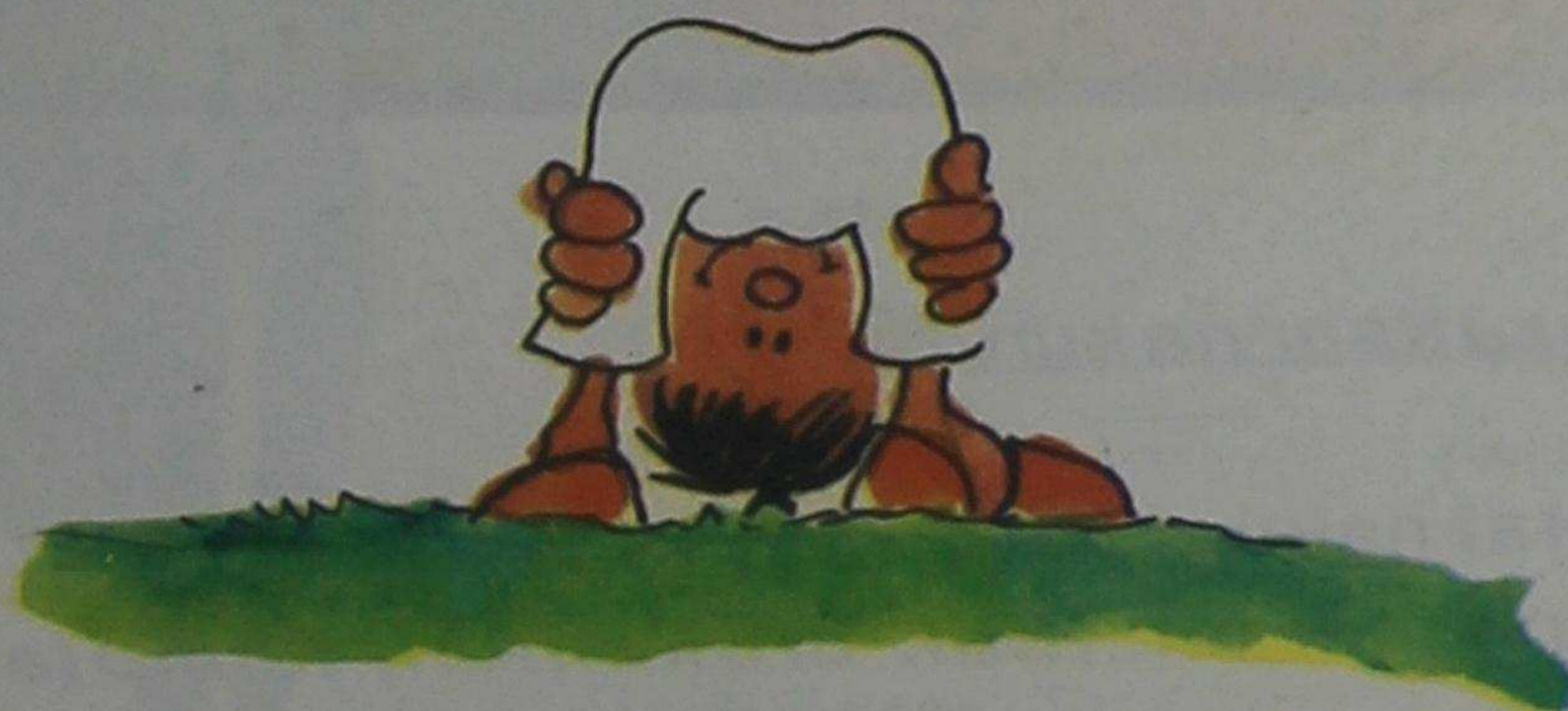
Ju uwi tákakuinkia, nakú, nii
nekámatairin, enéntaimtairin
uuntmatkiarmin aínian turá yamáram
chicháman nekaatniun yaínkmin ainia
nútiksanek esétar takákmastinian yaínia
aújai, nakúrusat tusár yaínktiniaiti.

Nakú nekámatairin uuntmatkia u:

- yajasmách nakúrutai nakúramu
- nukájai, kukujjiai, nupaajai nakúramu
- imiátkin kátsurmajai, tujújútjai nakúramu
- yajasmachi chichátairi amínkiar nakúramu
- kampúnniunmaya antújat aminkiar nakúramur
- yaatkanmaya warátai nakúramu
- yurumka kunkuámurijiai nakúramu
- imiátkin irunu kunkuámurijiai nakúramu
- yuránk nekápsar nekár nakúramu

Júka, 2 nuínchuka 3 tsawant akántsamuchik uchíjiainkia nakúrustiniaiti. Uchi jú uwín tákakuka, núkapka nuínkikia enéntaimchaiti.

Nakú, uchi imiátkinian ápurin, iirkarin turá unkújturmarin iikiár nekát tusa, yaímniush núkap irunui

Chikich naku: uchí ikiár, iis, juuk irúmar,
akánar nuyá enéntaimsatniun
pénker nekát tusa yaímniush irunui.

Jú nakuka, imiátkin shiir pénker
iwiárkamujai takákmatainti.

Enéntaimsattsar nakúrutai

Enéntaimtai nakúnmake, iníntrusar
nakúrutainti juní tiri: **itiúr, urúkamtai, tuímpia...**

Aja

imiátkin

aújmatma

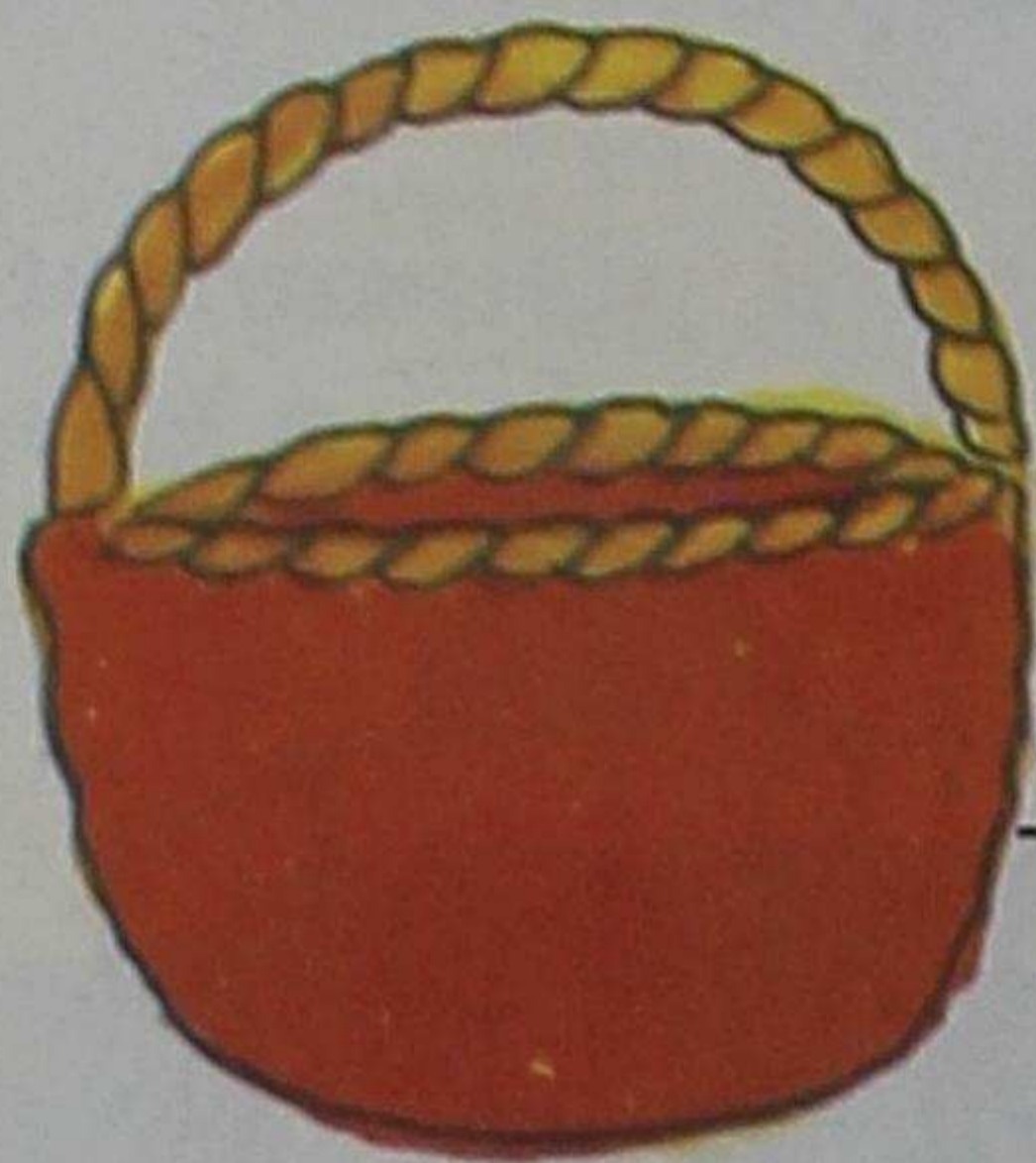
Titiá:
- *ajánam*
weáji tiri
nakúrusmi.

- *wáts, ii*
yurúmatin
awímí,
yuránk turá
ámp ésemp
juuktai.

iniákmarnu

Nuínkia aja
nakúrustasar,
ankant
ána aú aja atí
titiniaitji.

Ajánam
wearmí,
iwiárnartai

títiá:

- ajánam
mash
weártai

pujámunmaya
jinkír
wayátin

- ame chankín
jukítia.

uchi chankín
súsatin

- juní

weartai.

wá nánt
ajátkitin.

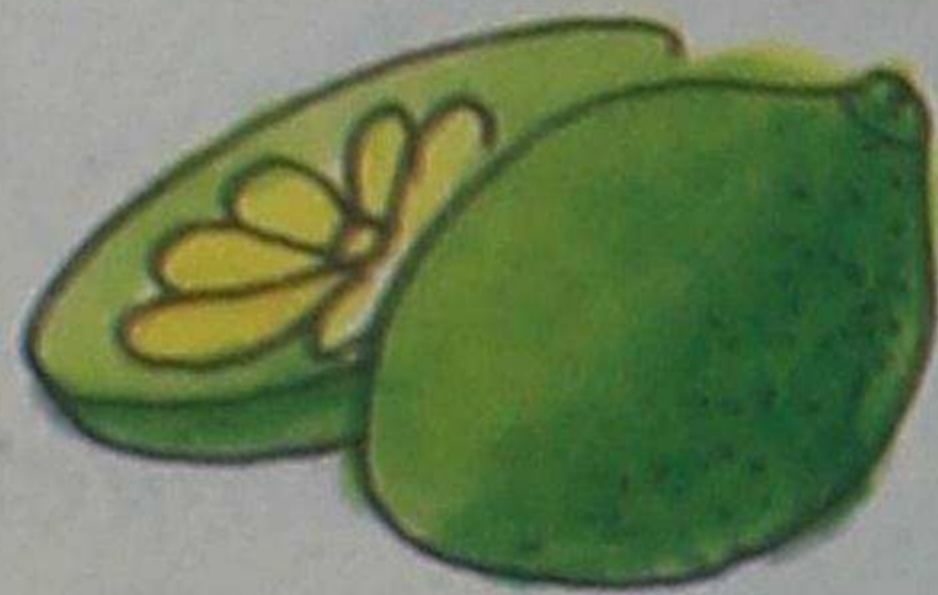

- aneártarum
wá awai

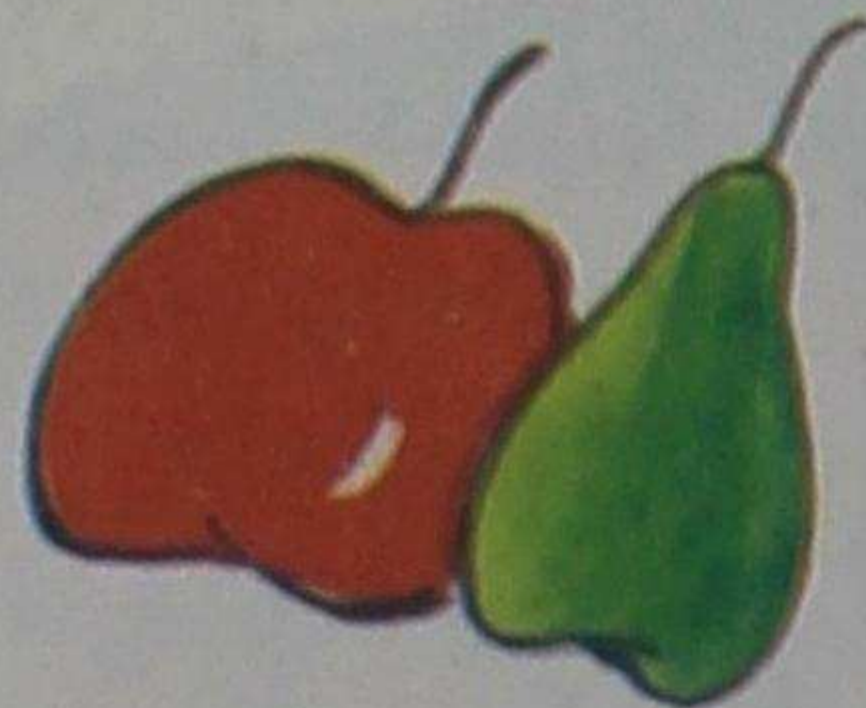
- jeají

wayátarum.

uchi
chichárkur,
chikíchkimsam
iniákmaki
weákum
anaírata
titíniaiti.

- ámp, tsampú,
yuwí, núse,
yumúnk,
yuránkmis,
chiú
iiskua.

- nú

juukím
weákum
chankinnium
enkékim
wetá.

uchikia
juuki weák,
chankinnium
enkeák
anaíratniuiti.

- tséj,
ausha sawa,
yajaúch
arákan
yuák
pujáwai.

uchi
chicháarkur
tsékenkim
ája téntukam
sawa eáktá
titin.

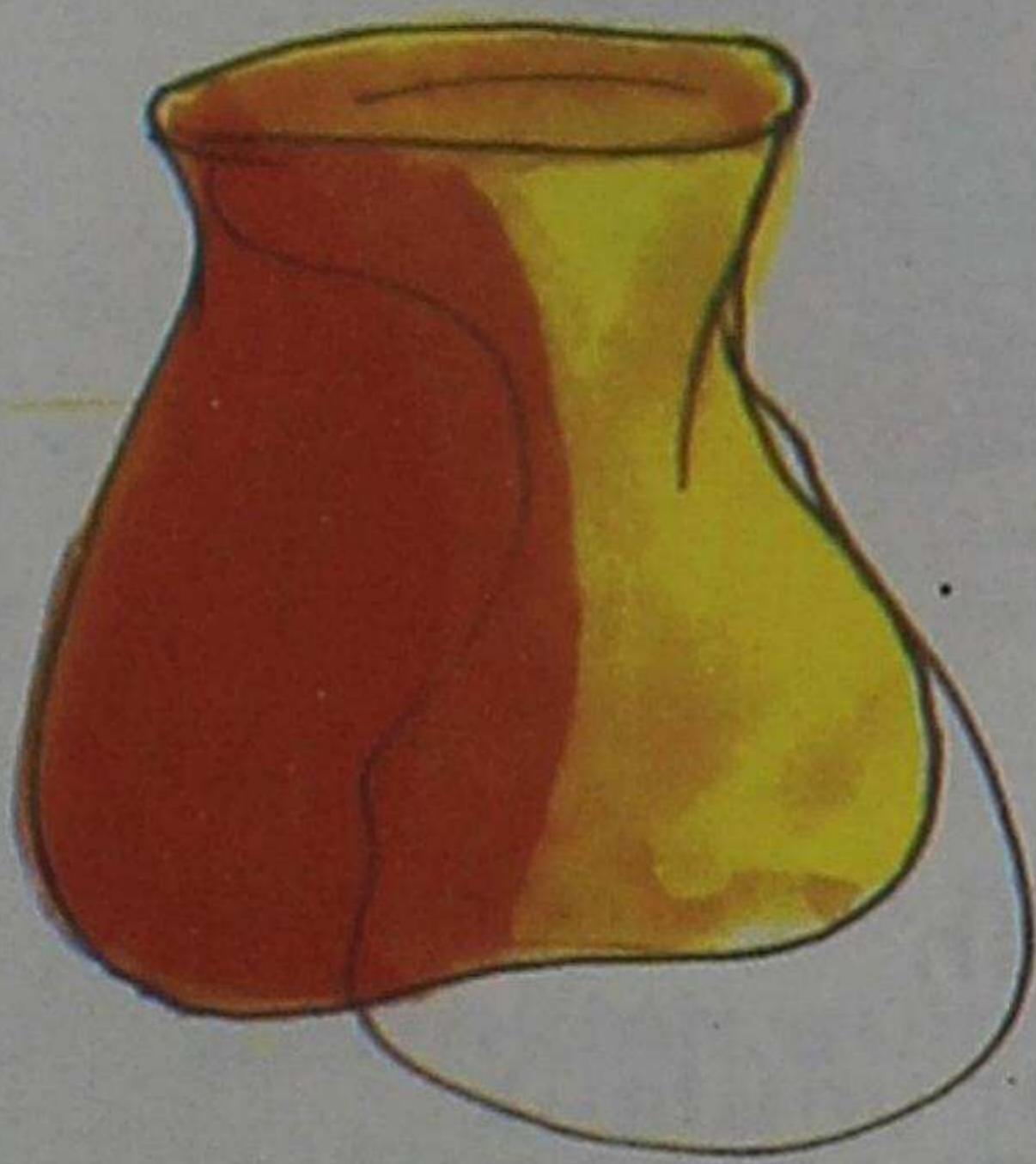
- aí nupánam
weámak
pujáwai...
tsékenkim
pénker eáktá.

sawán
wárik eák
achík,
shiikranam
tuját
enkeáttui.

Atsaa,
chankínniumka
enkeáwaip
yuáwarain, ántsu
juí enkeátá.

Yamaíkia,
wárik
Wetaí, waíti
epéntiaí.

Jíniakur
uchi
waíti
epéntia
titin.

Uchi, chicháman núkap chicháktinian
nekaat tusar nakúrutaish
írunui, jú árminiaiti:

"na ... jiini tur menk wai"

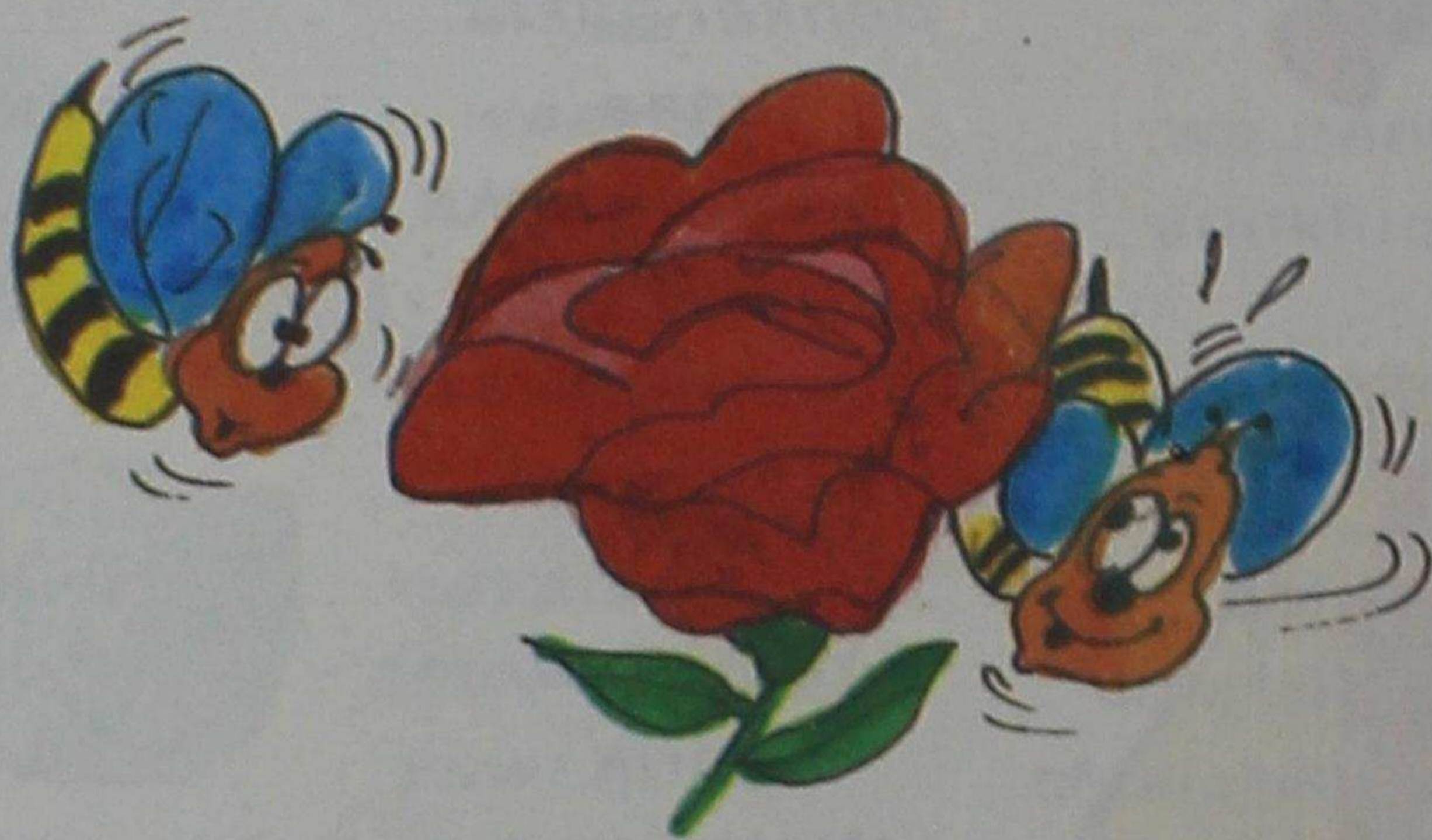
"ju sha war "

"j war naartiniait"

"suma tai..."

"wikia...t kakjai, ameka...t kakme"

"iy_sh ak ntramuri..."

Yamáram chichamka, túke tuínkish
chicháktiniaitji, uchi antúki pénker unútsuk
nekaamtai núí inísamniaiti.

Apaka, nakuuncha jintiá turá aítkiasank
aujmantanash, uchírinkia jintiámniaiti.
Aújmattma, uchi shiir enentaimsat tusa pénker
yaíniash irunui. Nuínkia, ma.. uutmian, chará
timian, kúntuts pujúsman, maanikman,
nankímiamun, awátmian aújmatush awaiti.

Aújmatmaka sútarach átiniaiti. Turasha nuínkia, chícham pénker túmamunash turá yajaúch túmamunash, iniákkma ártiniaiti, juní:

... k ntust puj mu, war sar puj mu...

Aújmattsar amiákur, warímpiá pénkerait núke juukar aújmataatniuíti.

Uchikla, apa nuínchuka aents uunkesh warínkish aújmateak nakúmpramun iniákkmasat tusa wakérin aíniawai.

Uunt, uchisha aújmateamuncha itiúrkan nekaat tiniúsh irúnainiawai. Tuma asa, akánas akánas papiinkia aújtin aíniawai. Nuka pénkesh unúkar enéntaimmiaiti. Aújmattsamu sútarach aínia aúka, túke juárman turá amiámun takú aíniawai.

Iwiáku
pujámunmaka,
imiátkiniash,
arákash,
yajasmásh
aentsúsh,
enentaish,
akiiniáwar
jákar amuín
aíniawai.
Mashi
írunuka
ánin aíniawai.
Uchikia,
warínkish
nájanman
páncha,
nekaachmin,
pachímkiamu
iiákka
imiáncha nekápnuiti.

Nútiksank, uunt uchín aújmatman papíniúmian
aújtuíniaksha, uchímiashim túrutskesh
unúshim chichák aújtuschatnuiti.
Uchi chichámun juní antakka pénker
chicháktinian unuímiachuiti.
Uchi pénker chicháktinian unuíniarchanka,
aták, nii chichámenash turá chikich
chichamnash unuur chichákminiaiti.

T sak
5

uchi 4 turá 5 uwi achiákainia

Uchi 4 turá 5
uwí takákainiaka,
iyáshí, mashi
katsuáru
asa, niinkia
tii shiir umúchar,
takákmasminiaiti.

Nútiksank, nii imiátik nekápeakur, enentaimsar
tutaíncha yapájniuiti (*wikia kúntuts pujájai*),
tuma asa, nii enéntaimmianka pánt ékek
etsérniuiti. (*wikia kúntuts pujájai, yawáchir
menkákamtai...*)

Nii turá chikich aents, imiátik nekápmarin
étserkunka, urúkamtai nusha nunísha nekápea,
nunásh túke pánt etsérniuiti.

(*winia nukúrka wí amirkacham kajékai*)

Wakeet turá anénkrattai enentaí, mutsúknum
jeaíniakui, uchi enentaínkia, nékachmancha
enentaímin ajásu najánaín aíniawai.

Uchi 5 uwín tákakuka,
warínkish kákarman
waíniakka, niisha
ánin átaj tusa
tii wakériniaiti.
Tuma asa, apa
entsataín
antrar
nankamsar
sumárkamun,
tii warás
entsaú
aíniwai.

Uchi, tímiajnir
uuntmarka, niinki
najánatin jeámun
iniákmamsattsa wakériniaiti.

Niinki, pushímiak, yurúmeak, tsuátmak, niinki
warínkish másh najánkamnia nekápin aíniawai...

Uchikia, mashi nii iyáshinkia iisminiaitiat,
ishámat, sapíjmiat nuyá wakeet enéntaínmanum
jeámtai, kakármachu ajás, itiúrchat nekáchmin
amájam esétar nupétkachminiaiti.

Uchi itít ajaíniakuish, uuntka, kajértsuk pénker
shiir enéntaimtus iistin aíniawai. Uchisha, nii
aparí warínkish najánatniun
jeáchun nékawaiti. Nuní asamtai,
núka, uchi uuntmak kakártasa
utsúmakuish pénkesha yaíchuiti.

Apaka, aneás, enentaímias turá arántuk
uchíinkia weántuktin aíniawai. Uchi, jú uwín
tákkakuka juní chichaak, itiúrchatana ánniuiti:

"wíkia mashi najánamniaitjai.."
"wikia túke awákmaktiniaitjai.."
"kajértaakminkia... winíshtatjai.."
"iistinian nakítiajme"
"nétseetme"
"yajaúchii..."
"núnaka nakítiajai tajai.."
"wíkia jútikiak tajáme..."

JU UCHISHA ITIURÁ YAÍNKTNIAIT.

- *chicham uchín yajaúch amájsamnia tíchatniuitji:*

"nú,takásaip",

"uunt amíkmaata"

"iníntrutmainiakui.

aímkiata"

"asútiattajme",

"yajaúch uchiitme"

"nekáprustatme..."

- *warínkisha najánat takurkia jimiárchikí titiniaiti.*

- *warínkish emésramtaish asútiashin,*

(nékachma meséru, uchi makúrchminiaitji.

tuma asamtai, urúkan meséra nuurí nekátniuitji...

uchi warínkish itiúrchat amájkunka, aparí

aneácham turá pénker iiácham túmawaiti)

Uchi jú uwín tákakuka, uunt iruntra
pujámunam pujús iimsatniun katsúnchaiti.
Tumaíkkiusha, uchish nuí pujútniúitkiuinkia,
urúkamtai niisha nuísh pujútniuit turá itiúra
iniákmamsatniuit nú pénker jintiátniuitji.

Aítkia pénker jintiámka, uchisha nánkamas
najánataj takush katsúntar, shiir iimiasminiaiti.

Apaka, uchi penké yajaúch iniákmamsamtaisha,
ajápa páchitskeka iniisashtiniaiti, untsúk

shiir enéntaimtus aneás nii yajaúch
iniákmamsamun pénker chicháarak, jintiátniuiti.

Uchikia, warínkish
nájantsaink,
turá nájana.
imíkmatai
chichárka jintíam,
nii nájanmanka
nékawaiti.

Jútikia jintiamka,
pénkerá núna
turá yajaúchia
nunásh pánt
nékawaiti

Nútiksank, uchikia makúmamu nekápma
enentaincha, yúpichu nupétkattui. Uchikia, apa
kajénakuinkia, kajéramka túrutskesh asútiamka,
niinki makúmar yajaúch nekápnuiuti.

Makúmamu enentai japírtin tii itiúrchataiti,
júka ii enentaín inít pujámka, shiir
pujúschamnia itík ajáwaiti. Jú katsuánka,
iinín túke pujús, juákminiaiti!..

Makúmamu enentai, katsúntrachminiaítkiuinkia,
uuntka nampékar, tsaankun mukúnawar, jákar,
tsanúmáwar, waítruáwar, chicháman imiárár, nú
enentainkia emewenkaín aíniawai.

jeánk unuímiamu

Apaka, uchi akiinia turá
tsakár unuímiam
wesátuk ajásmataish,
túke niinki jintiáwar
unuíniartin aíniawai.

Uchikia 6 uwiniun, imiánkaska,
4 nuyá 5 uwin tákakainiak, pénker átinian
nuyá shiir iniákmamsatniun, yaímkiatniun,
takákmastinian, arántuktinian, tsanka átinian
nuyá yaímin, ásump, najánin, unuímiau,

kakáram átinian, esétar enentaímin, waítrichu,
turá amín átinian unuímiawaiti. Nuínchuka, áya
yájauchinkish unuímiaiminiaiti, aénts yajaúch
najánakaru ekuaturnum tii iruneawai...

Uchinkia, pénger átinian unuímiaiarar, nuyá
emkaka, nii shuarnum turá ukúnmaikia nii
irutkamurín, mátsatkamurin, turá chikick aents
yajáyajaish aújnaísatniun utsúmainiawai.

Shiir iniákmamtaikia, pénger númtak
matsámsatniun yaínmaji, nuí arántutainti.
Júnaka mash aents matsatkainia takákainiawai.

Aents mátsatkainia, nii uchirín juní
jintíniachkunka, penké yajaúch matsámsar
númtak amúnain aíniawai....

aents **Iimiatai**

1.- **ÍMIAMU:** *iyash imiámu*

ájapma: seárma, shiik,

íjia nuyá shíki

wápiik: ewéjnum, pushiiniam

intiáshnium, wenénam, nawénam á.

utsúnaítiai: súnkur nuápnmani,

nujínmani, wenenmani wayáinia.

Uchi 4 uwí tákakuka, niinki iyáshín nijiárminiaíti.
Apaka uchi júna, túke kashí kashínik, wará
warát najáníarat tusa, pénker iistiniaiti. Uchi
iyásh iistinian nekánka warás najánniuiti.

Apaka, uchi nii iyáshín iistinian nekát tusa, túke
yaínktiniaiti, nuínchuka, niinkia júnaka pénkesh
nekáshtatui.

Apaka, iikia wapíkcha pujúsuk tusa wakérají tiár,
uchinkia enentaín enkétatin aíniawai.

Uchikia jú uwin tákakaíniakka, apár shiir
enéntaimias warásat tusa wakérin aíniawai,
nuí, apáriyanka tsuráchu nekápniuiti.

Uchi wapíkcha ati tusarkia, ASÚTIASHTINIAITI,
júna amástajai maítia tíchatniuiti. Aentska
warínkish nájaneakka, túke tii warás
nakú nakujai, najánatniun nekátniuiti.

2.- YURÚMEAMU

yurúmatin tesámu: káshik, tutúpin
nuyá kiárai (éke tsuk)

ii uuntri yurÚmke: tuump, ijiách, jankiinia,
namák, week, káshai
namáj, chini, kénke,
wanchúp, kumpía, n.i.

ii yurumtai: ii nunkén írunu, tsuérnunkanmash,
michánunkanmash, etsánunkanmash.

pénker naúrtin: iyásh turá wáke, pénker takústai
tákurkia, chikíchik apaamuk 20
awaínkir ménk ménk amájkir
naúrar yuáttniuiti.

Apaka, uchi nii wakérak nánkamas yurúmatniun unuímiakaraink tusa iistiniaiti. Apáchnumia mishkin turá yumínian mukúnáwain tusar surítkiatniuiti. Nútiksarik apachín umutairi turá yutaíri najánkar enkékma aínia aúsh surítkiatniuitji... Jú yurumkaka yajaúch aíniawai.

Aentska yajaúch yurúmainiak sunkúrmau aíniawai. Tuma asa, yamaiya juínkia, uchísha yumínmak sunkuran achímiaíniawai. Junaka yaúnchuka, áya uuntak achímiau ármiayi.

Yurúmak
yurúmeamu
yapájamush,
nishaa awaiti.
Yamaíkia yajánka
núach úchichik
múntsuraíniawai,
aíshmanckchisha,
7 uwinkia ejétsuk,
wárik yapájniainiawai..
júka tankún tsakátmainiak,
wárik tsakatai
tsuák susámun yuíniak júninia
tuíniawai....

Uchi pénker yurúmátniun nekáwarat takurkia, uunt yurúmmanum pachiár, niisha ekéntsar, **ii uuntri yurúmke** yurúmatin jintiátniuiti.

Uchi nuní unuímíararka, uunt ajásarash nii nukúrin, nii shuarin turá nii íruntkamuriniash shiir aneás anéntaimtin ártatui.

3.- ARANTUT

Yajá nunkanmash, uchikia nii shuarín arántuktinian, tura chíkích shuar arántukar nawámkatniunash unuímiau aínawai,

Uchikia 4 turá 6 uwí, tákakkui shiir iniákmamsatniuka, jintiátin pénkeraiti.

Arántut chichamka ju aíniawai:

-amíkmatin : "pénkerak tsawaarum, apa"
"pénkerak tsawaarum, nukuchi"
"pénkerak tsawaarum, ayaatká"

-weákur:

"pujú ajatá, nukú"

"pujú ajatá, apaachí"

"pujú ajatá, iichí"

-piikmasnum

· nakúruschatin, chará tichatin

yurúmkan surúsarat tusar

tákamtak nákastin,

wéné epénir yurúmatin

yaítmataik yurúmatin

iníntramu aímkiatin

piikmasnumia pisárchatin

"apá... waítneasam nijiámanch
waíttsakia"

"nukuá... waítneasam tuump

ishíchik ukátrikia"

"nukú, pinink jusáta yumínsajme "

"ishíchik yapákuiti"

"yurúmak tii kúnturmaiti "

" nukú... wikia namákan imiá

pénker yuwaítjai..."

-enentaímkiartustin : "nukú, shirak nekápeam"

"yatsurú takámattsartai,
waaka jakámtai....."
apa kúntuts pujáwai,

"apáchiich iyútai, weá mar
niichik pujáwai....."

"atsaa, atsaa, yawá awátip"

"nukú, wárik tatá.....
wíkiá nákattajme....."

"wíniá japíkiur.....
kantékun ajútjai..."

"atsaa, atsaa usúkmiashainti....."

tarímiat unuímiatai

Ekuáturumka, tarímiat chichatai 9 chicham áwai, nú aentska nii matsamtairin, najántairin, nekátairin núkap takáku ainiawai.

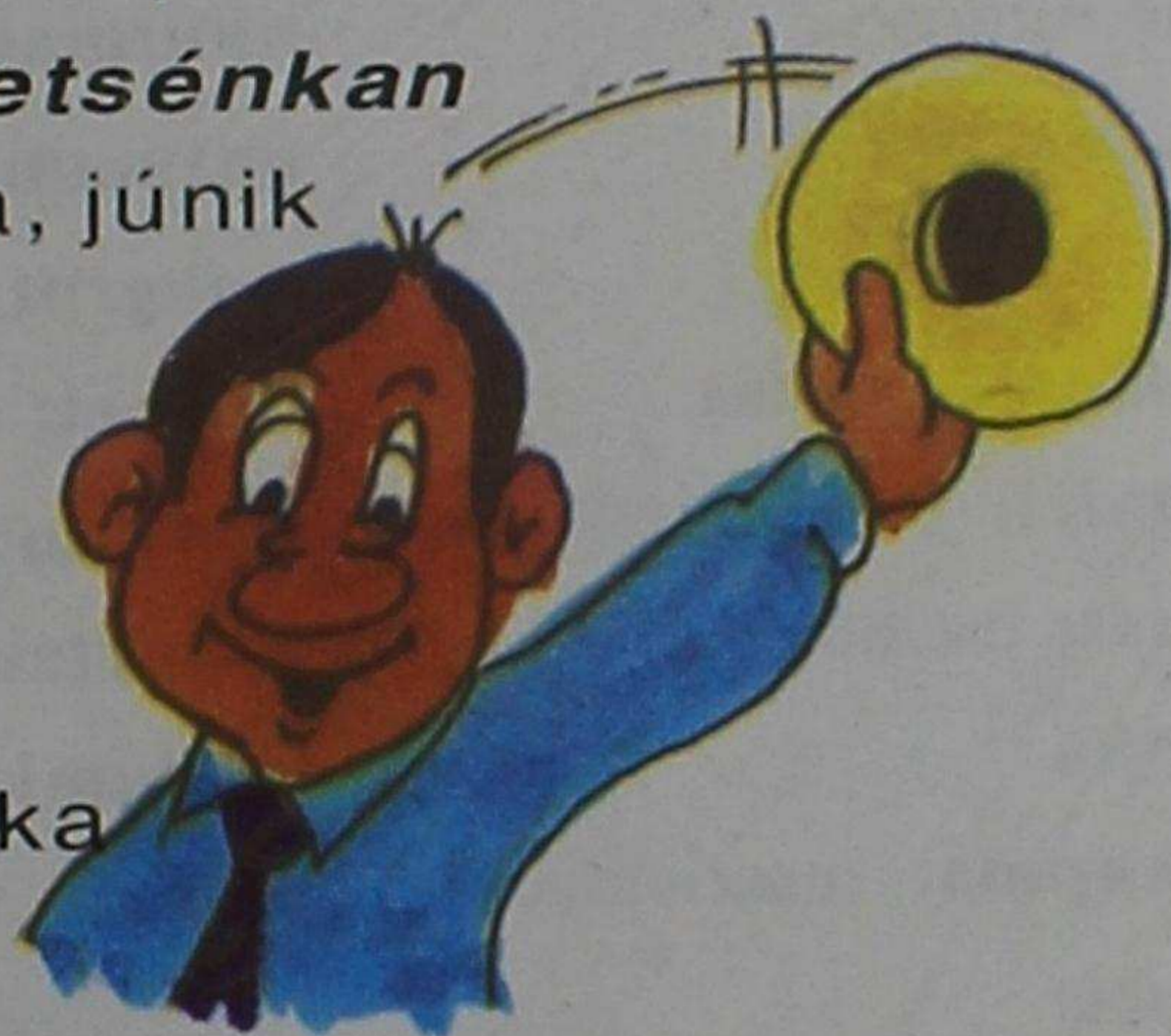
Tuma asamtai, nii pujútai, najántai turá iniákmamtairish shiir nekár, maémtek arántunaikiar matsámsatin nekátniuitji.

Jú aentska, iik shiir nekár pujústai tusár, umítiaí chichaman pénker najánar iwiárkamun takákainiawai.

Yajasha chicham mash umítiai awai, núka
aentsu ímiantri asa, tii arántutainti:

- mashi shiir matsamsatin tama,
- yaíniaíyamu,
- aentsún iniákmamtairi,

Nú, aents matsátainiamunmaka umíktin
nuyá iniákmamsatin najánamush awaíti.
Tura júka, nii itiúr unuímíar
ejéra aínia, nuní pénker iniákmamin aíniawai.
Tuma asa, apáchkia,
tuínkish waíniak, **etsénkan**
muuknumian júsa, júnik
waín aíniawai.

Apách uchikia
amíkmainiakka,
uuntnaka ewéjenka
súcha aíniawai.

Umítiai chicham najánkamuka, aents
yajáyankesh chíkich pujutain, najántain,
enentaín, takákmataín takákainia
kaúnainiakui, menkaatan juárniuiti.

Nuí, **Tunkíniam**, yaúnchu aents matsátainiaka,
nii pujútairin eménkátan juárainiawai.
, aents pénker unuímíarcharu nánkamas
kaúnainia asámtai.

Yamáram Chicham

aíshpam: espermatozoíde	núapam: óvulo
aétsmam: personalidad	paasa: avenida
amákmam: herencia	pushímiatin: vestirse
ámink: imitación	sunáítiai: mercado
anénkrat: sentimiento	shikít: cuchara
antárcham: comentario	tésak: etapa
arántut: cortesía	túnimiar: poliomielitis
ayámtai: parque	tsanúcham: chisme
ayátka: vecino	tsakát: crecimiento
áncha: tonto	tsuátmatai: baño
chiú: piña	tsútramnia: delicado
chirpatin: ruidoso	uuntmat: desarrollo
chichát: concepto	uutmam: sollozo
chiú: piña	wakerut: deseo
enéntaimmam: psiquis	wakeet: emoción
enentaímtairi: pensamiento	wantumau: vanidoso
enentaímiat: mente	wasúrtaí: juguete
étseak: gorra	washímkápkach: centímetro
imiánchakapma: insatisfacción	yaatak: ciudad
irátin: pasear	
jápiik: pañuelo	
kaat: parálisis	
mirút: testarudo	
nánmatin: saltar	
najánmam: proceso	
nekátai: inteligencia	
nétse: idiota	
niinkimiat: identidad	

